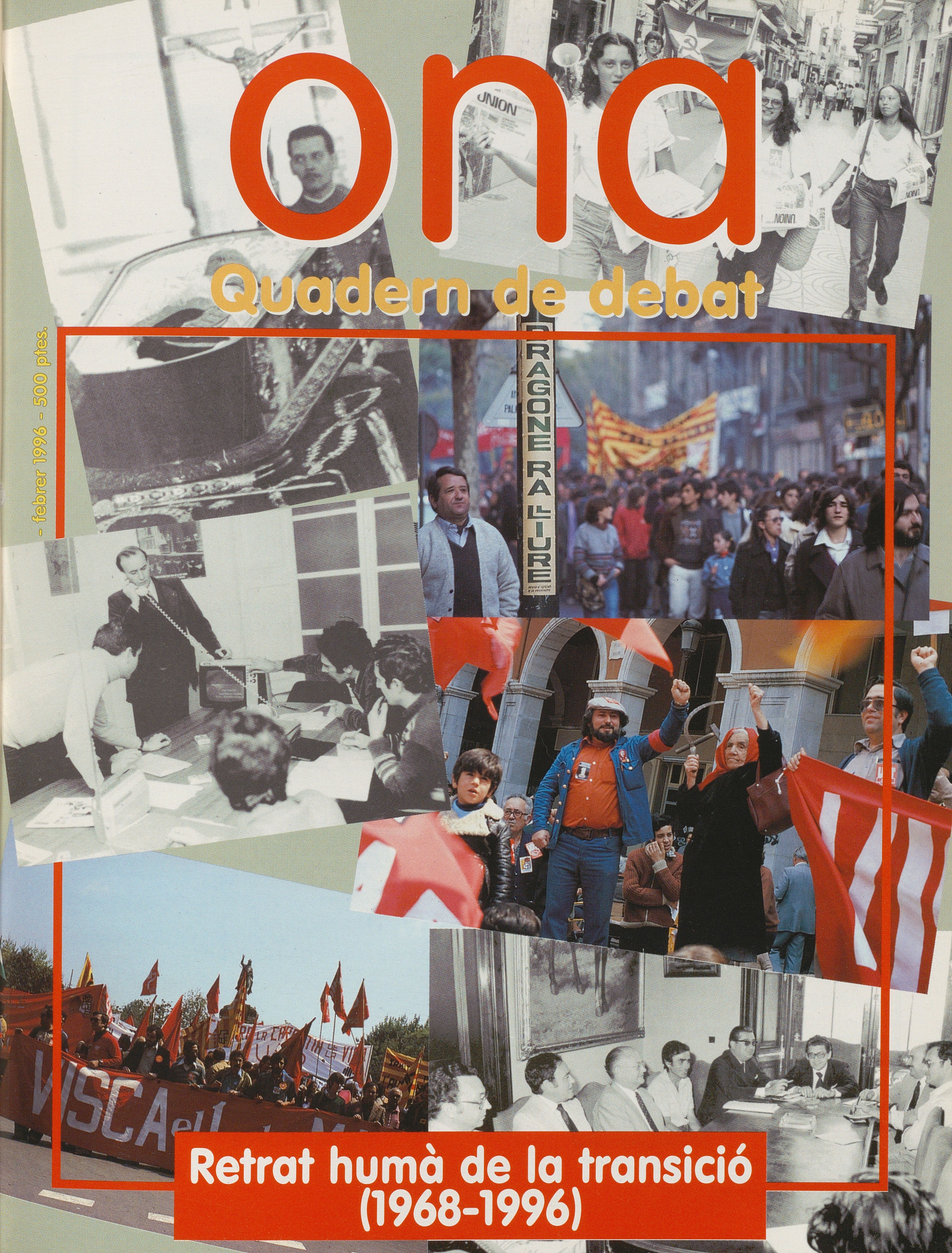

onda

Quadern de debat

- febrer 1996 - 500 ptes.

Retrat humà de la transició
(1968-1996)

Temporada d'Òpera

1996

MARÇ "la Bohème"

Divendres 15, Diumenge 17, dimecres 20,
divendres 22, Diumenge 24.

MONICA MARTINS
WALTER FRACCARO
CARLOS BERGASA
ELISABETE MATOS
ALFONSO ECHEVERRIA

Direcció escènica
HORACIO RODRÍGUEZ ARAGÓN
Direcció musical
RENATO PALUMBO

COR DEL TEATRE PRINCIPAL
ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BALEARS

MAIG "Don Giovanni"

Dijous 2, dissabte 4.

CRISTOPHER ROBERTSON
ANA M. SANCHEZ
JORDI GALOFRE
ELISABETE MATOS
MIGUEL A. ZAPATER
MIGUEL SOLA
JOANA LLABRÉS
PERE DEYÀ

Direcció escènica
STEFANO PODA
Direcció musical
FRANCESC BONNÍN

COR DEL TEATRE PRINCIPAL
ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BALEARS

ABRIL "Die zauberflöte"

Dissabte 13, dilluns 15, dimecres 17,
divendres 19.

JOSEP BROS
RICHARD BERNSTEIN
SCOTT WILDE
TERESA VERDERA
MILAGROS POBLADOR

Direcció escènica
STEFANO PODA
Direcció musical
FRIEDERICH HAIDER

COR DEL TEATRE PRINCIPAL
ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BALEARS

Concerts per a estudiants

Dissabte 20

W. A. MOZART

16 a 19 d'abril. Funcions per a Escoles

JOANA LLABRÉS
ANTONIO ARAGÓN
JOAN BRUNET
JOVE ORQUESTRA
SIMFÒNICA DE BALEARS

Direcció escènica
PERE NOGUERA
Direcció musical
CARLES PONSETI VERDAGUER

Consell Insular
de Mallorca

ona

Quadern de debat

n. 35, febrer 1996

Edita: Fundesba, S.L.

Directora gerent: Sinfo García Gómez.

Director: Sebastià Verd.

Consell assessor: Pedro Calvo (administratiu).
Miquel Capellà (advocat).
Mateu Carrió (arquitecte).
Antoni Fleixes (economista).
Jaume Garau (psicòleg).
Sinfo García (dtra. gerent Fundesba).
Pere Mascaró (economista).
Francesc Obrador (tècnic turístic).
Empar Rocabruna (economista).

Secretària de redacció: Magdalena F. Mulet.

Redacció i col·laboradors: Constanza Forteza.
Gina Garcías.
Antoni Llompart.
Miquel Massutí.
Antoni Oliver.
Caterina Ortega.
Joana M. Roque.
Antoni Rosselló.

Disseny: A. Caro.

Impressió: Imp. Homar. Tel. 43 08 61 - Palma de Mallorca

Administració i Publicitat: Fundesba, S.L.
Joaquim Botia, 11, 1r, A
Tel. 71 16 61 - Fax 71 91 94
07012-Palma de Mallorca

Dipòsit legal: PM-608-1992

Preu: 500 pessetes

Subscripció: 4.500 ptes. per any (10 números)

(Miquel Massutí és l'autor de totes les fotografies no signades)

La memòria de la transició

El passat novembre es compliren vint anys de la mort de Franco. A Mallorca, com a molts altres indrets de l'Estat, hi havia un grup de persones que lluitaven per democratitzar el país. Avui, quan la democràcia ja no corre perill, però quan som a les portes d'un possible canvi polític, bo és recordar la història.

ONA rescata en aquest número la memòria de la transició viscuda des de la nostra pròpia realitat insular.

Í N D E X

De la transició política a la globalització de l'economia,
un canvi social en constant adaptació 4

Editorial

La memòria del resistent 6-11

Ignasi Ribas

Persones amortitzades 12-17

Antoni Tarabini

Entre la nostàlgia i la reivindicació 18-23

Sinfo García, Francesc Mengod, Jesús Pérez i Pep Vilchez

Un cert tarannà a una incerta pàtria 24-29

Antoni Alemany

Roses roges per als veïns 30-35

Rosa Bueno

El desencisat 36-40

Antoni Serra

La clau d'Ona 41-50

Tarja de subscripció

En .....

Adreça .....

Ciutat ..... Tel .....

C/c. Banc o Caixa d'Estalvis .....

Signatura: .....

Per a subscripcions, copiau aquesta tarja i adreçau-la a Fundesba, S.L.
Joaquim Botia, 11, 1r. A. 07012-Palma de Mallorca o telefonau al 71 16 61 (Fax 71 91 94)

De la transició política a la globalització de l'economia, un canvi social en constant adaptació

Aquests són temps de canvi o, més ben dit, d'adaptació constatat a una nova realitat que capgira el món de manera accelerada. La transició política que ens va permetre allunyar-nos de la dictadura franquista, fa ara vint anys, sembla ja molt enfora no només temporalment sinó, sobretot, sociològicament. La democràcia formal no corre perill de desaparèixer i, per això mateix, ara tot ens duu a pensar que hi ha noves prioritats per les quals lluitar. Vivim en un estat d'evolució permanent, fruit -sens dubte- de la globalització de l'economia a la qual sotmet tot el món des que les economies liberals guanyaren la guerra freda... L'Estat del benestar, que durant dècades ha caracteritzat el model social de l'Europa occidental, és en discussió per la seva teòrica manca de competitivitat en relació al model americà i a l'absoluta manca de model al tercer món que s'utilitza per les grans potències, és a dir, pel poder econòmic, com a moneda d'intercanvi per forçar la reducció de les despeses laborals. Aquesta disputa és la causa d'una forta tensió social. Espanya és a molts pocs dies d'una data decisiva, decisiva no tant per fer balanç del passat, sinó perquè, justament, es tracta de mirar cap al futur, d'elegir qui ha de liderar la integració definitiva de la societat espanyola a l'Europa de Maastricht.

Fa ara vint anys, quan la societat espanyola s'enfrontà a la sortida del franquisme es va triar la via de la transició i dels consens en lloc de la ruptura, les conseqüències de la qual haguessin pogut ser traumàtiques. Desaparegut el perill involucionista, després del 23-F, els successius governs socialistes prioritzaren l'obertura cap a Europa i la consolidació d'una primera fase de l'Estat del benestar, però els vertiginosos canvis que s'han registrat en el món han capgirat radicalment la situació. La major part de la societat ja no es mou per grans principis ideològics, sinó per les conseqüències que els canvis poden tenir sobre les economies domèstiques. En una paraula: preocupa més poder tenir feina i una seguretat en el futur que no la ideologia política dels diferents partits. Sense que gairebé ens n'haguem adonat ens americanitzam. És necessari, per tant, una adaptació del pensament polític al temps actual i a la realitat concreta dels nostres països, sense renunciar a cap dels ideals que ens obriren les portes de la democràcia, per fer front a aquesta "transició permanent" amb garanties d'èxit.

Volem dir que el gran repte actual de la nostra societat és assumir els canvis mundials amb el reforçament dels valors clàssics de la solidaritat, de la justícia social i de l'honradesa davant de l'individualisme, de la injustícia i de la corrupció. En termes de realitat concreta, el que s'ha de defensar des del nostre punt de vista és el manteniment de l'Estat del benestar tal com tradicionalment s'ha entès a Europa, encara que se

n'hagin d'agilitar els processos de gestió, per fer-lo, diguem-ho així per entendre'ns, més competitiu, de la mateixa manera que s'han d'arbitrar fórmules per garantir l'estabilitat dels llocs de feina i per impedir que el mercat ompli desmesuradament les bosses de marginació, tal com comença a passar a molts de països occidentals. Ni la competitivitat ni els canvis tecnològics poden servir d'excusa per abdicar del principi de solidaritat entre els diferents estaments de la societat.

D'aquí a pocs dies els electors espanyols haurem d'anar a les urnes per elegir els nostres representants en el Congrés i, en definitiva, quin serà el rumb polític que prendrà l'Estat en funció de tot el que hem dit fins ara. Es tracta, per tant, de ser conscients que amb el vot ens jugam qualque cosa més que la possibilitat de donar pas a l'alternança política en la qual es fonamenta la democràcia. El vot del 3-M hauria de mirar més lluny, pensar més en el futur que no en el passat, sense que això no impedeixi criticar o desautoritzar els errors comesos, perquè molt ens temem que d'aquí a les següents eleccions generals -1999, si no es tornen a avançar- s'hauran de prendre decisions que afectaran substancialment el nostre sistema de vida. Tant si Felipe González torna a presidir el Govern com si ho fa José María Aznar s'hauran d'adoptar les mesures necessàries per convergir amb Europa i per garantir que Espanya tenguí el protagonisme que li pertoca en el nou ordre internacional. Les decisions que es prenguin condicionaran la nostra vida quotidiana del futur, ja sigui via fiscalitat, via noves reformes laborals o via reestructuració dels subsidis, pensions, assistència sanitària... etcètera. En conseqüència, el més lògic seria esperar que l'electorat abandonés la fibra passional que tota disputa ocasiona per elegir en consciència sobre la lletra menuda dels programes electorals.

Per la nostra part, no cal dir que ONA serà sempre respectuosa amb els resultats de les urnes, però que sempre ens situarem, com a "quadern de debat" que som, en la defensa d'un Estat per al qual la democràcia sigui quelcom més que una simple declaració de principis. Volem una societat dialogant i oberta a l'intercanvi d'idees, però davant el creixent individualisme i l'allau neoliberal que empeny el món la nostra ONA aposta per un canvi social que cregui amb fermesa en els valors de la solidaritat per sobre els d'una competitivitat en abstracte, és a dir, que sempre posarem missions per alternatives per a les quals el concepte de justícia social no sigui amb data de caducitat.

Retrat humà de la transició

Els anys setanta varen ser de gran bellugament polític. El 1975 morí Franco i amb ell la dictadura franquista. Des de feia alguns anys, un grapat d'homes i dones d'aquest país lluitaven per capgirar el mapa polític i reconvertir una societat avesada a l'autoritarisme en una democràcia. Al final arribà la transició. Ara, vint anys després, també som a moments difícils, no tant perquè la democràcia sigui en perill sinó perquè el món muda tan de pressa que no hi ha temps per assimilar els canvis. Per això **ONÀ** ha volgut sumar-se a l'homenatge que la societat espanyola va tributar l'any passat a la transició i a tots els que la feren possible amb una mirada enrrera que, sens dubte, enllaçarà amb el present que vivim.

Hem volgut fixar en aquestes entrevistes la memòria d'una etapa que és història tant per al conjunt de l'Estat com de les Illes Balears o, més concretament, per a la Mallorca on els personatges que hem elegit foren decididament actius contra el

Manifestació a Palma després del 23-F.

franquisme. Tots ells contribuïren al ressorgiment democràtic a la poruga societat illenca, però és evident que no foren tots sols. Molts d'altres ja han estat entrevistats al llarg d'alguns dels trenta quatre números anteriors d'aquesta revista i d'altres molt possiblement apareguin a les nostres pàgines en el futur. Són, en qualsevol cas, una mostra molt representativa de les "forces vives" que des de la clandestinitat o des de la crítica feren possible que la mort del dictador coincidís amb la mort de la dictadura.

D'altra banda, com es podrà comprovar, aquest número no pretén tant una visió històrica com el retrat humà, des de les posicions que els entrevistats ocupen avui a la societat, d'uns fets que ja pertanyen a la memòria.

La memòria del resistent

Entrevista a Ignasi Ribas

per Antoni Rosselló

Els esdeveniments ocorreguts l'any 1968 a França i a Txecoslovàquia -el maig dels estudiants i el canvi d'estació de la primavera de Praga- impulsaren Ignasi Ribas a activar la lluita contra la dictadura de Franco. Primer des de la militància clandestina en el Partido Comunista de España (PCE), després des de la tolerància vigilada i més tard des de la plena legalitat, Ribas intervingué en la major part de les actuacions que, a la vegada que llimaven la moral dels servidors del règim totalitari, contribuïren a elevar l'esperit dels resistents per anar guanyant, passa a passa, noves cotes de llibertat.

Des de la posició de persona d'esquerra i d'home independent, Ribas evoca en aquestes retxes els anys difícils de la clandestinitat i els dies agredolços de la transició des de la talaia de misser, la trinxera del partit, el cadafal de la manifestació i del despatx de regidor i de president de l'Obra Cultural, amb la satisfacció que li atorga haver estat una de les figures més rellevants d'una etapa històrica que nasqué amb trons de fusells i gemecs humans i morí ofegada pel clam de les urnes. Ignasi Ribas traça, a partir d'aquí, els perfils amargs i esperançadors de la memòria de l'oposició a Mallorca.

-Com s'estructurava l'oposició política a l'illa?

-En tornar de Saragossa amb la llicenciatura de Dret, sols el PCE tenia una línia activa d'oposició al règim franquista. Poc després Comissions Obreres començava la lluita per les llibertats sindicals, alhora que destacava l'actuació opositora de grups anomenats cristians de base, que feien una intensa labor al món laboral, sobretot al sector de l'hostaleria, amb gent que posteriorment entrà al PCE com Antoni Tarabini, Francesc Obrador, Maria Bonnín, etcètera. Cal ressaltar la presència de partits minúsculs a l'esquerra del PCE com el Partit del Treball (PT) o el Moviment Comunista de les Illes (MCI), formacions que solien caracteritzar-se per mantenir una postura d'enfrontament amb el PCE, ja que ens consideraven socialdemòcrates i revisionistes.

-Com era constituïda l'oposició no esquerrana?

-Hi havia petits grups opositors a l'entorn de la figura de Josep Pons Marquès -entre els quals ara record Joan Casals- amb una ala progressista acostada als postulats de Joaquín Ruíz Jiménez.

-Què feien els grups de resistència cultural?

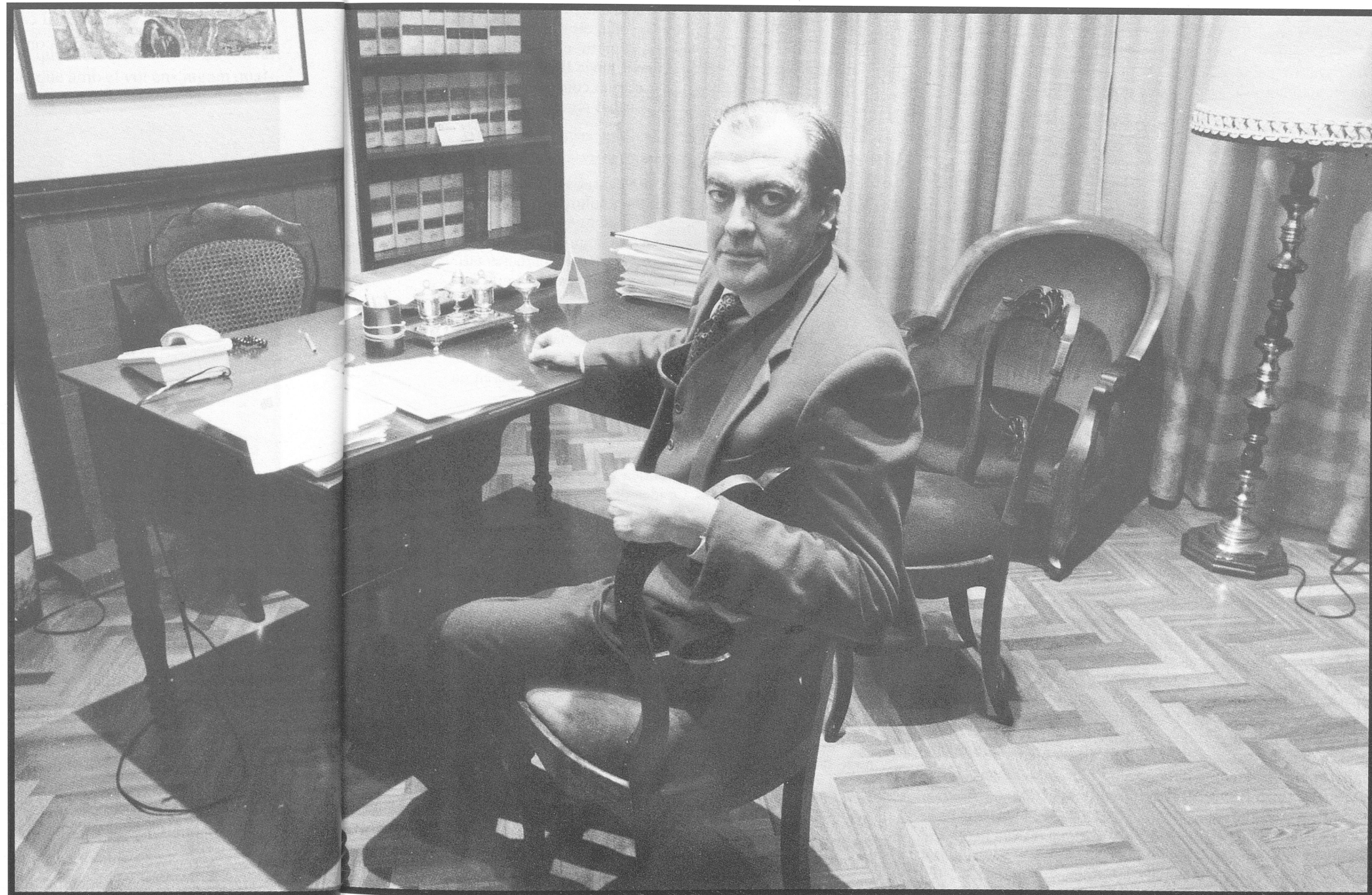
-Efectivament, moltes vegades el compromís polític naixia de la resistència cultural, i en aquest aspecte record persones com Jaume Adrover, Antoni Serra, Josep Maria Llompart, Climent Garau... gent lligada a les aules de teatre, novel·la i poesia que feien a la Casa Catalana de Ciutat. Aquesta era la panoràmica de l'oposició antifranguista de Mallorca durant els darrers anys de la dècada del seixanta i els primers de la dècada vinent. Molt dèbil, val a dir-ho.

-Però l'oposició augmentava dia a dia. No és així?

-L'any 1974, una vegada celebrat el congrés del PSOE de Suresnes, aquest partit començà a

impulsar les taules democràtiques. Entre els nous militants socialistes hi havia Fèlix Pons, que procedia del col·lectiu de persones lligades a la revista "Cuadernos para el diálogo". Un poc més endavant, els grups de cristians de base s'escindiren i alguns dels seus dirigents constituïren el Partit Socialista de les Illes (PSI), formació que anys més tard es convertí en el Partit Socialista de Mallorca (PSM). Llavors, la gent que militava al PCE propugnava l'anomenat pacte per la llibertat, que consistia a tombar la dictadura i afavorir la implantació d'un règim de lliberats democràtics. La consigna era agrupar tots els esforços i aprofitar les mínimes esquetxes de llibertat. Els missers conscienciats, per exemple, aprofitaven qualsevol situació favorable per impulsar la lluita opositora, però a l'hora d'encapçalar aquestes iniciatives cercaven persones representatives dels cercles socialistes o demòcratacristians, ja que el règim franquista sempre s'havia distingit pel seu anticomunisme visceral.

Nascut a Palma l'any 1943, Ignasi Ribas Garau es llicencià en Dret l'any 1965 a la universitat de Saragossa. A més d'exercir la seva professió d'advocat, ha treballat com a professor de règims polítics contemporanis a la facultat de Dret de la universitat de les Illes. Va ser membre de la comissió de transferències de competències entre el Govern central i el Consell General Interinsular i integrant de l'anomenada comissió dels onze, encarregada de la redacció de l'Estatut d'Autonomia. Ha estat president de l'Obra Cultural Balear i de l'Associació de Juristes de les Illes. També ha ocupat la regidoria d'Urbanisme i la primera tinença de batlia de l'Ajuntament de Palma. Com a misser s'ha encarregat de la defensa jurídica de represaliats davant l'antic Tribunal d'Ordre Públic i ha intervingut en l'organització de comitès de solidaritat en defensa de presos polítics i treballadors en vaga. És autor del llibre de poemes "Blavors a grises algues".

-Què passava als mesos anteriors i posteriors a la mort de Franco?

-La situació canvià bastant arran de la primera flebitis, que l'obligà a cedir temporalment la prefectura de l'Estat al llavors príncep Joan Carles. En juliol es constituí la Junta Democràtica, formada per la pràctica totalitat de les forces polítiques, tret del PSOE. La constitució d'aquesta junta serví per accelerar l'activitat política de l'oposició i fou el moment en què es captà per a la causa el metge Manuel Mora, del Partido Socialista Popular (PSP), que presidí la Junta Democràtica de Mallorca. Llavors el PSOE creà la Plataforma de Convergència Democràtica, molt semblant a la Junta Democràtica, amb participació de membres demòcratacristians. Més endavant les dues organitzacions es fusionaren i nasqué la Platajunta, que derivà, a la vegada, en Coordinación Democràtica i el Grup del Nou, que negociaren aspectes polítics amb reformistes d'Adolfo Suárez.

-Quins eren els contactes més comuns de l'oposició de Mallorca?

-Els nostres contactes eren intensos i persistents amb l'Assemblea de Catalunya i la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya. La política d'oposició a la dictadura estava molt lligada, això no obstant, a l'activitat de les forces estatals.

ESPECIFICITAT

-Quina era la característica pròpia de l'oposició mallorquina?

-No hi havia cap especificitat, exceptuant el tema de la recuperació de la identitat cultural. Els qui lluitàvem per la plena normalització de la nostra cultura teníem un referent important i de molta ajuda: el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), que sempre ha estat un partit nacional català i, a pesar de mantenir una línia política acostada a la del PCE, és un partit independent. De fet, no es pot entendre la vida política catalana d'aquest segle sense la presència del PSUC.

-De quina forma contemplava el PCE el fet nacional de Balears?

-Dins el PCE, la qüestió nacional no era un assumpte prioritari ni clarificat. Però el partit sí assumia la condició de nacionalitat històrica de Catalunya, Euskadi i Galícia. No obstant això, els militants que propugnàvem la necessitat de fer un plantejament nacional afrontàrem el problema de forma seriosa, tant és així que provocàrem la convocatòria d'una reunió de la direcció del partit a París.

-Per tant, hi havia reticència a acceptar la nacionalitat de les Illes...

-El que caracteritzava el PCE de l'illa era la seva debilitat i per això érem els militants més conscienciats els qui havíem de recuperar la identitat cultural i nacional dels mallorquins. Però cal recordar que abans de l'entrada de professionals i de gent del món de la cultura, la militància del PCE era formada per persones que resistien en condicions difícilíssimes i vivien dels records del temps de la República, del Front Popular i de la Guerra Civil. Era gent que mantenia una resistència heròica, però sense gaire organització. El problema de Mallorca era que aquí no hi havia un PSUC per assumir la qüestió nacional. A més, el partit d'aquí era dèbil perquè també ho era el PCE en conjunt. Aleshores, el plantejament nacional l'havíem de fer nosaltres, basant-nos en una línia d'actuació que sols era clara en relació a les tres nacionalitats històriques que he mencionat abans.

-Creu que s'ha fet justícia amb els protagonistes més destacats de la transició política?

-Jo no gosaria parlar de justícia o injustícia, perquè qui es troba immers en el món de la política és perquè ho ha volgut. El que passa és que si observes la gent que realment va participar en la lluita contra la dictadura i que després creies que jugaria un paper rellevant en el sistema democràtic te n'adones que gran part d'aquesta gent ha quedat eclipsada, bé perquè no ha tengut suport popular en forma de sufragis o perquè se n'ha apartat voluntàriament.

-Com el va tractar a vostè la voluntat popular?

-Em vaig presentar com a candidat al Senat a les primeres eleccions democràtiques, les de 1977, i vaig obtenir un nombre de vots cinc vegades superior als que captà la llista del PCE al Congrés dels Diputats. En conèixer els resultats electorals vaig experimentar sentiments contradictoris. D'una banda, fou una nit de molta alegria per haver-se celebrat un procés electoral amb normalitat i il·lusió pel canvi democràtic. D'altra banda, en conèixer els resultats del PCE vaig sentir una profunda decepció, ja que no foren els esperats, ni molt manco els que crec que mereixia el partit, entre d'altres motius perquè era la força política que més havia lluitat contra la dictadura, no tan sols com a partit, sinó com a organització que contribuï a l'establiment de l'actual règim de llibertats.

-No hi hagué un procés de reflexió autocrítica en el si del partit sobre aquests resultats electorals?

-Els resultats tan migrats ens feren pensar si realment no podíem haver desenvolupat una línia política més efectiva, o que, pel contrari, el PSOE ho havia sabut fer millor. Aquesta sensació decebedora augmentava en comprovar el passat de determinada gent que havia obtingut un escó parlamentari. Malgrat això, jo puc assegurar que no he tengut la més mínima frustració política perquè des de l'any 1981 n'estic apartat i, a més, si vaig participar en la política de la democràcia va ser perquè abans havia lluitat en la clandestinitat per implantar un règim de llibertats. Després de treballar en la clandestinitat era il·lògic no fer-ho des de la legalitat en un règim democràtic.

-Què no ha arribat a aconseguir en el món de la política?

-L'única petita frustració personal que he tengut durant els anys que vaig intervenir en política va ser el fet d'estar absent de les Corts Constituents. La idea de formar part del Parlament que havia de redactar la Carta Magna suposava la culminació del trencament democràtic, i el fet de no poder-hi participar em provocà un petit desencís, ja que considerava que ben justament hi hagués pogut ésser, per la trajectòria política que havia mantingut.

-I més si tenim en compte la categoria de determinades persones que sí que hi accediren...

-Tothom pogué observar que hi havia parlamentaris electes que no havien fet res per al retrobament de les llibertats, entre ells, per exemple, els renovadors socialistes, que capitalitzaren el vot de l'esquerra quan tot just acabaven d'arribar al PSOE. Però la voluntat del poble sempre s'ha d'acatar i respectar i ara no té sentit discutir si és justa o no ho és. És la que és.

-Tan dolents foren els resultats del PCE?

-Per poc que s'hi reflexioni no poden ésser considerats massa estranys, vists els quaranta anys de política anticomunista que havia fet el règim de Franco. En certa manera era lògic que molta de gent no votàs el PCE. Aquests resultats, ben magres,

provocaren sorpresa entre la mateixa societat, ja que encara record que pocs dies abans de la cita amb les urnes un editorial del diari "El País" sostenia que la rendibilitat de la lluita per les llibertats democràtiques podria ésser capitalitzada pels comunistes.

CÀSTIG ELECTORAL

-L'expulsió dels renovadors deixà l'Ajuntament de Palma orfe durant molts d'anys de regidors del PCE. Pot interpretar-se aquest fet com un càstig de l'electorat a la intransigència de la direcció comunista?

-Crec que sí, que hi hagué un càstig. Però no solament afectà el procés electoral als municipis, sinó que es reproduí als comicis següents, les generals de 1982, ja que a la vegada que el PSOE arrasava, el PCE quedava amb molt pocs diputats. Per tant, crec que l'expulsió dels renovadors trencà el partit i l'electorat ho tengué en compte. També hi influí la possibilitat que guanyàs les eleccions un partit que representava una força d'esquerra renovada i democràtica, com era el PSOE.

-Vist amb la perspectiva de vint anys, valgué la pena lluitar contra la dictadura?

-Crec que sí, i ho tornaria a fer si arribàs el cas. A pesar que en aquests moments la política es troba en un moment de retrocés, la democràcia està consolidada, i això és el més positiu de tot. En general, tot allò pel qual lluitàrem s'ha aconseguit, ja que tenim un règim de llibertats, malgrat hi hagi situacions que semblava que no podien passar com els casos de terrorisme d'Estat, els temes de corrupció, les qüestions dels fons reservats... Això no ho esperàvem amb un Govern socialista que ha tengut majoria absoluta durant tres legislatures.

-Aquesta resposta convida a parlar de la situació actual de l'esquerra.

-És evident que l'esquerra viu en una situació de crisi, però no sols la d'aquí, sinó la del conjunt d'Europa i del món. La caiguda del mur de Berlín, la desintegració de l'antiga Unió Soviètica, la crisi de la socialdemocràcia, la crisi de l'Estat del benestar i l'ofensiva conservadora provoquen la necessitat de reconstruir l'esquerra. A la vista de totes aquestes dificultats, hom pot comprendre que ara no resulta gens fàcil militar en una formació d'esquerreres.

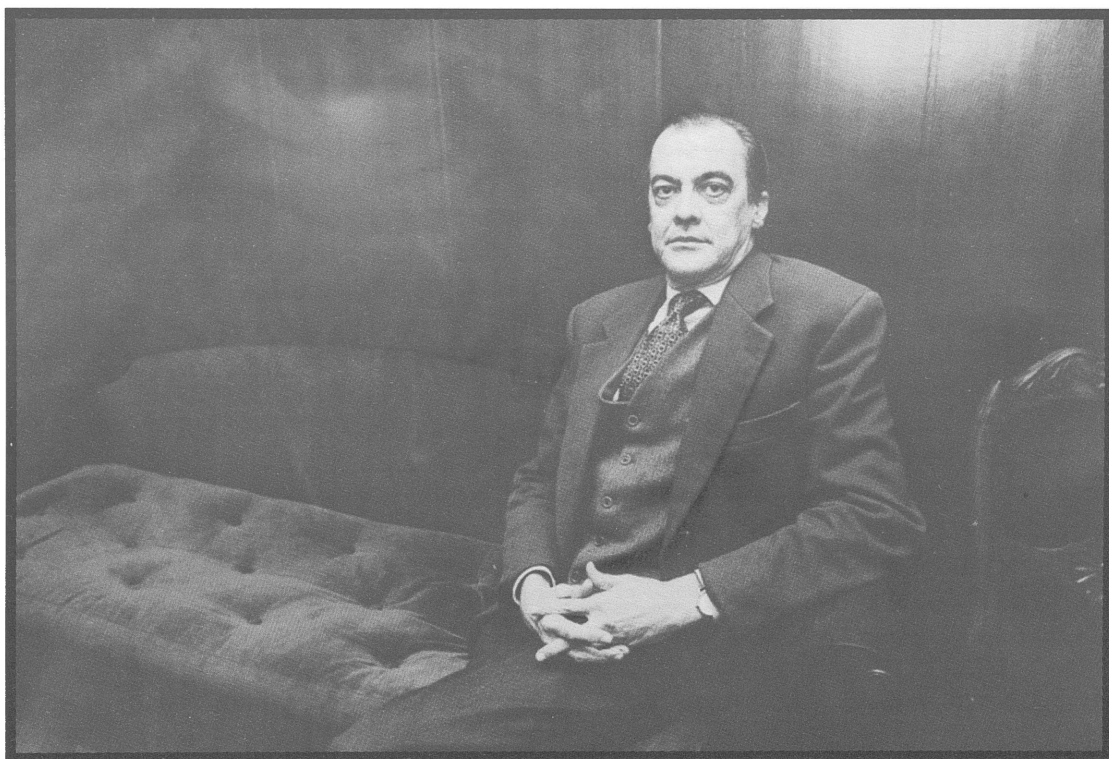
-Cap on creu que va el poble de Mallorca?

-La nostra societat està immersa en una economia de monoconreu turístic. Per tant, el futur dels mallorquins ha de basar-se en un major respecte per l'ordenació del territori, fins i tot per mantenir un desenvolupament econòmic sostingut. Si això no es veu clar i no vigilem les qüestions d'ordenació

territorial, de medi ambient i d'ecologia, anam abocats al fracàs més absolut. Políticament, tenint en compte que ens trobam en una terra molt conservadora, tant l'ordenament territorial com la defensa del medi natural necessiten una alternativa d'esquerreres. D'altra banda, en aquests moments hi ha dades positives en relació a la darrera crisi del Govern autonòmic, i són les referides a la identitat cultural, ja que en aquest tema hi ha un canvi de tarannà important, tot i reconeixent que la defensa de la identitat cultural no hauria d'ésser patrimoni ni de dretes ni d'esquerreres, sinó que tothom l'hauria d'assumir.

-De tota manera, vostè sempre ha tengut fama d'ésser un comunista peculiar...

-Jo sempre m'he considerat eurocomunista. Això vol dir que era un comunista liberal, entre d'altres motius perquè tenia

una posició crítica i de total refús del model de socialisme real implantat a l'antiga URSS i als països de l'Est.

Per quins motius l'expulsaren?

-Jo pertanyia al moviment renovador del partit, sector que reclamava un grau major de democràcia interna, però, a pesar que el PCE tenia un projecte democràtic, considerava que hi mancava esperit renovador. Jo amb vaig alinear amb aquesta tendència encapçalada a escala estatal per Manolo Azcárate, Pilar Brabo, Cristina Almeida, Isabel Villalonga, Martín Palacín, Eduardo Mangala, etcètera. La nostra actitud desagradà tant a la cúpula del partit que decidí optar per l'expulsió.

-Quan es va lligar al Partit Comunista?

-Vaig començar a militar-hi clandestinament l'any 1968, data que no és casual, sinó que fou el moment de la revolta del maig francès, l'inici del desenvolupament del moviment anomenat eurocomunisme i de l'esfondrament de la dita primavera de Praga. La militància es prolongà fins a finals de 1981, encara que l'expulsió definitiva no es materialitzà fins a principis de 1982.

MAJORICA®
Joyas y Perlas Jewellery & Pearls

Visite Factoría y exposición en Manacor
MALLORCA

-Des de la seva etapa de regidor de l'Ajuntament de Palma no ha rebut ofertes per militar en algun altre partit?

-Jo ja havia acabat una etapa històrica i des de llavors no he tengut interès per tornar a la política. De fet, tampoc no hi ha hagut intents d'altres partits d'atreure'm a les seves files. Així que, des de l'any 1981, no tenc afiliació política; som totalment independent.

URBANISME

-Quins aspectes recorda de la seva gestió a l'Ajuntament de Palma?

-Record amb especial afecte la tasca que férem sobre la revisió del Pla General d'Ordenació Urbana. Malgrat que no la vaig poder acabar per culpa de l'expulsió del PCE, vaig deixar al meu successor, Jaume Carbonero, les línies mestres d'una feina que crec que estava ben feta. Va ser una revisió del planejament de Ribas Piera feta de forma altament participativa, en la qual hi col·laboraren entitats culturals, cíviques, esportives, recreatives i els agents socials.

-Al seu moment fou considerat com un pla urbanístic de caràcter progressista. Segurament vostè accepta aquesta definició...

-Sens dubte. Va ser una revisió amb vocació progressista, ja que, a més, afrontava per primera vegada el repte de la rehabilitació d'àrees ciutadanes com el centre històric i les barriades de sa Calatrava, es Puig de Sant Pere i es Jonquet. Especialment en es Puig de Sant Pere, l'activitat rehabilitadora ha donat bons fruits. Però a part d'aquests temes s'emprengué un ambiciós programa de dotació d'equipaments al conjunt de les barriades.

-Era interessant l'activitat municipal en aquells anys?

-Naturalment, perquè estàvem en un moment de feina intensa i entusiasmadora gràcies a l'equip humà que treballava amb nosaltres. L'altra regidora del PCE era Catalina Moragues, que ocupava la regidoria de Circulació i Transports, perquè aquesta àrea és molt convenient que des del punt de vista de la planificació treballi plegada amb la d'Urbanisme.

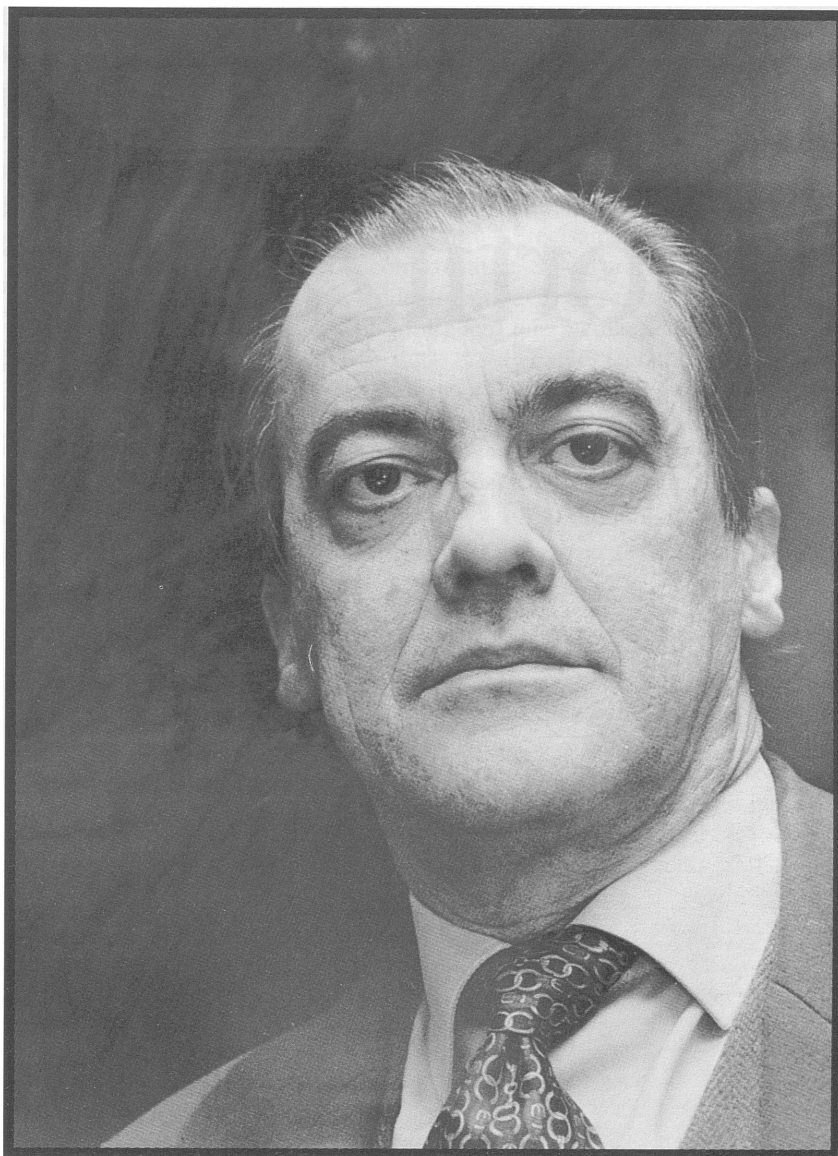
-Quines tasques va emprendre des de la presidència de l'Obra Cultural per defensar la personalitat política i cultural de l'illa?

-La perspectiva històrica em duu a la memòria el treball que es va fer en relació als mitjans de comunicació social. La junta directiva havia arribat a la conclusió -d'altra banda no massa difícil d'arribar-hi- que la normalització cultural no s'esgotava amb l'escola, sinó que els mitjans de comunicació hi havien de tenir un paper essencial, sobretot en una època caracteritzada per l'embranchida de la cultura de la imatge. Per això cal recordar la recepció de sons i imatges de les estacions radiofòniques i de televisió de Catalunya i el País Valencià.

OBSTACLES

-Hagueren de superar molts d'obstacles?

-Bastants. La culminació d'aquesta iniciativa no va ser fàcil a causa de l'existència de nombroses traves legals, però fou

possible perquè arrelà dins la societat a través de la constitució de l'empresa Voltor. Si bé en principi la Corporació Catalana de Ràdio-Televisió contemplava amb simpatia el fet d'estendre les seves emissions a les Illes, també tenia una mica de por, fonamentalment perquè no s'acusàs el Govern de la Generalitat d'ingerència en una altra comunitat autònoma. La Generalitat no volia reaccions a l'estil de les ocorregudes al País Valencià. A través de la institució Acció Cultural -presidida per Eliseu Climent- la Generalitat valenciana seguí el model iniciat amb els catalans per possibilitar la recepció de les imatges de Canal 9.

-Augmentà el seu grau de conscienciació nacional durant el temps que ocupà la presidència de l'Obra Cultural?

-Jo no em defineixo com a nacionalista, sinó com a federalista, en el sentit que som partidari d'un Estat federal. Però des del punt de vista del que significa la nostra identitat cultural i lingüística hi vaig dedicar quatre anys de treball intens. A més, a mi em tocà succeir en la presidència de l'Obra Cultural a una persona com Josep Maria Llompart, un intel·lectual de gran vàlua i un gran home de lletres que assumí sempre un compromís cívic, no solament des del punt de vista del nacionalisme, sinó de la col·laboració amb les forces democràtiques que lluitaven contra la dictadura, fins i tot a vegades corrent evidents riscos personals.

Persones amortitzades

Entrevista a Antoni Tarabini

per Sebastià Verd

Antoni Tarabini és sociòleg, dirigeix un gabinet d'estudis socials -GADESO- que tant li serveix per fer estudis de màrqueting turístic com per a enquestes sobre previsió electoral. Ara, precisament -quan començam a fer aquesta entrevista- acaba de tabular els resultats d'un sondeig sobre la convocatòria del dia tres de març que, diuen, donarà un tomb a la situació política espanyola. Tothom posa messions per una victòria del Partit Popular. Tarabini viu aquests moments amb la tranquil·litat de qui ja ha passat molts de períodes de transició. Recorda la història, però confessa que les dates li ballen a la memòria. Al cap i a la fi, ens dirà, el que importa no és qui, com o quan es feren les coses sinó que ara

vivim en democràcia, que Espanya s'ha convertit en un estat modern i que la societat mallorquina comença a canviar de comportaments a pesar del seu conservadorisme. Exjesuïta, cofundador del Partit Socialista de les Illes (l'actual PSM) i regidor del PSOE a Calvià i a Palma, diu que ja és un polític amortitzat. De fet són moltes les persones que com ell han anat desapareixent del mapa polític de Mallorca i de tot l'Estat, és a dir, que ja se les pot considerar amortitzades. Tal volta la nostra conversa pugui anar dedicada a totes elles.

-Pot ser que un dels records més vius que conserv d'aquell temps és el de la seva detenció per la policia. Personalment record molt bé el moviment de solidaritat que s'organitzà a favor seu. Vostè va ser l'estrella política d'aquells moments.

-Pens que no hem d'exagerar. Ja han passat més de vint anys i, si m'ho permet, crec que ens convé posar les coses al seu lloc. Franco encara era viu, però ja hi havia molta de gent que no estava d'acord amb el règim, que a Mallorca va tenir molt de suport, i que volia que hi entràs una mica d'aire fresc. Un grup de persones intentàvem, aquí, aprofitar les institucions que aleshores eren al nostre abast, com les organitzacions sindicals del propi règim, la Universitat, el Foment de Turisme, l'Església, l'Obra Cultural Balear... i moltes d'altres, tot allò que ens permetia una cobertura legal, per fer una feina democràtica. Hi havia molta de gent i jo només n'era un més. Se'n recordarà, per exemple, que fins i tot persones com Marc Verger, que sembla que tota la vida no ha fet més que de periodista esportiu al "Diario de Mallorca", participava juntament amb Andreu Ferret, Antoni Serra o jo mateix a cursets sobre com llegir un diari. Es parlava de tot, sobre futbol i sobre com interpretar les notícies. No hi havia res que anàs aparentment contra el règim, però aquest tipus de reunió empenyaven molt el governador, que llavors era Carlos de Meer, un ultradretà. En realitat, aquestes reunions formaven part d'una estratègia més ampla que el governador volia aturar i no sabia com. Idò bé: va aprofitar la mobilització del parc de la Mar, recordi la campanya del "parc Sí, pàrquing No". Va ser la gota que li va fer vessar el tassó i decidí actuar. Jo en vaig esser la víctima.

-Vol dir que no era vostè el responsable de la revolta?

-Ca!, en qualsevol cas, com li he dit, n'era un més. Record que Paco Obrador, Tino Alomar, jo mateix... dinàvem cada dia al celler Montenegro i sempre hi havia dos policies que ens vigilaven, fins i tot arribàvem a dinar plegats amb ells perquè era una situació ridícula que, cregui'm, feia riure. Vull dir que m'haurien pogut detenir molt abans. I també podien haver detingut qualsevol de nosaltres. Precisament, quan es va fer la detenció jo anava acompanyat de Solé Tura, que aquell dia era a Palma i que evidentment havia de ser molt més conegut per la policia que no jo. Record que veníem de GADESO, que llavors ja existia i que era a l'Estudi General Lul·lià, i els policies ni es varen fixar en el meu acompanyant. Bé, el fet és que jo vaig haver d'anar a comissaria on m'interrogaren i on em varen fer saber que el governador m'havia imposat una multa de cent cinquanta mil pessetes i una ordre d'expulsió perquè "pervertia la joventut". Tot era molt demencial.

UN IMATGE EXTREMADA

-No recordava que l'haguessin fet fora de Mallorca...

-No, és clar. Carlos de Meer no comptà amb la reacció popular. S'organitzà una captació per pagar les cent cinquanta mil pessetes, cosa que el degué fotre molt. Ja no gosà executar l'ordre de desterrament. La detenció tampoc no durà gaire, però les conseqüències d'aquell fet m'han marcat per sempre. Em va fer molt de mal, tant políticament com professional perquè no només va fer que perdés una beca de la Fundació Mediterrània, de la qual vivia en aquells moments, sinó que em donà una imatge de persona extremada, de roig amb banyes, vaja, que era molt coneguda però que no inspirava confiança a les persones, diguem-ne, de seny. Això ho vaig veure després, a les eleccions. Possiblement jo era un dels polítics més coneguts però... els electors, a les primeres eleccions democràtiques, no premiaren les candidatures que havien estat més actives a l'oposició antifranquista sinó aquelles que semblava que podien garantir una transició més tranquil·la, com la UCD per la dreta o el PSOE per l'esquerra.

-Va ser la víctima propícia?

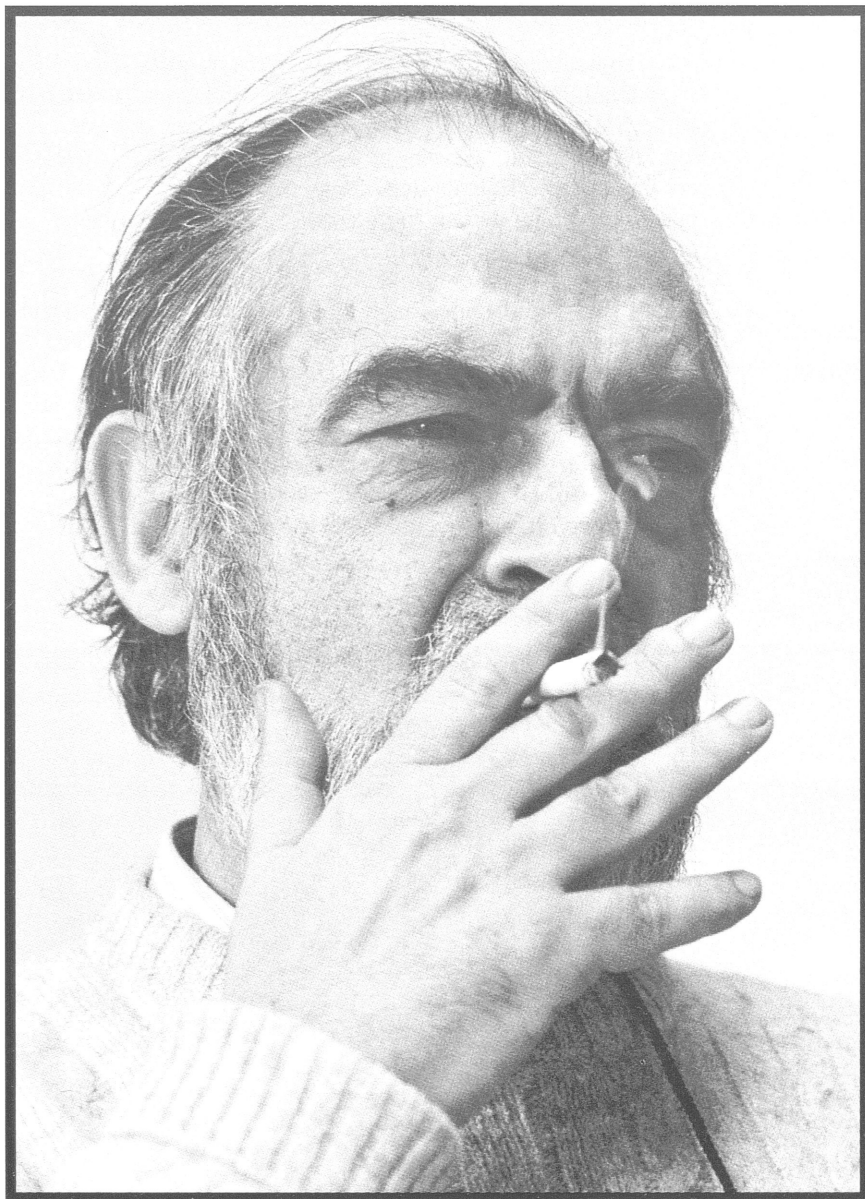
-Sí, però vull dir que no ho vaig esser jo tot sol. Hi va haver molta gent, sobretot molta de gent sindicalista com Jesús Pérez o com Antoni Garcías, i molta més gent anònima, que va rebre molt fort, vull dir que varen rebre físicament i que també varen perdre el seu lloc de feina i que, en molts de casos, se'n varen haver de tornar a la Península. Moltes

Antoni Tarabini-Castellani Cabot va néixer a Palma el 1940. Es va fer jesuïta. Estudià Filosofia a Barcelona i Teologia i Sociologia a Roma. El 1970 tornà a Palma per dirigir l'escola de Turisme dels jesuïtes, però un any més tard abandonà l'ordre. Va treballar llavors a una empresa privada, a Construccions Llabres Feliu, de la qual arribà a ser-ne el director. El 1974 contribuï a la creació de GADESO i de Promocions Socials Il·lenques.

Ha militat a Bandera Roja, al PCE, al PSI -partit del qual fou un dels fundadors i que després es transformà en l'actual PSM- i, des de 1979, al PSOE, partit pel qual ha estat regidor dels ajuntaments de Calvià i de Palma, així com assessor del Ministeri de Turisme amb Enrique Barón.

persones anònimes de les quals ningú no se'n recorda avui participaren en aquella disputa contra la dictadura.

TRAMUNTANA, UNA PLATAFORMA DE DIÀLEG

-Parla de grups, d'organització... qui hi havia darrera l'antifranquisme d'aquells darrers anys de la dictadura?

-Hi havia molta gent... bé, relativament... És clar que el PCE i Comissions Obreres eren l'eix de l'oposició, el PSOE pràcticament no existí fins al final del franquisme i la presència d'UGT era testimonial. El moviment obrer a l'hoteleria s'havia organitzat entorn d'una associació anomenada ASUDTH, als locals del carrer de la Mar a l'ombra de l'Església, que finalment s'integrà a CCOO, mentre que la construcció ja s'incorporà des del principi a Comissions entorn del PCE i, també, del PTE, partit que arribà a tenir certa força a Mallorca. Però al final ja hi havia una oposició més ampla. Nosaltres mateixos, Tino Alomar i jo militàvem en el PCE procedents de Bandera Roja, però en el moment de què parlam ja havíem deixat el partit i havíem participat en la creació de Promocions Socials Illenques, un centre de tèoriques activitats culturals, al locals que Nini Quetglas ens havia deixat al carrer Verí.

-Els darrers anys del franquisme, fins que s'instaurà la democràcia, hi havia moltíssimes sigles polítiques, sobretot a l'esquerra: OIC, MCI, PTE, PSAN, ANAM... a més de les que han pogut sobreviure fins ara. Endemés hi havia juntes, plataformes, assemblees democràtiques que agrupaven l'oposició antifranquista. A Mallorca es va crear Tramuntana, què significà Tramuntana per a la transició?

-En els darrers anys del franquisme, aquí i a tota Espanya, hi havia dues alternatives diferents d'unitat democràtica. Una liderada pel Partit Comunista i l'altra pel Partit Socialista, que al final coincidiren en l'anomenada "Platajunta". A Mallorca, paral·lelament, sorgí Tramuntana, que era un grup de debat que es reunia a ASIMA, una mesa de diàleg entorn de la qual s'asseia un ample ventall polític. El pes de l'esquerra el duïen el PCE i el PSOE, encara que també hi havia molts d'altres grups. I també hi havia una dreta no articulada, sense llinatge, formada bàsicament per persones liberals que eren a l'IBEDE, que era un institut de formació empresarial creat a ASIMA, que presidia Jeroni Albertí, qui també era president del Consell Econòmic i Social. També record el Partit Carlí, que era molt minoritari però que aleshores era prou actiu. I, igualment, una dreta nacionalista, que en certa mesura havia estat col·laboracionista amb el règim, que estava representada per Pep Melià. Tramuntana pretenia aglutinar l'oposició encara que no tenia cap gran presència social, no ens hem d'enganyar. No es podia parlar de ruptura democràtica i, en realitat, es parlava més de qüestions socioeconòmiques que de política en si. Tramuntana com a plataforma política era confusa, difusa i contradictòria, però significà un bot qualitatiu molt important per a Mallorca. Cal recordar que Tramuntana fomentà el primer diàleg entre empresaris i sindicalistes i que, gràcies a la presència d'homes com Antoni Alemany, que dirigia el "Diario de Mallorca", es varen poder difondre idees democràtiques. Alemany va jugar un paper molt destacat en aquesta època i això se li ha de reconèixer.

DEL PSI AL PSOE

-Ha esmentat Promocions Socials Illenques. Les seves sigles coincidien amb Partit Socialista de les Illes i, en definitiva, aquest és l'origen de l'actual PSM. Vostè va participar activament a la creació d'aquest partit...

-Quan Franco era viu l'oposició ens unia a tots, però quan el règim avançava cap al final i, sobretot, quan el dictador morí, les estratègies canviaren i cadascú cercà el lloc més adient a la seva idea. El PSI nasqué com a partit molt plural. Hi participàrem gent procedent del Partit Comunista, gent del PSP com Josep del Hoyo, gent nacionalista com Sebastià Serra i gent independent. Per tant, volia ser un partit socialista i autonomista que es va federar a la Federació de Partits Socialistes, de la qual formaven part des de la Convergència Socialista de Catalunya, amb Joan Raventós i Narcís Serra, fins al Partido Socialista Andaluz de Rojas Marcos, o el Partit Socialista Valencià de Vicent Ventura.

-Una Federació que tengué una vida molt curta...

-Sí, perquè no era lògic que subsistissin tres components socialistes arreu de l'Estat, com eren el PSOE, el PSP i la Federació de Partits Socialistes. A Catalunya i a altres indrets, com Madrid, tota la família socialista s'agrupà finalment en el PSOE, però a les Illes, i també a altres bandes, no passà el mateix. A les primeres eleccions generals el PSI i el PSP anàrem junts i, evidentment, separats del PSOE. Per a sorpresa nostra el PSOE es convertí en el partit socialista més votat, la qual cosa va fer que poc després el PSP decidís la seva integració. El PSI quedà sol. Potser hi havia gent per a la qual el nacionalisme pesava més que no el socialisme. No era el meu cas, perquè jo era partidari d'anar cap a un PSI-PSOE, tal com varen fer els catalans amb el PSC-PSOE. Per això jo vaig acabar per deixar el PSI.

L'ESGLÉSIA I LA POLÍTICA

-Bandera Roja, PCE, PSI, finalment PSOE. I, endemés, vostè era jesuïta. Com explica la seva pròpia trajectòria personal?

-Bé, si ens fixam en el moment de la creació del PSI veim com hi érem gent que teníem un fort component eclesiàstic. Era el meu cas i, també el de Paco Obrador, si bé les situacions eren diferents perquè jo venia de Barcelona i mai no havia participat en moviments obrers catòlics com HOAC o JOC. En realitat la situació era d'una gran ambigüïtat i ens movíem per on podíem. Primer a Bandera Roja o al PCE. A Bandera Roja hi havia una línia que claríssimament obeïa a la tradició cristiana de justícia social. A Mallorca aquesta línia es va deixar sentir molt fort en l'origen del sindicalisme a l'hoteleria, on la situació dels treballadors era d'autèntica explotació. En canvi CCOO, de tradició més laica, es va centrar, sobretot, a la construcció.

-El fet de ser jesuïta no va ser cap obstacle per al seu activisme polític?

-No, no va ser cap obstacle. Els jesuïtes es portaren no bé, sinó beníssim. Jo venia de Barcelona, on havia estudiat i on ja havia entrat en contacte amb Bandera Roja. Per cert, vaig ésser director d'un col·legi major, el Loyola, que la policia va tancar. I quan vaig venir aquí vaig reanudar el contacte amb el partit. Els jesuïtes varen entendre la meua situació personal i fins i tot, quan ja havia decidit deixar l'ordre, m'acceptaren un període de transició durant el qual m'encarregaren l'organització d'un centre de formació empresarial a l'estil d'ESADE, és a dir, amb una certa competència amb l'IBEDE, fruit del qual va ser la creació de la primera escola de turisme. Bé, això mentre vaig ésser jesuïta. Després vaig anar a una empresa de construcció, Llabrés i Feliu, de la qual vaig arribar a ser-ne director i conseller delegat, però això no era el que jo volia. Va ser llavors quan creàrem GADESÓ que era qualche cosa més del que és ara: era una plataforma política on hi participaven empresaris com Ramon Esteban, un dels fundadors d'ASIMA, o com Josep Forteza-Rei, missers com Josep Melià o notaris com Rafel Gil Mendoza. Bé, aquesta és la meua trajectòria personal. No puc negar una tradició cristiana, com a origen del meu compromís social i del meu pas dels aspectes socials a la política.

-L'Església sempre ha tenguut un component conservador molt fort. Això no obstant, quin va ser el seu paper a l'oposició antifranquista a Mallorca?

-Hi va haver de tot. Com a institució no es va comprometre, a

diferència del que passà a Catalunya. Pot ser que les circumstàncies de Mallorca no ho requerien. Però sí, va fer de parai-gües en molts de moments. Record que en el tancament sindical a Sant Miquel, el bisbe es va negar absolutament que la policia entràs a l'església, la qual cosa era difícil, perquè no hi havia raons legals per oposar-s'hi i perquè, endemés, els catòlics mallorquins, molt conservadors, no podien entendre què passava. El bisbe Ubeda va desmotrar tenir una gran sensibilitat i un compromís democràtic molt per damunt de la mitjana de l'Església mallorquina. D'altra banda hi havia bastants de capellans compromesos que feien feina a les barriades, als hotels... com Carmel Bonnin, com Jaume Santandreu, com Bartomeu Bennassar, ja des d'una reflexió teòrica igualment molt important. En aquest sentit sí que l'Església va tenir un paper, no dic que transcendental, però sí important... Record ara que la Junta Democràtica es feia al seminari i que Ramon Tamames, quan era dirigent del PCE, hi va fer una sonada conferència.

SOCIALISME I NACIONALISME

-Tornem, si li sembla, a la política laica. Al PSI i a les circumstàncies en les quals va néixer com a futur partit nacionalista.

-Com ja li he dit, al si del PSI hi havia diverses famílies. El socialisme europeu havia apostat clarament pel PSOE, sobretot després de Suresnes, la qual cosa havia fet que alguns dirigents importants del PSP a Mallorca, com Manuel Mora, ingressassin al PSOE, mentre que d'altres decidiren anar amb nosaltres, el PSI, a les primeres eleccions generals amb una candidatura d'"unitat socialista" amb la qual ens varen pegar una gran hòstia, així de clar. No volíem saber res del PSOE perquè l'acusàvem de ser un partit socialdemòcrata, però al final el component més obrerista del PSI, entre el qual Paco Obrador, passà al PSOE, de la mateixa manera que el sindicat amb el qual estàvem vinculats, que llavors era USO, s'integrà a UGT. Igualment un sector nacionalista més moderat, on hi havia Celestí Alomar, s'havia separat del PSI per anar a Unió Autonomista, una coalició on hi havia Josep Melià i també Climent Garau que, més tard, anà al PSM després de fracassar en la fundació d'un partit nacionalista. Entre parèntesis, Melià diu que la culpa del fracàs d'Unió Autonomista la tenguérem nosaltres quan forçàrem la signatura del pacte autonòmic que desdibuixà, en ésser assumit per tots, el principal component d'Unió... Bé, el fet és que el PSI o millor dit, el que quedava del PSI, que era el sector més nacionalista encapçalat per Sebastià Serra decidí continuar endavant tot sol. Aquest és l'origen del PSM.

-I Tarabini, finalment, també se n'anà al PSOE.

-Sí, però no tot d'una. Tenia llavors un cert pudor d'entrar al PSOE, tant per la meua posició ideològica com perquè no tenia gens clar que si demanava el meu ingrés m'acceptassin perquè, en definitiva, jo havia estat un enemic polític del PSOE. Vaig estar prop de dos anys sense partit, fins a les eleccions municipals, ja dins del PSOE, vaig participar a la candidatura del PSOE per Calvià. Dos anys durant els quals vaig intentar redimir la meua imatge falsa de polític extremista que canviava de partit continuament i, alhora, és clar, organitzar la meua vida professional perquè de la política no en podia viure i és evident que havia de menjar.

LA SOCIETAT CIVIL EN MARXA

-Tornem una mica enrera. En aquells anys de trànsit de la

dictadura a la democràcia no només hi participaren els partits sinó també el que ara en deim societat civil, com les associacions de veïns.

-Sí. El moviment veïnal va ser molt important. És lògic: vàrem aprendre tot d'una que la gent es mou per coses concretes. Per un parc de la Mar, per exemple i, sobretot, per qüestions que afecten la vida quotidiana. No podíem anar a Son Gotleu amb grans teories polítiques quan hi faltava el clavegueram. A Son Gotleu, als locals de la Caixa d'Estalvis, fins i tot vaig arribar a donar classes de "corte y confección". Era la manera de reunir els veïns, per poder parlar amb ells, per ensenyar a llegir els diaris, a analitzar els preus del consum i comparar-los amb els salaris. Encara hi ha gent que se'n recorda d'allò, gent anònima que tengué un paper rellevant. Ens movíem per coses elementals. A nivell sindical, per reclamar un sou com déu mana, un habitatge com déu mana. I també a nivell cultural: l'Obra Cultural Balear va fer una gran feina tant a Palma com als pobles. Mai no es podrà agrair tot el que va fer Climent Garau, un gran home, un gran demòcrata, que des de la seva moderació i possiblement des de la seva ambigüetat va entendre des del primer moment que la cultura passava per posar-se al servei de la societat. L'Obra Cultural Balear va ser un gran paraigües per fer una acció democràtica.

-Però les mancances culturals eren evidents, en el tema de la llengua, per exemple... i no hi havia Universitat o, millor dit, només hi havia una delegació.

-Sí, sí... hi havia grans mancances i, endemés, no es podia deslligar una cosa de l'altra. Quant a la llengua, des del primer moment quedà clar que s'havia d'utilitzar el català, als pobles sempre es feia, encara que a Ciutat, a segons quines zones, era difícil... Record ara un curset que fèiem amb Antoni Serra a l'institut d'Inca sobre literatura mallorquina. I quant a la Universitat, també la fèiem servir. Muntàvem cursos i seminaris. És allò que dèiem al principi, empràvem totes les cobertures legals possibles per dur endavant una tasca democràtica, la qual cosa era, evidentment, molt més eficaç que repartir octavetes il·legals, cosa que també fèiem. Record que deixàvem un paquet de propaganda davall els cotxes i que quan els engegàvem els fullets volaven. Crec, però, que al governador civil l'empipava més la lluita legal que no la clandestina...

EL TURISME, CRISI I DESENVOLUPAMENT

-La mort de Franco i, per tant el final de la dictadura, vengué quan Mallorca era de ple en la primera gran crisi del turisme, com a conseqüència de la crisi mundial del petroli de 1973. De quina manera pogué influir aquesta circumstància en els esdeveniments posteriors?

-Molt abans de la crisi, potser a finals dels anys seixanta, Pep Forteza-Rei ja organitzava jornades de qualitat a la platja de Palma i el 1970 tengué lloc el primer congrés d'hoteleria, en el qual hi participaren, record, des de Margarita Nájera a l'economista Esteve Bardolet. Hi havia tothom, des dels hotelers més coneguts fins als sindicalistes. Pot resultar sorprenent aquell esforç de participació. Malgrat les grans diferències que separaven uns i altres hi havia ponts de diàleg, com aquest congrés o com el Foment de Turisme, on, essent president Antoni Garau jo era a la directiva en representació dels sindicats, quan ara els sindicats no hi són... Bé, parlem del primer congrés d'hoteleria. És sorprenent contemplar que els problemes que es varen denunciar són pràcticament els

mateixos d'ara: el medi ambient, la qualitat dels serveis. Potser ara hi ha més consciència ecològica a la societat, però els perills del deteriorament paisatgístic ja hi eren ben presents, encara que el major pes de les discussions fos per a les qüestions laborals. S'ha de pensar que aleshores la precarietat de la feina era molt superior a l'actual, els salaris eren molt baixos i no hi havia fixos-discontinus. En realitat en aquell moment no es parlava d'estacionalitat sinó de temporalitat, un matís important perquè del que es tractava era del concepte de temporal perquè els treballadors eren això: treballadors de temporada sense cap tipus de cobertura fora dels mesos que feien feina.

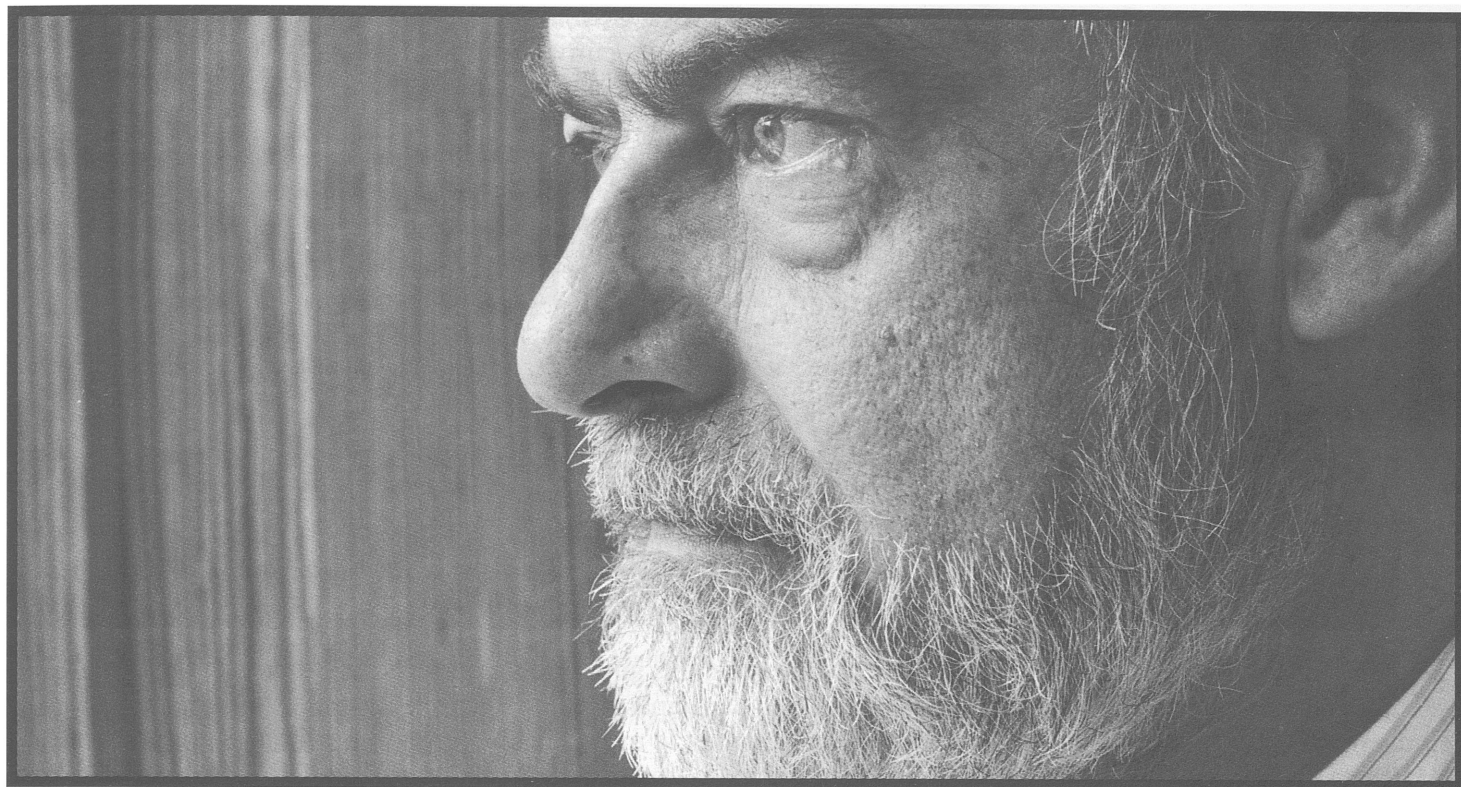
-Pel que diu sembla qui hi havia una consciència sobre tots aquests problemes...

-Bé, sí, n'hi havia de consciència, però no ens hem d'enganyar. Com en tot, aquesta consciència era minoritària. La major part dels hotelers anaven a la seva, és a dir, a fer duros, sense mirar prim amb el medi ambient i tot oferint la qualitat justa per omplir el calaix. Va ser llavors, a partir del 1973 quan, efectivament, es va produir la primera gran crisi del turisme, a Mallorca, amb un descens numèric de clients molt important. La causa era la crisi del petroli, però quedà demostrat que el sector turístic era feble i que, per tant, l'estructura econòmica que s'havia muntat era en situació inestable. Si analitzam les hemeroteques d'aquells anys veim que hi ha molts d'articles de premsa que evidencien aquesta situació, articles que serien perfectament reproduïbles avui sense que ningú no es temés de la seva data.

-Però no es va posar remei o, millor dit, es va continuar per la mateixa línia de desenvolupisme turístic. Fins ara. I això perquè, com deia Gabriel Cañellas durant tots els seus mandats, "nosaltres feim el que la societat ens demana a cada moment" i la societat, segons sembla, demanava incrementar més i més l'oferta. Com explica que havent detectat els problemes no s'haguessin corregit a temps?

-Perquè, no ens enganem, qui organitzava i qui assistia a aquests congressos on es parlava d'equilibrar l'oferta, del medi ambient, de la qualitat era una minoria. A la major part dels empresaris només els interessaven els beneficis immediats i, per tant, la quantia dels salaris que havien de pagar. Varen entrar en el joc del turisme de masses sense mirar prim i la situació, en línies generals, no ha canviat gaire. El problema, per sort, perquè sinó hagués estat un desastre a curt termini, és que el turisme va ser el sector que millor va resistir la crisi del petroli entre altres coses perquè l'Estat del benestar, que ara tant es qüestiona, va consolidar el dret dels treballadors a les vacances. El turisme és des de llavors un article de necessitat, que molts d'uropeus situen just després de menjar i vestir. Això va fer que els empresaris turístic pensassin que la crisi del 73, i totes les que han vengut després, eren conjunturals. No hi va haver una reflexió majoritària sobre la crisi estructural que ja es començava a patir seriosament. Ningú no volia entendre que s'engreixava constantment però que el vestit, el territori, continuava essent el mateix i que no es podia eixamplar més. Ningú no volia entendre que sortirien nous mercats competitiu o que Mallorca prest o tard deixaria de ser un producte barat. Les jornades de qualitat que organitzà Forteza-Rei eren molt mal vistes i, molt més tard, com recordarà, aquesta curolla seva li va costar el càrrec de president de l'Associació Hotelera de Mallorca.

-No se n'adonava ningú que s'estava fent malbé el paisatge? Amb la transició arribaren també els moviments ecologistes.

-Home! jo crec que era inevitable que tothom se n'adonàs que es feia malbé el paisatge, però primaven altres coses. Per això sorgí l'ecologisme. Record l'ocupació de sa Dragonera, però en el fons encara no hi havia un sentiment profund. Les primeres mobilitzacions que podíem dir ecològiques tenien un caràcter més urbà, com el parc de la Mar, que aconseguí mobilitzar molta de gent i que l'oposició antifranquista utilitzà perquè sabia que era relativament fàcil que els mallorquins es moguessin per coses concretes. A les jornades de qualitat turística no es parlava encara d'ecologia, ni de protegir el medi ambient amb caràcter general, però sí ja de fer net les platges o de conservar els pinars. Eren molt pocs els que crèiem en aquesta feina. Pep Forteza o Lluís Riu, que ara ha mort. Ell sí creia en la qualitat. Però la majoria, no.

-La situació ha canviat?

-Si he d'esser sincer, no. L'empresari intel·ligent se n'ha temut que el paisatge i el medi ambient venen de cada vegada més i que la manca de qualitat deixa de vendre. Per tant ha decidit canviar la seva estratègia, però no per consciència ecològica sinó per pur mercantilisme.

PERSONES POLÍTICAMENT AMORTITZADES

-I la situació política, com ha canviat? Hem viscut la transició i una llarga etapa de govern socialista a l'Estat i del Partit Popular a les Balears. Ara sembla que algunes coses són a punt de baratar. Quin balanç en fa de la nova situació?

-Una cosa és clara per damunt de tota la resta: vivim en democràcia. Passi el que passi vivim en democràcia i això és una cosa que només la notam a faltar quan no n'hi ha. El 23-F tots vàrem prendre consciència del que podia passar si tornàvem als temps anteriors. Dit això, què puc afegir?, que la transició a molts no ens va agradar. Evidentment, ens hagués

agradat més que fos d'una altra manera, però s'ha demostrat que era l'única possible. Aquesta transició ens ha dut una classe política nova, una part d'ella sense pedigrí democràtic, però que ha sabut mantenir les regles del joc, de la mateixa manera que molts de polítics que participaren activament en la lluita antifranquista han acabat desapareixent del mapa... la qual cosa també és un signe de normalitat. Els polítics també s'amortitzen. Les persones han de saber, hem de saber, quan estam amortitzades. El que és important és el model democràtic i no les persones, un model que ha permès dur a terme avanços socials molt substancials... Però, si m'ho permet a l'hora de fer un balanç m'agradaria centrar-me en la situació de les Balears, molt concretament a l'àrea ideològica a la qual em moc. Jo era dels que pensàvem en una Federació de Partits Socialistes que aquí no va ser possible, la qual cosa no vol dir que no fos necessària. Jo continu pensant que és necessari unificar el socialisme. El que representava el PSI no ho cobreix ni el PSOE ni el PSM. És una assignatura pendent. Si no aconseguim una estructura política on nacionalisme i socialisme siguin compatibles és evident que tendrem conservadorisme per a sempre.

-I les persones?, diu que vostè es considera amortitzat?

-Sí... com moltes d'altres, la qual cosa no vol dir que pensi que és una situació convenient. I no parl del meu cas concret, sinó de molts d'altres. És evident que en els partits hi ha d'haver canvis, però el PSOE, per exemple, no es pot permetre el luxe de prescindir de Ramon Aguiló o de Francesc Obrador... o de Fèlix Pons, ara que ha dit que es retira de la política activa. La transició política i els quasi vint anys de democràcia que hem viscut han amortitzat moltes persones, moltes de les quals són anònimes, que ningú no recorda, molts de picapedrers, per exemple, que varen ser molt actius en la lluita antifranquista i que mai no han deixat de ser picapedrers. Això és normal, encara que no sigui just.

Taula rodona entre **Sinfo García** (Gerent de Fundesba), **Francesc Mengod** (Expresident de la Federació d'Associacions de Veïns), **Jesús Pérez** (Membre de l'executiva Confederal de la UGT), i **Josep Vílchez** (Funcionari de l'Administració local a l'Ajuntament de Palma)

Entre la nostàlgia i la reivindicació

per Magdalena F. Mulet

Entre records i vindicacions els nostres convidats repassen els anys que van des de 1968 fins a 1976, des de la seva perspectiva ben determinada i peculiar, tots ells participaren d'una manera activa en el renaixement del sindicalisme en els darrers anys de la dictadura, representen la memòria d'una classe treballadora que apareix a Mallorca amb l'esclat del turisme, d'una lluita amb noms i llinatges, però sobretot de la lluita -diuen- de molts que han quedat en l'oblit però que feren possible que altres diguin que han fet possible la democràcia.

ONA: El tema d'aquest número d'ONA és la història més recent de Mallorca i hem volgut reunir a la taula les persones que poden donar la visió sindical a la Mallorca de la transició.

A quin punt podem començar a recordar?, encara que no només volem plantejar el passat sinó veure, així com han passat les coses, com es planteja el futur?

Com sorgeixen les primeres organitzacions obreres o sindicals?, a quina data les podem situar?

ONA: El sindicalisme sorgeix a rel de la nova situació a Mallorca?, em refereix a una nova situació laboral, condicions de treball, etc.. emmarcat a l'hostaleria, encara que supòs que antecedents històrics n'hi havia i molts.

Vílchez: Exacte. Neix tot el moviment obrer, referit a una situació que es va donar no només a l'àmbit obrer sinó també a altres àmbits, que era ja un moviment diferent, encara que

García: 1968 o 1969, crec que seria.

Pérez: Ja hi devia haver tradició a la clandestinitat.

García: Jo parteix de quan vaig arribar a Mallorca, amb una idea ben diferent de la que després vaig desenvolupar. Vaig venir per una opció cristiana, amb uns objectius molt concrets, i quan vàrem veure l'altra cara de l'hostaleria, com vivien els treballadors, on s'allotjaven, què menjaven... va esser quan canviàrem tot el nostre plantejament personal i "ens encarnàrem", perquè en una terminologia cristina va esser pròpiament una encarnació: vàrem conèixer de ben de prop tota aquella situació i començàrem la lluita.

lògicament aquí començà més tardanament, perquè aquí no hi havia obrers pròpiament dits.

Quasi serveix de referència allò que s'anomenà el "nou moviment obrer", que aquí ve lligat a l'esclat del turisme, es tracta d'un fenomen múltiple, perquè a la vegada duu la construcció de la planta hotelera i això suposa un nou sector, el de la construcció. Però en el món obrer és on tots començarem a treballar i ens coneguèrem. Avui resulta inútil parlar de qui va esser el primer: el marc era un moviment obrer nou perquè hi havia una classe obrera nova que vengué de forma massiva.

En aquell moment hi havia obrers que venien des dels seus llocs d'origen al Partit Comunista, eren fins i tot cel·lules de militants que venien a fer feina fonamentalment a la construcció.

I a partir de 1973 hi començà a haver un protagonisme, un moviment ja amb els seus embrions organitzatius i d'alguna manera a aquest període tots estàvem vinculats però a diferents organitzacions. Això fa que el nostre punt de vista sigui complementari.

ONA: *El que sí podrien fer cada un de vostès és situar-se en aquell moment. Des d'on partia la seva activitat?*

Pérez: L'anàlisi de Vílchez és ben correcta, tot això a Mallorca és més tardà perquè no hi havia obrers abans, em refereix al "nou moviment obrer" del qual parla Sartorius que es dona a les grans concentracions urbanes i industrials.

Aquí el moviment obrer començà amb la construcció de la planta hotelera i amb la del moll de Ponent, que sempre es posa com a referent.

Quant al meu cas particular, jo vaig arribar a Mallorca, l'any 1968, procedent també dels ambients cristians, sense conèixer ningú. I em vaig trobar amb aquesta gent casualment per una afinitat d'inquietuds. Ens aficàrem al món de l'hostaleria a fer feina, però jo no venia d'una consciència política, i l'evolució procedeix de la pròpia experiència i de veure la necessitat que hi havia d'organitzar totes aquestes reivindicacions i lluites.

EL PRIMER DE MAIG, UNA FITA

Mengod: Jo dec esser més vell perquè la primera organització obrera que vaig conèixer va esser la JOC, també de procedència cristiana, encara que no la mateixa que vosaltres. Jo fins a l'any 68 no vaig tenir contacte amb altres moviments, ens sentíem vigilats, sí..., però no érem conscients de fer una feina revolucionària i clandestina. Des del 64 fins al 69, quan ja començàrem a prendre contacte amb altres organitzacions, vosaltres mateixos, Comissions, jo record com a un dels primers actes d'unitat el Primer de maig. Crec que el Primer de maig ens donaria un poc la mesura de l'extensió del moviment organitzat, perquè hi posàvem tota la carn. I el primer Primer de maig va esser, encara que n'hi havia hagut un altre a Na Burguesa, devora les pedreres de Prebetong, això va esser l'any 1970 o 1971. A la pedrera d'Establiments, me'n record de Marcos Peralta, Francesca Bosch..., va esser on es va presentar Ignasi Ribas i Cata Moragues, és a dir, la incorporació d'intel·lectuals al moviment que ja no era constituït només per treballadors del moll. I un altre Primer de maig, perquè a aquest de la pedrera no hi havia ni quaranta persones, va esser a son Macià, on es donà, supòs, perquè jo no n'era conscient, la consigna de muntar comissions de barri. Era l'any 1973 i d'aquí sorgiren tres o quatre comissions de barri i per primera vegada s'integraren al moviment professionals..., però parlam de cinquanta o seixanta persones.

Un altre encara, a Na Burguera, i ja érem dues-centes persones... Això vol dir que als anys 1973 o 1974 era el Partit Comunista, perquè en aquell moment Bandera Roja, OIC, MCI... encara no existien, el que mobilitzava tothom, els altres eren els simpatitzants, d'àmbits diferents.

Hi havia multitud de cursets de marxisme, March 6 era una escola en aquest sentit. I coincidíem al Primer de maig com a l'acte més unitari que hi havia.

ORGANITZAR LA LLUITA

Pérez: Hi ha una prehistòria que s'ha de contar: jo me'n vaig anar a fer el servei militar, l'any 1973, però tot això que repassam em duu a una reflexió: efectivament l'única organització que hi havia era el Partit Comunista, però la manera d'organitzar-se era natural i espontània, perquè d'entrada l'única cosa que nosaltres fèiem era analitzar la realitat, fèiem unes enquestes increïbles, que ara serien molt interessants d'analitzar...

I en un any, quan jo vaig tornar del servei ja em vaig trobar que aquesta gent havia trobat el seu "barret", en el millor sentit de l'expressió: ja tenien una organització política i de Comissions Obreres, perquè ja havien vist la necessitat d'una organització al darrera. No era possible esser "amateurs".

García: Jo vaig conèixer CCOO després d'una lluita reivindicativa que tenguèrem a l'hotel Santana, demanàvem fer les vuit hores i el descans setmanal, que no n'hi havia, la llei era molt bona, però no es complia.

Nosaltres no en sabíem res de moviments organitzats, era una lluita pels nostres drets com a treballadors. I quan la gent començà a demanar els seus drets, un dia quan anàvem a fer feina ens trobàrem tot l'hotel farcit d'octavetes de Comissions Obreres, i va esser terrible, perquè els grisos entraren a l'hotel i se'n dugueren totes les cambreres amb els uniformes, a comissaria a declarar..., i nosaltres no en sabíem res de Comissions Obreres. No sabíem qui hi havia al darrera, llavors ens hi posàrem en contacte, jo vaig conèixer Vílchez a un bar a una cita supersecreta.

Vílchez: Anteriorment hi havia hagut alguna caiguda, encara que sigui referencial, els anys 60, i també hi ha referències molt anteriors, però hi havia una desconexió entre tots. Nosaltres no assistíem al 1.001, encara que ja sí a la següent reunió, per una qüestió de descoordinació. Un any important va esser 1969. He de dir que des del 69 fins al 72 jo era a Extrema Esquerra, perquè érem joves, el Partit Comunista no ens convenia, i formàrem un grup amb Celestí Alomar, Eusebi Riera, etc.. érem trenta persones. Però l'objectiu era aficar-nos a Comissions Obreres i de fet jo vaig conèixer Rosa Bueno, a un club que tenia Sa Nostra a Son Gotleu, hi vàrem anar a organitzar una cel·lula de gent treballadora.

També tengué molta importància el 72 i sobretot el 73 quan vàrem fer aquella convocatòria a Sant Rafel, no s'ha significat prou, però va esser molt important, era la primera vegada que ens reuníem tots en un espai tancat, i va esser convocat per la Coordinadora de Masses, perquè havíem arribat a un acord, a tots els corrents, des de les comissions de barri fins a les comissions que s'anomenaven de "sectors" llavors, tots hi érem i va esser un acte molt important que no se sol citar.

Després hi hagué la manifestació, que mai no cita ningú, de Jaume III.

García: Que va esser molt curta.

Vílchez: Sí, era l'any 74, hi havia una manifestació convocada per al dia que mataren Carrero Blanco a Son Gotleu, un "salt", perquè en realitat no era una manifestació. I llavors no es considerà oportú fer-la.

Mengod: La reunió de Sant Rafel va esser la preparació d'aquesta manifestació.

Vílchez: I llavors va culminar en aquest "salt" que començà a Jinetes de Alcalà i acabà a la plaça de Pius XII. Aquests dos esdeveniments els he citat perquè indiquen que l'oposició sindical i política, però sobretot sindical que era la que duia la mobilització, fou la primera vegada que digué "som aquí" i aquests dos referents són importants.

EL NAIXEMENT DELS DOS GRANS SINDICATS

Mengod: Jo crec que als primers anys es marcaren ja les diferències entre hosteleria i construcció, i corresponien ja a cultures polítiques i plantejaments diferents. Ara bé, amb la perspectiva de vint anys, crec que encara que hi hagués atacs de sectorialisme hi havia més unitat d'acció de la que hi ha ara.

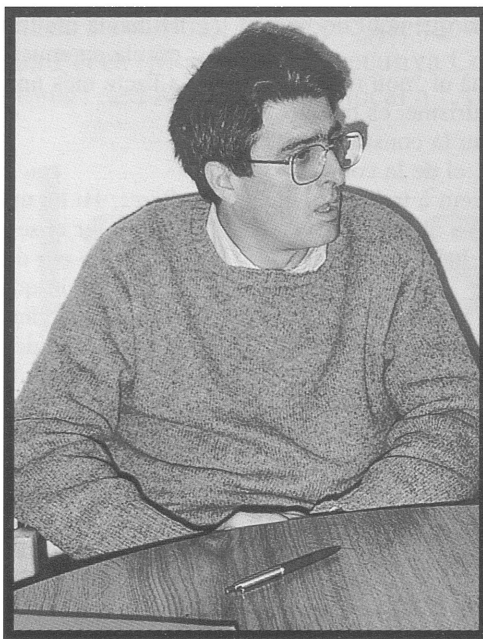
Després, de fet, a hostaleria i a construcció va esser on es varen configurar els dos sindicats que s'han mantengut fins ara.

Pérez: Ara fa vint anys de la famosa Assemblea de Barcelona. Crec que a hostaleria el moviment sindical sorgeix molt més espontàniament. I després se cerca l'organització política que pugui donar-li garantia d'estabilitat, el "barret". En canvi a construcció el tema més aviat procedia de gent molt més conscienciada en el camp de la política i del sindicalisme. Ara sí, tot això, vengués d'on vengués, va confluir en la necessitat d'organitzar el moviment obrer. Després hi hagué una sèrie d'escissions del PCE, l'OIC, Bandera Roja, i anàrem i venguérem, primer Bandera Roja s'escindí llavors es va unificar altra volta amb el PC, amb la trajectòria de Solé Tura... i sempre era la mateixa gent, que sovint férem el trajecte per raons instrumentals i d'eficàcia. Jo, per exemple no tenia a fons la polèmica d'aquestes escissions. Però hi havia molta influència de les persones que venien de Catalunya. Al carrer March s'impartia doctrina...

SINDICALISME I POLÍTICA DE FORA

Mengod: Això és important de dir perquè demostra que, de fet, forces polítiques pròpiament autòctones no n'existien, pràcticament la relació organitzativa venia via Catalunya, tant els textos doctrinals com els contactes polítics, i aquesta va esser segurament una de les causes que aquí es reproduïssin les lluites i els vicis de la Península, perquè la pràctica d'aquí possiblement no haguera dut a la gran quantitat de grups que a un moment donat existiren, i que reproduïen estructures de fora.

Estava justificat per plantejament polítics que eren ben diferenciats, i també els plantejaments sindicals ja eren ben diferents: pactes, no pactes, legalització o no etc... D'aquesta època també és important de dir que hi havia entre els grups molta interrelació, de qualsevol grup, de Comissions o no, perquè cada comissió d'hotel era molt autònoma i molt forta en alguns casos, i més o manco capitalista... d'allà en sortiren les lluites organitzades pels propis treballadors, que muntaven els comitès de solidaritat?, doncs s'apuntaven tots els partits i grups polítics que existien i ningú no s'escandalit-

Josep Vilchez

zava, ben al contrari se cercava el màxim de suport possible... i ara sembla que quan un partit dona suport a un sindicat ja el converteix en corretja de transmissió i intentar manipular-lo. En aquell moment ens ajudàvem mútuament, i la lluita era des de la perspectiva de militància sindical i no política, però tot d'una teníem el suport polític.

Vílchez: Darrera de cada element sindical, de concepció més que d'acció, hi havia una estratègia per sortir de la dictadura i aquest era un element de cohesió per poder fer un front comú. En un segon moment quan ja es veié que la sortida clara era per la democràcia i no per la revolució, llavors ens demanàrem com construir els sindicats i jo crec que la solució va esser encertada, a partir de l'Assemblea de Barcelona, es veu clar, qualcú de manera totalment intuïtiva, degué esbrinar que era necessària una divisió, perquè donava resposta a la divisió de conceptes que hi havia també al carrer.

L'ASSEMBLEA DE BARCELONA

ONA: *L'Assemblea de Barcelona, a quines conclusions arribà?*

Vílchez: Va esser l'Assemblea fundacional.

Pérez: Si analitzam aquesta assemblea segurament tendrem discrepàncies de matís. Comissions Obreres sorgeix com un moviment molt espontani. Eren comissions de cada empresa, de cada fàbrica, el problema era com donar-los estructura. Una vegada se sap que no hi haurà revolució, s'ha de veure com donar sortida als sindicats en el marc de la democràcia. Això que s'ha dit sovint, injustament, que UGT tenia quaranta anys de vacances, no és veritat, el que passà fou que aquí no es coneixia. A l'Assemblea hi hagué una reflexió profunda de Comissions Obreres i d'una majoria, o millor dit minoria, qualificada. Hi hagué diferències de com tractar el moviment obrer, quant a autonomia sindical, unitat sindical, etc... però sobretot els grups que no eren al Partit Comunista entengueren que allò era, d'una manera gràfica, un cop de mà del PC per fer-se amb l'estructura de Comissions Obreres, cosa que una sèrie de grups no acceptaren i d'allà sorgí la CSUT, i d'altres organitzacions i hi hagué algun problema amb gent que també érem a Comissions Obreres que evolucionàrem cap a un altre tipus de sindicalisme que també està relacionat amb el que fou la ASUDTH, d'hosteleria, de Comissions Obreres. I tot això és important de dir perquè té molt a veure amb la concepció del moviment sindical i amb el que ha passat després.

ONA: *És curiós veure com Comissions que havia començat a l'hostaleria passà a esser el sindicat de la construcció en canvi, després de tota una trajectòria, el que serà la UGT, s'identifica amb l'hostaleria.*

Vílchez: Aquesta polèmica que comentam té molta d'importància des del punt de vista d'entendre què va passar. És una polèmica sense noms que s'allunya del que fan els historiadors de la transició: no es tracta de relat, sinó de comprensió del que va passar. Hi havia una polèmica real perquè Comissions tenia en el seu

origen, abans de Barcelona, la idea del Congrés Sindical Constituent: que era d'alguna manera entendre que des de les estructures s'havia de fer un Congrés de tots els treballadors, amb un referencial que era Portugal, on ja hi havia hagut la Intersindical. A l'Assemblea, Comissions canvià i decidí convertir-se en un sindicat.

Mengod: Comissions canvià o el PCE començà a marcar una tàctica diferent?

Vílchez: Jo vaig tenir l'ocasió d'assistir a una reunió que es va fer a França l'any 1975, a la qual hi hauria d'haver anat Pérez, i hi va quedar clar que aquesta polèmica era al PCE, fonamentalment per mor de sectors de Catalunya, Carlos Avals, el secretari del comitè de Barcelona de PSUC, Isidor Bosch. I aquella reunió va esser important perquè un poc abans de la mort del dictador, un mes abans, es va sentenciar aquest tema al PCE, a través d'un debat intern en el qual no hi va participar Marcelino Camacho ni tots els del 1.001 que eren empresonats. Un dels que varen dur la veu cantant va esser Frarizo. Era una polèmica interna que després es va desenvolupar a través d'altres camins a través de la CSUT i la CESU. Va esser una decisió important que de no prendre's hagués provocat una situació delicada en concret amb la UGT. Qualcú va intuir que a aquest país hi havia d'haver pluralitat sindical no sé amb quin pes perquè és molt fàcil parlar vint anys després. Va esser un encert i es començà a afiliar gent.

Pérez: Probablement és així, però el que passava era que en aquells moments teníem una visió romàntica de la nostra lluita, el que sí és cert és que històricament tens raó, perquè el PSOE era una realitat, encara que no es valorava el que després ha significat en la democràcia. Evidentment quan apareixen els partits polítics és quan apareix la pluralitat i la divisió sindical. Aquesta és una reflexió important.

Vílchez: UGT ja havia celebrat el congrés legalment, vull dir tolerat.

Mengod: Ja existia USO i d'altres sindicats.

Vílchez: Però a quin context es dona això? Aquí tenim el que havia sortit de Comissions Obreres, a partir de la unificació amb Bandera Roja. Teníem les UTT..., Palomino.

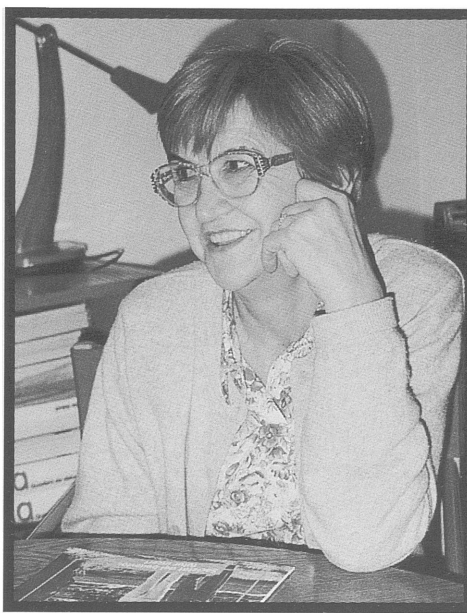
García: Comissions fa fer molta pressió per copar tot allò.

Vílchez: Certes zones, com el Baix Llobregat eren totalment copades, però el cert és que la UGT ja havia celebrat el congrés.

SITUACIÓ LABORAL A L'HOTELERIA

ONA: Quina era la situació laboral dels treballadors d'hoteleria a aquell moment?

García: Jo puc parlar més a aquest nivell que d'estructures organitzatives, o a nivell de debat, perquè encara que assistim a les assemblees etc.. la nostra era més una feina de

Sinfo García

defensar els drets que teníem com a treballadores.

Anàvem per tot, però la nostra tasca era a "peu d'obra" i en aquest sentit puc dir que teníem una organització molt bàsica, estudiàvem les lleis, i fèiem una reivindicació per poder, només, fer complir el que era escrit: vuit hores, dia de descans i unes mínimes condicions d'habitatge i fins i tot de salubritat.

Nosaltres ens veíem immerses en la clandestinitat sense entendre-ho. La gent que vivia amb mi va passar tota per comissaria, hi hagué registres per mor del 1.001, estàvem a llistes negres que ens perjudicaven també a l'hora de trobar feina, i això que en aquell moment tenir feina no era un problema.

Vílchez: La vaga de l'hotel Bellver va esser emblemàtica, l'any 73. Era purament reivindicativa, però va esser una cosa totalment fora de la pràctica comuna. Molt significativa.

Mengod: Sempre es mesclaven qüestions reivindicatives amb temes més polítics, solien anar junts. Les lluites no eren només per aconseguir un 3% més, hi havia aspectes polítics i sobretot socials.

Vílchez: La vaga del Bellver pot esser considerada un exponent d'aquest nou moviment obrer del qual parlàvem. Una vaga que sorgeix al bell mig de la badia de Palma a un hotel molt emblemàtic, no com a conseqüència d'un moviment a la clandestinitat sinó com a moviment espontani.

García: A aquest moment començaren a sorgir els advocats laboralistes, i es començaren a guanyar judicis amb els advocats verticals, la qual cosa era una passa més. I sobretot, nosaltres el que proporcionàvem era molta d'informació a la gent que arribava a l'illa, perquè trobar feina era molt fàcil i la gent signava fins i tot contractes en blanc. Nosaltres anàvem al port i repartíem fulls amb informació a la gent que arribava en el vaixell. Les condicions d'habitatge i el menjar eren molt dolents, hi havia uns dormitoris comuns sense cap tipus de ventilació als sotans, era francament deplorable. Aquesta és l'altra cara de l'hostaleria que mai no s'ha vist.

Pérez: Hi havia jornades de catorze hores en tres torns, jo les he fetes al Jumbo Parc, ara Bellverede, amb mig dia de descans a la setmana. El menjar de la "família" que se'n deia del personal, era de les sobres d'una setmana, això era així, molt paradoxal en una indústria d'hoteleria dedicada als serveis. La situació era execrable. La jerarquia i les relacions de personal eren gairebé esclavistes i hi havia molt de despotisme.

LES MOBILITZACIONS DE 1976 I LA CRISI DEL PETROLI

Vílchez: Tot això és el que hi ha darrera de les mobilitzacions del 76, és el que pot explicar aquell moviment. Si al darrera només hi hagués hagut causes polítiques, no hi hauria hagut aquella gentada, les mobilitzacions eren l'expressió d'una situació de fons injusta.

García: Si pensam en aquella marxa des del Portitxol que hi hagué l'any 76, hi hagué tanta gent!, significà moltes coses, perquè en aquells moments no era una pràctica habitual, era una resposta massiva a una situació insuportable.

ONA: *I la situació a la construcció?, era millor?*

García: No, però no tenia els condicions que suposava el fet de viure als hotels, quant a condicions de vida es refereix.

Vílchez: Hi ha un fenomen que s'ha d'introduir, és que a aquesta època de la qual parlem ja hi començà a haver crisi. L'anomenada crisi del petroli, i ja s'havia construït, Magaluf, per exemple, es va construir tot a la vegada, i en haver acabat hi hagué una primera crisi de construcció.

Pérez: També hi havia la reivindicació per la prestació d'atur, perquè resultava que els fixos-discontinus no tenien dret a atur, i això s'ha de recordar, perquè ara després de molts d'anys es torna a aquell plantejament. Va esser quan el director provincial de Treball s'inventà la temporada alta des de l'1 d'octubre al 30 de març, per poder donar sortida a un problema que no tenia cobertura legal, perquè únicament tenies dret a atur si quedaves sense feina en temporada turística. Curiosament tot això amb el decretàs i les reformes laborals ha tornat.

Mengod: Jo crec que una cosa que després ha marcat tota l'evolució política és precisament saber qui s'organitzà... i majoritàriament els que s'organitzaren foren els que venien de fora.

Vílchez: Hem de tenir en compte que arribaren cent mil persones de cop.

Mengod: Si no hagués estat per aquesta gent aquí no hi hagués hagut organització de cap tipus i l'organització política després va sorgir d'això.

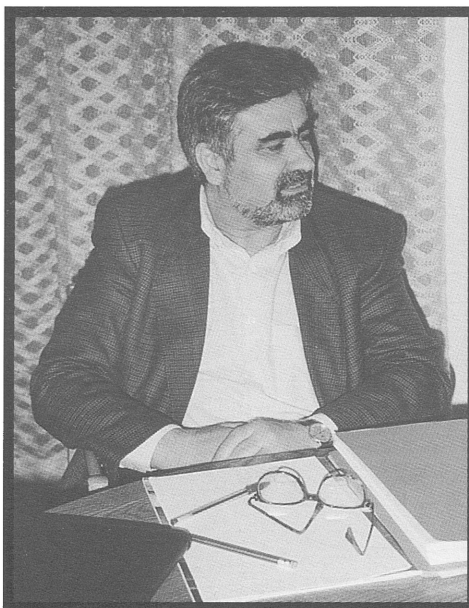
ONA: *I la indústria tradicional no tenia cap tipus d'organització?*

Mengod: Res, era totalment marginal.

Vílchez: Les pròpies característiques del món laboral de l'illa, de la Guerra Civil a Mallorca..., no ho permetien. Però el que sí hi havia era el testimoniatge de persones com Marcos Peralta, Azorín o Miquel Rigo, tots molt anteriors, que corresponen a una altra situació, són casos testimonials.

Mengod: Jo això ho dic perquè moltes vegades s'ha parlat dels que han vengut "a robar el pa als nostres fills", però si els treballadors mallorquins han tengut unes organitzacions que els han pogut defensar ha estat gràcies als treballadors de fora, perquè si fos pels mallorquins aquí la gent encara aniria amb una anella al nas.

Generalment és així, en un primer moment la gent es va organitzar a nivell sindical però llavors quan l'any 1973, 1975 i sobretot a partir del 76, quan ja es començava a tocar el fruit

Jesús Pérez

de la lluita a les empreses, llavors es miraren els barris: que no tenien escoles ni metge, ni autobusos... i començà la lluita dels barris... i va esser pràcticament la mateixa gent, tal volta no les mateixes persones però sí el mateix sector. És la gent que ha aconseguit un munt de millores, varen esser el revulsiu.

SITUACIÓ DE LA DONA

ONA: *Com es plantejava des de la seva perspectiva el tema de la dona, en aquell moment?, hi havia molta diferència entre un i altre sexe?*

García: El paper de la dona va esser importantíssim, la lluita de les dones mai no va reflectir-se en les estructures organitzatives, però les que realment lluitàvem als hotels érem les dones, la major part del personal de més baix nivell, cambreres sobretot, són i eren dones.

Vílchez: Les dones eren les que encoratjaven i movien els homes, les que els animaven.

Mengod: A nivell d'empresa eren molt importants. Les dones eren les que estiraven el carro.

ONA: *La situació de la dona era pitjor?*

Pérez: Encara ara es lluita dins l'hoteleria per equiparar els sous. En alguns convenis el sou de governanta no està equiparat amb altres caps de departament.

LA FORMACIÓ

Mengod: Una altra cosa que s'ha de destacar d'aquesta època és la formació, que després s'ha abandonat totalment. Quan s'havien de muntar comitès, etc... no només se cercaven afiliats, també gent que sapigués què tenia entre mans: s'estudiaven les lleis laborals, etc... la gran tasca de formació es va fer entre els anys setanta i vuitanta. Els sindicats, les organitzacions polítiques, etc.. tenien aquest aspecte molt en consideració. Li deien "conscienciació", o qualsevol cosa, però era formació.

Vílchez: La famosa "Guía Jurídica".

Mengod: No només això, sinó autèntica formació que explica que gent de procedència humil i sense estudis pogués posar-se al front d'organitzacions com les que es posaren en marxa. Hi havia una preocupació per preparar la gent.

García: Jo record que quan hi havia els sindicats verticals hi havia gent que, com a estratègia, anava a demanar informació i quan li feien el beneit llavors els demostraven tots els seus sabers i podien replicar amb un coneixement de causa... perquè teníem la lliçó apresada, i havíem estudiat les lleis.

Pérez: També es generaren una sèrie d'estructures, els acolliments de Càritas, per exemple, que eren molt progressius i que s'establiren per totes les zones turístiques.

García: I hi havia March 6.

EL PAPER DE L'ESGLÉSIA

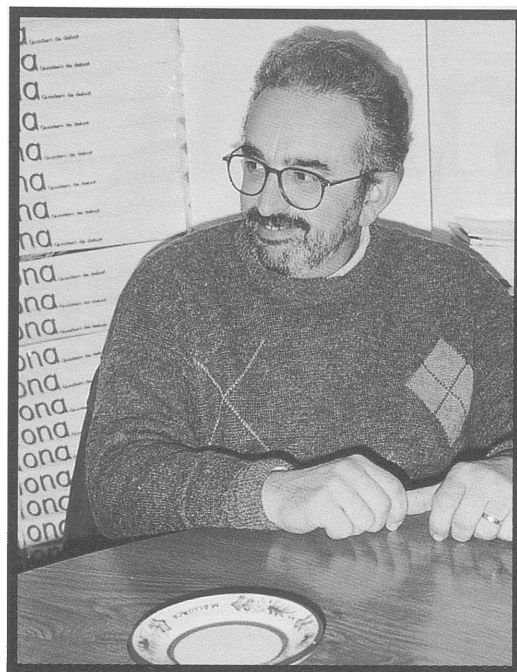
ONA: S'ha mencionat March 6, en diverses ocasions, què era concretament March 6?

García: En principi era una residència d'al·lotes que havia posat en marxa Aina Juan a ca seva i s'hi desenvolupaven diverses activitats a l'empara de l'Església, la qual cosa donava impunitat.

Mengod: S'anomenava "Escola de Formació Social".

García: I això donava cobertura i permetia poder fer cursos de marxisme i de formació sense esser molestats.

Pérez: S'ha de reconèixer el paper de l'Església com a institució a aquell moment. El bisbe va intervenir moltes vegades.

Francesc Mengod

Vílchez: Jo sobre aquest tema, i això que no som creient, vull dir que em consta el paper que va tenir l'Església tot donant cobertura des de molts de punt de vista: lloc de reunió, suport. En aquella època, ja ho podeu imaginar, no m'ho podia creure.

Mengod: Bé, però l'Església majoritàriament era franquista, aquest suport del qual parlem era real, però s'ha de dir que molt minoritari. En aquell moment hi havia una dotzena de capellans treballadors, una dotzena!.

Pérez: Però ben col·locats i amb el suport del bisbe.

Vílchez: Jaume Santandreu, o Gaspar... o Paco Obrador, Guillem Ramis...

Mengod: Llavors hi havia organitzacions a l'empara de l'Església, la JOC, l'Escoltisme, etc.. Multitud de moviments on hi havia gent progressista que donava aquest impuls, però no era l'Església com a tal, i capellans progressistes, compa's!

EL FUTUR DEL SINDICALISME

ONA: Per acabar i des de la perspectiva actual, quina és la seva anàlisi personal... des del vessant que més els interressi a cadascun de vostès?

Pérez: Jo que som el més aficat actualment a aquestes estructures, ho dibuixaria com un moviment circular però en espiral, en el sentit que d'alguna manera ara tornam a descobrir el moviment obrer, amb totes les seves inconveniències, els valors de l'autonomia sindical, etc... I ja que parlem de la transició jo vull dir que ara que se'n parla tant d'aquesta història immediata es comet una tremenda injustícia amb els sindicats, i sobretot amb els obrers, amb la gent anònima que no perseguia cap protagonisme i que lluitava, tot exposant-se a moltes coses, per la justícia.

Jo crec que el moviment sindical va fer el terrible sacrifici d'apostar per la democràcia tot col·locant-se en un segon

terme i la injustícia de la democràcia ha estat molt forta perquè no hi ha hagut correspondència, encara que reconeguem els errors dels moviments sindicals, però les coses no són per casualitat.

I ara hem de tornar a alguns dels plantejaments de llavors, tot el que ha passat a UGT, al darrer congrés de Comissions... han passat coses, però avui anam cap a un enfortiment del moviment obrer, cap a una unitat d'acció estable i sòlida, i cap a una autonomia del moviment obrer que ha de relacionar-se amb altres organitzacions des de la pròpia identitat i no des d'una subordinació.

Ara al si de les dues grans confederacions conflueixen una sèrie de valors que jo crec que d'una manera primària i romàntica ja hi eren a aquell moment. Hem hagut de fer un llarg recorregut molt costós, entre d'altres coses costós perquè hi ha hagut injustícia cap als sindicats.

Vílchez: Ja fa molts d'anys que no estic en les estructures, encara que som afiliat, però crec que té molta d'importància dir que el moviment sindical avui té els problemes que té la societat. No es tracta d'una problemàtica distinta, i la societat té plantejats greus conflictes molt complexos i si el sindicalisme és capaç de donar resposta pròpia a aquesta complexitat continuarà i en cas contrari serà una cosa residual. El sindicalisme ha de pensar la societat en el seu conjunt i a través d'ella assumir les reivindicacions, però si no és capaç de donar aquest "salt" es pot perdre.

El passat només pot servir per cercar-ne la síntesi però el bot ha d'esser cap endavant.

Mengod: Jo estic d'acord en aquest plantejament d'injustícia que comentava Pérez. La transició no va ésser cosa d'una sèrie de personatges polítics a nivell nacional, però aquesta injustícia ha estat no només amb els sindicats, sinó amb molta de gent que no era a cap sindicat, sinó a organitzacions, des de culturals, ecologistes, de veïns, etc... que varen ésser la base social dels partits. Basta veure en el nostre cas què eren les associacions de veïns i què varen significar a les primeres eleccions municipals.

Quants de dirigents es lliuraren per a la democràcia?, i tot això no ha repercutit en més participació.

No vull fer plantejaments desencoratjadors, però jo em sent estafat d'aquesta democràcia, perquè democràcia no és canviar González per Aznar, no lluitàvem per això.

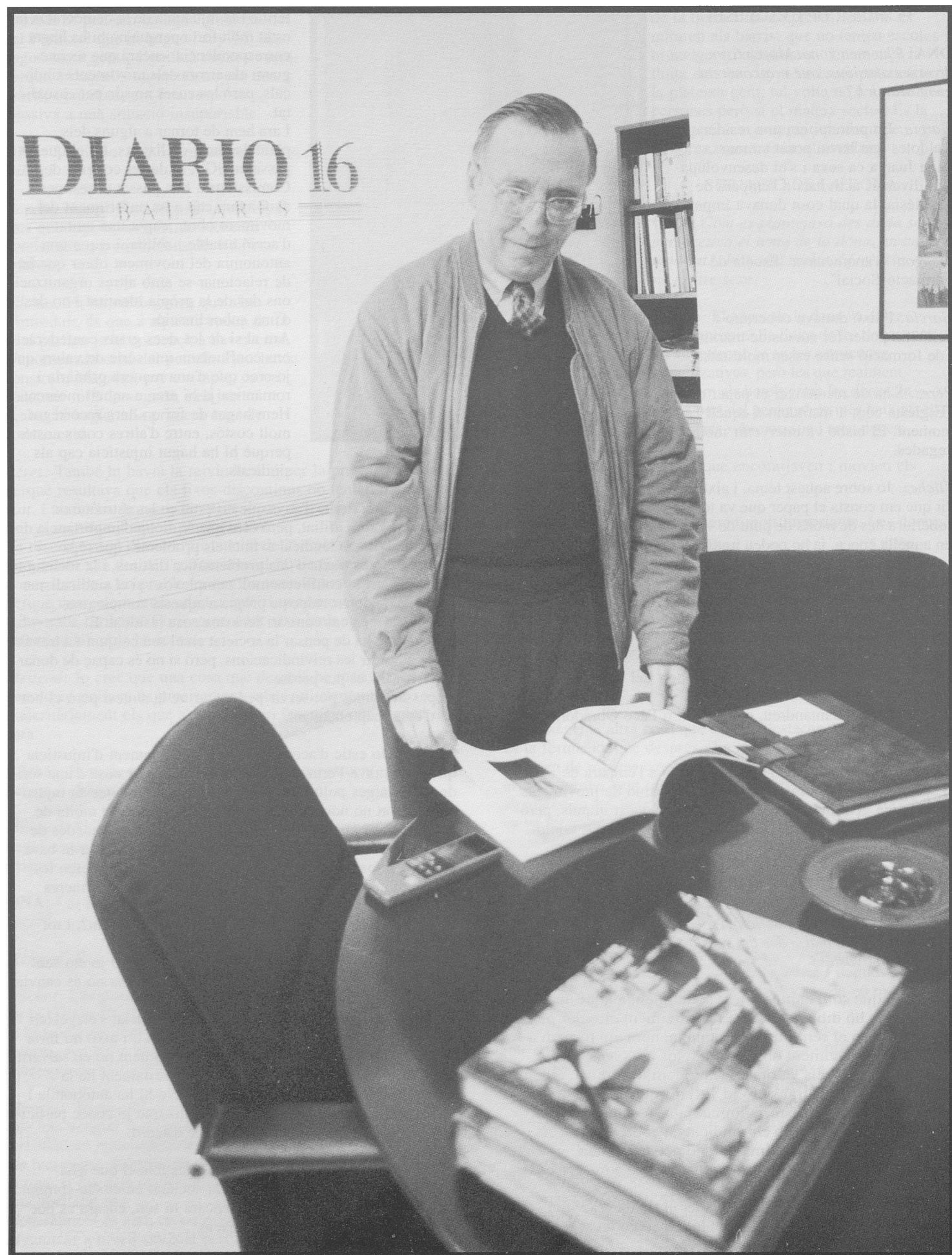
Crec que els partits han segrestat la democràcia, s'elegeixen entre ells mateixos... s'ho fan i s'ho mengen... i això ho faria extensiu a totes les organitzacions i segurament no en salvaria cap. És molt greu que hi hagi aquest segrestament de la participació, de l'anàlisi i de la crítica. No hi ha autonomia i difícilment es pot lluitar. Tots els partits que jo conec participen d'aquesta complicitat i no hi estic d'acord.

García: Jo també crec que ha estat injustícia el que s'ha comès, sobretot perjudicial per a la societat en el seu conjunt, però els valors que defensàvem encara hi són, encara es pot continuar lluitant per la participació.

DIARIO 16

BALLARÉS

Un cert tarannà a una incerta pàtria

Entrevista a Antoni Alemany

per Joana Maria Roque

Segurament alguna vegada Antoni Alemany s'ha mirat al mirall i s'ha posat a riure. I això ho saben fer poques persones. S'ha de ser bastant intel·ligent per poder riure quan es veu la pròpia imatge al mirall. Sé que té una certa tendència a exagerar, a fer "un gra massa" de les coses, però si t'hi fixes te n'adones que ell mateix sovint no acaba de creure's del tot el que diu. És una mica maniqueu, però no és dogmàtic. I hi ha una gran diferència entre un concepte i l'altre que sols entenen els que no són les dues coses al temps. Com Valle Inclán és "feo, católico i sentimental", (el que menys lleig) i com ell té una certa tendència a l'esperpent quan vol definir les coses. És probable que Alemany es trobi més a prop de Lampedusa, que de Valle Inclán però la seva "butifarraria" no és hostil. O sí. Però almenys és permeable. Quan parla de la llengua d'aquesta terra treu trons pels ulls i els queixals per mor del nom que els lingüistes troben correcte: català.

Alemany era monàrquic abans de la restauració de la monarquia a aquest país i quan fa de director és el rei. La fama li ve del mític "Diario de Mallorca" dels anys 70. Està en contra dels feixismes i troba que alguns comportaments nacionalistes d'avui en dia, ho són. Pot sortir del seu despatx de molt mal humor, però mai no pega una portada. És educat i moltíssimes vegades li he sentit dir que "els senyors tenen plets i se saluden". Qui ha fet feina amb ell l'enyora o el considera terrible, però mai no ha donat temps a una redacció per trobar-lo avorrit. Els seus divorcis han estat sempre professionals, alguns més amistosos i d'altres menys. Estima molt la seva dona i si es manté una conversa llarga amb ell a algun moment diu sempre "na Nita i jo".

ALEMANY I ELS ALTRES

-Quan vostè dirigia el "Diario de Mallorca", aquesta publicació semblava una de les més demòcrates de l'època a Espanya. Ara per ara, troba que hem arribat on havíem d'arribar? Se sent decebut respecte de les seves aspiracions d'aquella època?

-En absolut. Crec que la democràcia bàsicament funciona, que hi ha coses bones i dolentes com a totes les democràcies. Tenia coses a dir abans i en tenc ara. És la meua professió. I record que en aquell temps -a la transició o fins i tot abans- dèiem coses molt clares que semblaven mentida, encara que el temps ara ens ha donat la raó, com per exemple que arribaria un moment al qual s'haurien d'enderrocar hotels.

-A aquella època vostè s'oposava al "régimen imperante". Quins varen ser els moments més difícils o complicats que va haver de passar?

-Amenaces de bomba, que el TOP em processàs, algun còctel molotov. I clar

que tenia una certa por, essencialment per la meua dona que ho veia de lluny o de fora de la redacció del Diari, amb una perspectiva diferent, però, vaja, essencialment, jo, ara som on era abans.

-Monàrquic de tota la vida?

-Sí. Crec que la monarquia és i ha estat molt important per al nostre país i que suposa uns valors i uns punts de referència socialment molt importants.

-En aquells anys -la transició- vostè va insistir molt en la necessitat de l'existència organitzada de la dreta civilitzada. La tenim ara a Mallorca?

-Jo crec que és obvi que sí. El que passa és que aquest terme de "dreta civilitzada" que el va encunyar José María de Areilza era perquè la dreta tenia mala consciència i l'esquerra en aquells moments era la perseguida, però és evident que a Espanya s'havia de civilitzar tothom: la dreta i l'esquerra. És a dir, hi ha una llarga història de dreta i d'esquerra incivilitzades. El cert és que el motor de la transi-

Antoni Alemany Dezcallar va néixer a 1939. Va estudiar Periodisme i Dret. Va començar a col·laborar a la premsa local quan tot just tenia 23 anys. Entre 1972 i 1976 va dirigir el "Diario de Mallorca". També ha estat creador i director de la revista "Opinió", que morí aviat i del centenari "Diario de Barcelona" que ja no existeix. Llançà i dirigí "El Día de Baleares" i el setmanari mallorquí "Sovint". Durant el primer mandat de Gabriel Cañellas va ser secretari general de Presidència. Actualment dirigeix l'edició local de "Diario 16". És casat amb Maria Antònia Oliver Pardo.

ció o el pas d'un règim autoritari a un altre democràtic el protagonitza bàsicament la dreta, amb el concurs de l'esquerra. El paper del Partit Comunista amb Carrillo va ser fonamental, com ho va ser el del PSOE, però qui va desmuntar un règim autoritari i el va transformar en un règim democràtic va ser la dreta. Allò de dreta civilitzada era perquè en aquells moments hi havia aquella mala consciència, però a dreta i a esquerra civilitzada hi havien d'aspirar tots. I en aquests moments gràcies a Déu hi ha tant una dreta com una esquerra civilitzades. Per això tenim una democràcia, sinó no la podríem tenir. En tot cas, tant la democràcia, com el gran concepte d'Europa, com el sistema que predomina en el món occidental és una creació essencialment de la dreta. És a dir, l'esquerra no creu inicialment en el que es deia l'Europa dels mercaders. A més a més, el PSOE i el PCE a la transició parlaven de la democràcia formal i venien a dir que era un pas per arribar a un estat socialista. Hem de recordar aquestes coses que no fa tants anys passaven.

-Facem un breu repàs a la seva història personal durant la transició.

-No crec que jo tengués cap protagonisme personal. Hi va haver un protagonisme que va ser el del "Diari de Mallorca". Jo era en el lloc i en el moment adequats, però tenc una tendència a no sobrevalorar aquells anys perquè resulta que ara tothom ha fet coses. Simplement hi va haver una generació d'espanyols que vèiem que el règim no tenia sortida i vàrem complir el nostre paper i deure.

-Vostè va ser membre de Tácito, Tramuntana...

-Tácito va ser molt important. Era un grup de persones entorn a la democràcia-cristiana que varen fer la primera mostra "en serio" i doctrinalment elaborada del reformisme que després va donar lloc a la transició i, de fet, gairebé tots els que formaven part de Tácito després han estat ministres del Govern: Iñigo Cervero, Marcelino Oreja, José Luis Álvarez, Juan Antonio Díaz Ambrona. Jo els vaig convidar a una reunió en el Palas Atenea i després vàrem tenir una reunió amb els membres de Tramuntana, que era un grup de diverses persones de forces polítiques democràtiques que vàrem escriure tres o quatre articles que es varen publicar en el "Diari de Mallorca". Allà es varen conèixer Fèlix Pons i Emilio Alonso com a representants tots dos del PSOE i el Partit Comunista estava multirepresentat per associacions de dones, veïns... Hi eren Melià, Rodríguez Miranda, Climent Garau, Manuel Mora, Toni Tarbini, etcètera, etcètera. Aquells eren uns moments d'unitat, però crec que, a la vegada tots érem conscients que hi havia uns diferències ideològiques entre els uns i els altres. Sense un consens bàsic una democràcia no és possible i crec que això es manté. Ens podem asseure perfectament a una taula i dialogar com dialogàvem llavors.

-I també li varen donar el premi Fraga.

-Sí, aquest era un premi periodístic important ja que eren molts de duros i tenia un prestigi democràtic. Els finalistes varen ser Juan Luis Cebrian i Perico Altares. La tesi dels articles era com es podia passar d'un règim autoritari a un altre democràtic i com la corona podia exercir un paper moderador i permetre aquesta transició. Va ser molt gratificant i molt emocionant. Hi havia les forces de dreta, d'esquerra. També va ser molt important un sopar que va donar el llavors príncep d'Espanya a Marivent, al qual va convidar els representants de les forces polítiques i diversos sectors culturals o socials i això va provocar una proposta del Govern Civil que Nicolau

Cotoner va rebutjar dient que el Príncep convidava qui volia a casa seva. Jaume Ensenyat i jo vàrem fer la llista, amb les corresponents anotacions sobre qui era cadascú, i vaig quedar estorat de la gran memòria que tenia el llavors Príncep. No es va equivocar de ningú i va saber exactament qui era cadascú.

-Vostè ha dit abans uns quants noms dels que "hi eren". Quins no hi eren?

-Tots. No hi havia gairebé ningú. La realitat és que en la "lluïta" i el que té de risc, hi havia essencialment el Partit Comunista, alguns que eren a la seva esquerra, però la realitat és que, per exemple el PSOE no existia, hi havia actituds personals, però en realitat més que parlar dels que "no hi eren", hauríem de parlar dels que "hi eren" i era molt poca gent.

-Hi havia així una dreta democràtica i una altra que no ho era.

-Bé. Jo crec que això s'ha d'entendre en termes sociològics i no en termes ideològics. És a dir, els sectors sociològics són els mateixos però es projecten en moments històrics d'una manera diferent. Jo ho dic per no "criminalitzar" els nostres pares. Em pareix claríssim que a Mallorca tots els que som demòcrates i ho hem estat des de sempre, a l'any 36 ens haguéssim comportat com es varen comportar ells en aquelles circumstàncies. No podem anar contra les biografies personals. No podem jutjar uns moments i uns comportaments polítics amb els ulls d'ara. No té sentit contraposar, i jo sempre he dit que el règim, qualsevol règim, s'acaba per raons generacionals, quan comencen a sortir a la superfície generacions que no han viscut la mística de la creació del règim. Això ha passat a Espanya, a Rússia, passa a Cuba... La gent de la meua edat anàvem a escola o a la Universitat i sortíem de "juerga", d'estudis, de tot, amb al·lots que els seus pares havien estat a l'altre bàndol i no enteníem aquest maniqueisme que tot règim autoritari provoca. Quan les generacions que no varen viure la mística de la Guerra varen arribar a l'edat adulta havien de dur endavant aquest canvi. No crec que faci falta parlar-ne més, perquè el procés va ésser natural.

-Parlem doncs de l'actualitat, en concret podem començar pels temes "socials": jubilació, atur... de la cobertura que vostè troba que l'Estat ha de donar als treballadors, a tots.

-Jo crec que l'Estat ens ha estafat durant molts d'anys. I dic estafar fins i tot en el sentit penal del terme. Crec que és una estafa; el que vostè o jo hem cotitzat durant tota la vida a la Seguretat Social, si hagués estat administrat per qualsevol empresa de fons de pensions realment ens serviria per retirar-nos amb sous de vuit-centes o un milió de pessetes mensuals. I se sap positivament que l'any 2015 o 2020 el sistema actual de previsió social farà fallida. S'han fet estudis sobre quina serà la població activa que haurà de mantenir la passiva. Aquesta és una de les grans qüestions que més prest o més tard s'haurà de revisar. A Xile ho han revisat amb èxit. I a Europa, siguin de dretes o d'esquerres, els governs, més prest o més tard hauran d'anar a sistemes de capitalització de la Seguretat Social, entre altres coses perquè les empreses privades manejen millor i fan més rendibles els doblers. No és que la Seguretat Social sigui justa o injusta, és que no la podem pagar. Per exemple, quan Son Dureta lloga un llit a la Policlínica resulta que guanyen doblers Son Dureta i la Policlínica i si això passa vol dir que hi ha alguna cosa que no funciona i a més a més, la gent prefereix estar a un llit de la Policlínica.

També és evident que s'ha de revisar a fons l'assegurança d'atur. Jo no vull que cap espanyol quedi sense ajut quan no té feina. El problema no és aquest, sinó que, quan un sistema d'atur en lloc de subvenir una necessitat el que fa és instal·lar la gent a aquesta situació, s'ha de revisar en forma d'inspeccions, d'obligar la gent a fer feina o de qualque manera. A Andalusia o a Extremadura hi ha gent que no ha fet feina mai. I quan fan la collita d'aglans o no se què, han de venir quaranta-mil moros a treballar ja que els aturats prefereixen cobrar l'atur. I això vol dir que hi ha qualque cosa que no funciona i s'ha de revisar.

EDUCACIÓ I POLÍTICA

-També pot passar -o de fet passa- que hi hagi nins que nesquin a famílies amb uns ingressos globals de setanta mil pessetes i d'altres amb ingressos de dos milions. Han de partir en desavantatge?, la societat ho ha de corregir d'alguna manera?

-Jo crec que la societat ho corregeix. Això vol dir donar una igualtat d'oportunitats a l'ensenyament. És obvi, però també hi ha formes i formes de subvencionar l'ensenyament. Es pot fer de dues maneres: mitjançant subvencions a les persones o als centres. Jo crec que un al·lot de Son Gotleu ha de poder anar als jesuïtes i les seves possibilitats no s'han de limitar a haver d'anar a l'escola pública de Son Gotleu, però si se subvencionen les escoles no li quedarà més remei que anar-hi. I avui en dia, en el fons es perpetua aquest sistema de desigualtats. Per altra part, també és evident que una persona que neix a una família culta normalment tindrà unes predisposicions diferents a una que neix a una família sense cultura. També és cert que una persona més intel·ligent està en desigualtat respecte d'una altra que no ho sigui tant si ha nat a una família benestant com si no. Afortunadament les persones no són iguals i a mi m'horroritza una societat igualitària, entre altres raons perquè crec que les persones no som iguals i no vull dir millors ni pitjors, sinó simplement diferents i voler igualar, contra la diferència, és sempre un atemptat a la llibertat.

-I aquest concepte de diferència té res a veure amb la riquesa?, els més vius han de ser més rics?, els més rics són més vius?

-No, no, no. Jo crec que hi pot haver persones que siguin més vives i no per això seran més riques. N'hi ha que tenen un "feeling" per als negocis que, a la vegada són bastant negats. La riquesa va més amb les aptituds que amb el que s'entén com a "vivor". Hi ha gent que és molt apta per fer de llanterner i que segurament serien uns pèssims professors de filologia i a l'enrevés: bons professors de filologia que no saben arreglar un grifó. També hi pot haver, per exemple molt bons periodistes que siguin uns pèssims empresaris.

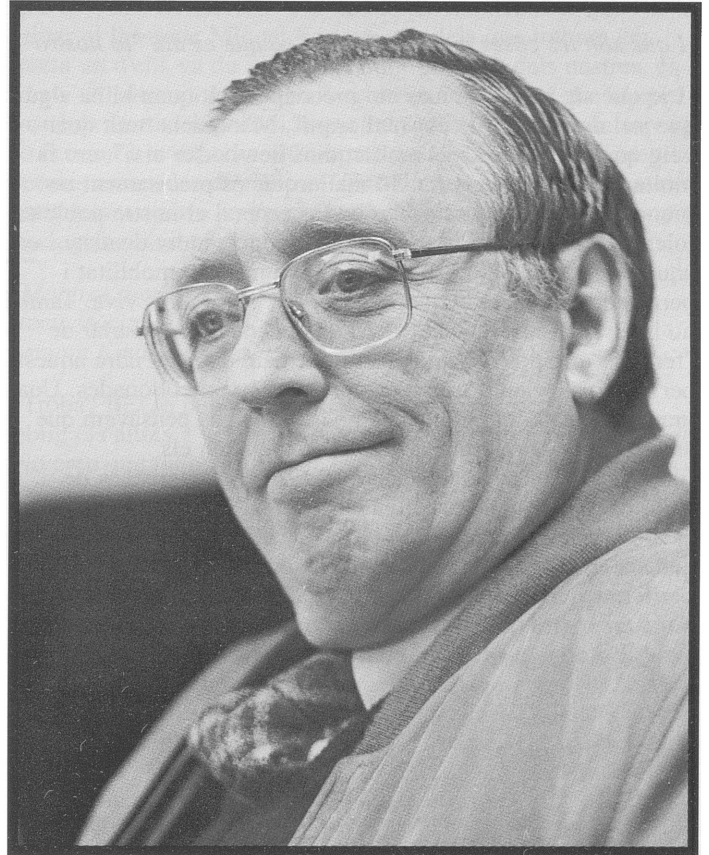
-I segons vostè, qui són els que han de cobrar més?

-Els que digui el mercat, i no els polítics de torn. Jo em fio més de la mà invisible del mercat que no de la mà visible d'un polític. També pens que la gent ha de tenir les oportunitats per poder desenvolupar les seves potencialitats i l'educació ha d'estar a l'abast de tothom. El que discutiríem és com s'ha de materialitzar aquest dret i jo sostenc que el criteri de dretes és més just, més lliure i sobretot més eficaç que no l'altre. Crec que és millor subvencionar les persones perquè triïn el metge o el centre escolar que no que un senyor amb una incerta ciència infusa decreti, per exemple que s'ha d'anar a aquest institut i no a aquest altre. S'ha de controlar els polítics i jo

aspir a una societat que sigui molt poderosa i a la qual l'Estat tenguí poc poder.

-Però se suposa que si no és una societat absolutista el poder polític ve a través del vot dels ciutadans.

-Hitler va arribar al poder a través del vot del ciutadans. A més a més la democràcia no és garantia de bondat absoluta. Vostè i jo i qualsevol persona individual té una sèrie de drets que són inviolables encara que tots els ciutadans votassin en contra. I això és el més important de la Constitució a la qual s'estableixen una sèrie de drets que són inalienables. Hi ha coses anteriors a la democràcia que són, especialment els drets de les persones i tot el que hi vagi en contra és una fórmula de

feixisme, més o menys explícit i més o menys dissimulat. Per això quan jo protest de la política lingüística, etcètera, etcètera, em queix que s'atribueixen drets a un ens abstracte, en contra dels drets individuals de les persones. Una llengua no té drets, un territori no té drets, tenen drets les persones.

-Però aquests drets no es deuen haver de regular tots sols, sinó mitjançant les institucions.

-Jo crec en el principi de subsidiarietat de l'Estat.

EL TAMANY DE L'ESTAT

-A partir de quan s'ha d'aplicar aquest principi?

-Això és una casuística molt complicada, però és cert que el gran debat que hi ha en el segle XX és el del tamany i la intervenció de l'Estat. La tendència és retallar aquest Estat i deixar que la societat s'autoreguli ella mateixa. Després hi ha una sèrie de coses en les quals tots ens posam d'acord per fer que algú decideixi. Per exemple, quan dues persones no estan

d'acord tenen els Tribunals de Justícia que actuen com a àrbits. Hem de menester carreteres i, clar, ha d'esser l'Estat qui les faci, però, en general, la societat funciona molt millor que l'Estat. És molt més rica i molt més productiva. Hi ha d'haver impostos. Però quan són més rendibles els doblers?, quan un senyor inverteix i crea llocs de feina i riquesa o quan serveixen per crear sous per a tots aquests "xupòpters" que estan instal·lats a l'Administració. Crec que s'ha de reduir la intervenció de l'Estat i deixar que la societat sigui més protagonista.

-Vostè no és nacionalista...?

-Jo crec que el nacionalisme té com a conseqüència demanar un Estat propi. La resta són subterfugis, però, per altra part és clar que estimo Mallorca i molt.

-I què són les coses mallorquines, això que es diu "lo nostro"?

-I jo què sé. I a més a més em preocupa molt quan hi ha algú que vol definir el que és "mallorquí". M'inquieta molt quan veig qualcú que diu "els mallorquins heu de ser així", em fa molta de por. Per ventura "lo mallorquí" és precisament no preocupar-se per aquestes coses. En general el nostre poble és tolerant, està darrera la roca, un poble molt individualista i en aquests moments la nostra societat té una gran mobilitat i permeabilitat social la qual cosa fa que sigui molt viva. També ho ha estat altres vegades. Però quan comencen a parlar de "fer país" em pos a tremolar i em deman, què entendre aquest per fer país?, cantar la Balanguera? Això són collonades. Una gran desgràcia del món occidental és que ens pensàvem que amb la caiguda del mur de Berlín s'acabarien els fundamentalismes i han sortit altres fundamentalismes de caire nacionalista. A Espanya hem tengut una doble llàstima, és a dir, pena: a mesura que el nacionalisme espanyol afortunadament minvava i davallava han sorgit uns nacionalismes perifèrics que l'han substituït, la qual cosa és una desgràcia. Estic en contra de tots els nacionalismes, siguin del tipus que siguin i trobo que en línies generals la gent ha de fer el que vulgui. "Vostè vol estudiar en català?, idò ho faci. No ho vol?, idò no ho faci?". Toda la meua vida he estat en contra de qualsevol tipus d'imposició. La gent ha de ser lliure. L'Estat ha de vetllar per fer que les llibertats siguin reals.

-Encara que no comparteixi les seves idees, vostè respecta els nacionalistes?

-Sí. Tenen tot el dret del món a existir, a expressar-se, mentre no toquin les meves llibertats i em diguin: "vostè ha d'estudiar en aquesta o aquesta altra llengua" o alterin els mercats en nom d'uns drets que no existeixen. Que defensin el que hagin de defensar, però que no alterin els mecanismes de funcionament de la societat.

LA POLÈMICA DE LA LLENGUA

-Va contra els drets d'algú o contra els seus drets que hi hagi una acadèmia de llengua catalana que estableixi unes normes sobre com s'escriu correctament?

-En absolut. Em pareix molt bé que existesqui. El que em preocupa és que diguin "el seu fill durant els primers cinc anys ha d'estudiar obligatòriament en català". No em preocupa que hi hagi una acadèmia de llengua catalana, com si vol existir una acadèmia de la llengua balear o de la llengua canària. D'entrada, els lingüistes són una gent molt perillosa. Són uns tipus avesats a l'enginyeria social i lingüística, que s'han apropiat d'una llengua.

A vegades pareix que són els lingüistes els que creen la llengua, però la crea el poble. Ramon Llull o Turmeda no escrivien segons cap academicista dels Països Catalans. I quan Cervantes va escriure "El Quijote" tampoc no existia la Real Academia de la Lengua Española. Vull dir que cadascú escrigui el que li doni la gana i deixi que la gent faci el que vulgui. Crec que en aquests moments, els grans perills per a les llibertats vénen d'alguns sectors nacionalistes. És una qüestió d'higiene democràtica estar a l'aguait del que fa aquesta gent per defensar-se'n.

-Parlem de llengua: com a director de Diario 16 si algú li dugués un article que digués, per exemple "pa que nasemos?" Ho publicaria talment?

-Un moment. Parlem d'una empresa que no és democràtica com no ho és per definició cap empresa. És una jerarquia i aquí comand jo. Ben igual passa a l'ensenyament, a l'exèrcit o a la família que no són democràtics. No hem de confondre els plànols. A un exèrcit quan el tinent diu "a la bayoneta", els soldats no s'han de posar a discutir, ho han de fer. Faig una mica de reduccionisme, les coses són més complexes o més complicades. Hi ha un sistema d'equilibris. Però si un senyor escriu "pa que", jo decidiré, en funció d'un poder no democràtic; "això no ho públic", o sí. I aquest senyor també podrà anar a publicar a un altre lloc. Que escrigui com li doni la gana. A França i a Suècia es debat fins i tot suprimir les gramàtiques. Hem estat molts de segles sense gramàtiques. Pràcticament fins al segle XVIII. I la gent escrivia, s'entenia i no passava res. Ara tampoc no passaria res si no n'hi hagués. Si agafàssim tots els lingüistes i els aficàssim a una habitació tancada tampoc no passaria res. El mallorquí es mantendria no igual, sinó possiblement millor, ja que aquesta gent provoca uns enfrontaments innecessaris.

-Ells?

-Sí. La nostra llengua s'ha mantengut durant set-cents anys i el català a Catalunya també.

-Però vostè quan veu TV3 o escolta Catalunya Ràdio...

-Els entenc. Estic molt content d'escoltar-los. Pas gust.

-I pensa "aquests parlen una altra cosa"?

-No. Jo això no ho he dit mai. Crec que és el mateix tronc lingüístic o la mateixa llengua. El que passa és que el nom de la llengua que parlem aquí és mallorquí, no és català. El nom científic de la llengua no existeix. Això és una convecció de quatre o cinc senyors. El que dóna nom a la llengua és el poble. I aquí sempre li hem dit mallorquí, però els noms mai no són innocents. No és un debat lingüístic. És un debat polític i sé el que hi ha al darrera.

-Jo no. Què és que els catalans ens volen dominar, conquerir...?

-No és això. Crec que els catalans són una gent molt respectuosa que no s'afica amb ningú, però, a la vegada hi ha un "pancatalanisme polític" que aspira a aquesta unitat que no ha existit mai i això crea unes divisions aquí. I una de les coses que sempre ha fet inviable el nacionalisme mallorquí ha estat el seu "pancatalanisme". L'argument d'aquesta gent, en certa manera és lògic. Diuen que la nació és la llengua, però és mentida. Si la nostra llengua és la catalana ergo la nostra nació és la catalana. Per tant em sorprèn que hi hagi mallorquins que diguin aquestes coses i que renunciïn a la nostra

identitat. Aquí sempre hem dit "mallorquí". Fa set-cents anys. Ara vénen uns senyors i ens diuen "vostès s'han equivocat", però jo responc: "no, per ventura són vostès els que s'han equivocat. Un poble no s'equivoca durant set-cents anys". Naturalment que a la mateixa àrea geogràfica el llatí evoluciona d'una manera molt pareguda, però han passat set-cents anys d'ençà que els catalans varen conquerir Mallorca i és molt de temps. I si els meus llinatges vénen de llavors, he de dir que som català? Quin doi! I totes aquestes coses estan impeding polítiques lingüístiques comunes.

-I allò que algú va dir de "barco de rejilla"?

-Això és una cosa lamentable i molt feixista. Aquests d'Esquerra Republicana, en el fons són feixistes.

-Hi ha hagut ideòlegs mallorquins importants?, quins?

-Crec que Antoni Maura va ser un gran home d'Estat, però com a teòric crec que el més important va ser Miquel dels Sants Oliver com a pensament de dreta. Ho repetesc, Mallorca ha estat una terra de dretes sempre, des dels romans. L'esquerra ha estat i és bastant irrellevant des del punt de vista intel·lectual. Mateu Morro i Sebastià Serra varen fer un recull de pensament nacionalista d'esquerra que pens que l'haurien d'haver amagat. Aquesta terra sempre ha estat moderada, conservadora, amb una propietat bastant ben distribuïda, austera, fins i tot a les classes dirigents. I ara hi ha un desarrelament com quan diuen "vós" o "casa de pagès" a una construcció a la Universitat i això sols són mossonades. Un dels principals problemes dels nacionalistes d'aquí és que són un desarrelats, són pagesos que ja no són pagesos, que han perdut les seves arrels. No saben emprar el "vós". Diuen "regidor" quan això és una figura de dret castellà, o "casa de pagès" o "pa pagès". Són mestres d'escola o capellans que mai no s'han vinculat a la terra i estan "peseamitzant" els usos públics de la nostra llengua i és molt lamentable.

XUETONS I BOTIFARRES

-Perdoni que sigui una mica impertinent. A vegades es diu que Antoni Alemany presumeix de ser "botifarra".

-Per part de ma mare ho som i per part de mon pare no. És a dir, jo, sobretot, som fill dels meus actes. Aquí es deia "botifarres" als nobles que varen ser una classe dirigent i com totes les classes dirigents, depositàries d'una sèrie de valors col·lectius, amb èpoques més dinàmiques i d'altres més estàtiques i moments més afortunats i d'altres manco. El cert és que a Mallorca hem tengut la gran desgràcia que s'ha produït una ruptura sociològica important. I els nobles o "botifarres" no varen transmetre els valors que ells sintetitzaven als seus successors com a dirigents socials. Aquesta és una de les coses que ens fa diferents a Catalunya. Allà les aristocràcies declinants es mesclaven amb les burgesies ascendents i els trasmetien les seves estètiques, una sèrie de principis i una sèrie de coses acumu-

lades durant segles que no s'improvisen. Aquí, el turisme va suposar un tall molt brusc i això va suposar la pèrdua d'una sèrie de valors.

Però personalment únicament aspir que se'm jutgi pel que faig o pel que dic, no pel que som, ja que ho consider una forma de racisme. Hi ha hagut fets lamentables de dos "xuetons" que escrivien aficant-se amb el senyor Cotoner o amb mi dient que érem botifarres. I això no és admissible: "fica't amb mi pel que faig, no pels meus llinatges".

-I tampoc a l'enrevés?

-Tampoc. Basta dir que aquests dos dels qual parl, que són xuetes: Miquel Segura i Pere Bonnín, que precisament han patit que s'aficassin amb ells pel llinatge que tenen i no pel que fan, mai no han d'actuar de la mateixa manera. Quan es va editar el llibre de Miquel Forteza que deia que tothom era xueta un d'ells va dir a un conegut: "Vostè és dels nostres, és xueta" i l'altre va contestar: "escolti jo fa 50 anys que sé que vostè és xueta i mai no li he dit i vostè fa 24 hores que sap que jo ho som i ja m'ho ha dit". Aquesta és la diferència. Són formes amagades de racisme. Vull dir que si aquests "xuetes" estiguessin a altra part perseguirien els xuetes. I mai no es pot perseguir o censurar una persona pel seu llinatge.

-Malgrat digui que una empresa no és el mateix que una democràcia, els periodistes que han treballat amb vostè sempre li han tengut un respecte i una consideració.

-Troba? Bé. Jo puc defensar les meves idees, però mai no oblig els altres a veure o a interpretar les coses com ho faig jo. No crec que ningú pugui dir que la seva manera de veure les coses és l'única objectiva possible, però també sé que una cosa és escriure i l'altra opinar. Jo mai no intentaré forçar ningú a pensar com jo. Els periodistes de rel sabem que l'objectivitat no és possible, però que sí ho és l'honestetat.

Roses roges per als veïns

Entrevista a Rosa Bueno

per Gina Garcías

Com una rosa roja, encesa, ella és la reivindicació en estat pur. La reclamació, tan serena com indomable, dels drets de la majoria. La lluita permanent, sense més ambició que l'ambició col·lectiva. Rosa Bueno, com una rosa en la campanya, està indissolublement lligada al moviment ciutadà de Palma. Aquell que nasqué l'any 73 per reclamar als barris la dignitat i la llibertat que tothom es mereix. El que després sabé calcular les distàncies que s'han de mantenir amb el poder i aprenqué a pactar, a col·laborar, a exigir o a criticar les institucions democràtiques sense perdre la independència ni cedir a la demagògia. El que finalment ara, com també li succeeix a la mar forta i neta, a estones regolfa i desorienta els mariners. Rosa Bueno batega al ritme de les onades i es resisteix al desànim. Com una rosa matinera, cada dia en sortir el sol recupera les forces.

-Vostè, que ara diu que fa de mestressa de casa, ha estat sempre una dona molt independent, en el sentit polític i personal.

-Quan tenia vint anys les dones només s'independitzaven de la tutela familiar quan es casaven o quan es feien monges. Jo, en canvi, vaig deixar mumare a Felanitx i vaig venir a Palma perquè necessitava fer feina, va ser una forma molt poc usual d'assolir la independència, difícil d'entendre per a la família o per a la gent més gran. Gràcies a la necessitat econòmica vaig aconseguir fer la meua vida. Vaig venir a Palma a fer feina i poc després em vaig casar.

-El seu activisme és el fruit d'una inquietud inesgotable?

-És un compromís social. Com tanta gent de la meua generació, vàrem patir de joves una manca total de llibertats i jo vaig començar a comprendre algunes coses a principis del 70, amb poc més de vint anys, a través de les Joventuts Obreres Catòliques, un nom que nosaltres aviat transformàrem en "cristianes", que és un matís diferent. Allà vaig començar a descobrir una realitat nova, on Franco ja no hi apareixia com a salvador d'Espanya; vaig veure aquella altra cara de l'Espanya oprimida i més pobre, que ni tan sols la meua família, que era humil i represaliada a la Guerra pel bàndol franquista, no m'havia dit que existia.

-Quina empremta li va deixar la Guerra?

-El meu padrí patern va morir durant la Guerra empresonat pels franquistes. A la meua padrina paterna quasi li varen donar "el paseillo" un vespre de guerra i a un germà de mumare també el mataren els nacionals. La Guerra ens va deixar mort i por. Cap membre de la meua família no havia militat durant la República a partits d'esquerra, però és evident que no simpatitzaven amb els nacionals. El cop va ser tan gran que a ca meua mai no es parlava de tot això, i quan jo li demanava a mumare, al principi de la democràcia, perquè no li agradava l'esquerra, ella em contestava, l'esquerra no em desagrada, el que em fa por és que si l'esquerra torna, tornarà la guerra. La meua era una família obrera, però mai no m'educà en la rebel·lia. Va ser el que vaig veure fora de ca nostra, el que vaig aprendre i comprovar, el que em va dur a les posicions que ara mantenc.

-Com va entrar a les Joventuts Obreres Cristianes?

-Supòs que per naturalesa, jo som una persona inquieta. Mai no m'han agradat els papers convencionals, ni tan sols els familiars i ja de molt joveneta, a Felanitx, vaig formar part d'un grup d'al·lots que fèiem excursions i organitzàvem activitats... Quan ja era a Palma un dia em varen convidar a unes jornades a Can Tàpera. Allà vaig trobar les Joventuts Obreres Catòliques, la Joventut Independent Catòlica, la Joventut Universitària Catòlica... totes aquestes organitzacions progressistes que nasqueren sota la tutela eclesiàstica... D'aquelles reunions en vaig sortir amb una visió nova dels

Rosa Bueno va néixer a un poblet de la província d'Albacete. Els seus pares hagueren d'emigrar successivament, primer a Girona, quan Rosa tenia cinc anys, al cap d'un any i mig a Menorca, on varen viure altres cinc anys i finalment, quan Rosa tenia 12 anys, al poble mallorquí de Felanitx. La mort del pare, als 47 anys, l'obligà a fer feina de molt jove, mentre continuava estudiant pel seu compte. Amb poc més de 20 anys deixà sa mare per anar-se'n tota sola a Palma, on començà a treballar a l'hoteleria, i s'integrà a les Joventuts Obreres Cristianes. També ha fet feina com a mainadera i finalment com a planxadora a una bugaderia. A l'any 73 va ser una de les promotores de les Associacions de Veïns de Palma, que nasqueren sota l'empar de la Llei d'associacions promulgada durant la dictadura. Preocupada sempre per salvaguardar la independència del moviment ciutadà en relació als partits polítics, i alhora simpatitzant de les opcions progressistes, va acceptar integrar-se com a independent a la candidatura municipal del PSM a Palma l'any 79 i posteriorment a la d'Esquerra Unida, a llocs de reforç i d'improbable proclamació. Els darrers anys ha coordinat un programa de les AAVV de Palma al Canal 4 de televisió local, suprimit recentment per la nova propietat de l'emissora. Continua formant part de la Junta Directiva de la Federació d'Associacions de Veïns de Palma i és membre d'Esquerra Unida.

problemes dels adolescents, dels problemes de les fàbriques. Després vaig tenir l'oportunitat d'anar a altres jornades a Barcelona, i allà vaig entendre de veritat els problemes i vaig assolir uns plantejaments alternatius als que sempre m'havien presentat. De tot això va sorgir la necessitat d'un compromís polític. De totes maneres jo no estava afiliada a cap partit polític, no tenia cap carnet... He estat el que es diu independent, però a través de la JOC vaig practicar l'activisme, fèiem pintades, reunions clandestines... el que es feia a aquell temps... i no ho fèiem com a militants d'un partit, sinó com a persones unides per les mateixes inquietuds...

MOVIMENT VEÏNAL

-Per què va orientar els seus esforços cap al moviment veïnal i no cap al sindical o a la política?

-També vaig tenir una certa vinculació amb el moviment sindical, negociant convenis amb l'empresa. No he estat mai delegada sindical, però sempre he negociat els convenis i quan jo feia feina a la bugaderia, va ser quan es va fer la primera vaga al sector: negociàvem el primer conveni.... He tengut una certa vinculació amb el moviment sindical, però no amb els partits polítics. Perquè no em va bé aquesta ramalada de "la disciplina de partit" que tenen tots, ni el compromís d'estar sotmesa a una certa jerarquia... Jo som un poc àcrata.

-I com, des de la independència i la falta d'estructures polítiques va participar en la creació de les associacions de veïns?

-Jo vaig participar en l'organització d'un Primer de maig, el del 73, on es varen començar a muntar les comissions de barri.

Allà va néixer l'embrió del moviment ciutadà. Però no va ser un procés fàcil. Des que es creen les comissions de barri fins que es constitueixen les juntes promotores a cada barri passa temps, tot és molt lent. Jo vivia al barri del Rafal nou, i vaig ésser a les primeres juntes promotores. Vaig participar a la constitució del moviment ciutadà amb algunes prevencions... en aquell moment jo intuïa i no m'agradava, el dirigisme que hi havia... Crec que sí, que hi havia per part d'algun partit polític un intent d'utilitzar la gent, ganes d'adoctrinar. Me'n record que un vespre vàrem estar fins molt tard parlant amb Catalina Moragues, amb Paco Garcia i d'altres, que em volien fer acceptar la necessitat d'afiliar-me al Partit Comunista, i jo no "anava per feina" d'afiliar-me enlloc. Tot i això vaig participar com a candidata a les primeres eleccions municipals a la llista del PSM i després en el 91 amb Esquerra Unida, i en aquests moments estic afiliada a Esquerra Unida.

-Tot allò ocorria en plena Dictadura. Patiren les mateixes condicions de clandestinitat que els partits polítics, que llavors eren proscrits?

-No, nosaltres ens constituïrem sota l'empara de la Llei d'associacions. No vivíem una situació de clandestinitat, però és cert que teníem algunes dificultats per desenvolupar segons quines tasques. Per exemple, per fer assemblees, havíem de demanar un permís previ, i la policia hi era present i prenia nota del que es deia. Ens denegaven l'autorització per a segons quines coses. Malgrat això, les Associacions varen ser els canals a través dels quals els partits polítics clandestins podien expressar-se de qualche manera. Com a

Associacions de veïns vàrem poder fer aquelles campanyes de recollida de doblers quan a Palma hi va haver les detencions de l'any 76. Fèiem coses que fregaven la il·legalitat, però teníem un gran marge de maniobra, perquè érem legals. Així es varen fer moltes coses, tant les de caire reivindicatiu per als barris, com de política general.

LES REIVINDICACIONS

-Quins varen ser els objectius que aglutinaren, a un primer moment, la gent?

-La base va ser el mal estat de les barriades. Era una evidència quotidiana i tremenda. Per tot hi havia mancances, infraestructures dolentes, sense equipaments, sense escoles,

sense instal·lacions esportives ni espais de trobada. La gent era molt conscient d'aquella situació. I a més hi havia unes ganes enormes que les coses canviassin. Ara, amb tota la llibertat que tenim, la gent ha perdut aquelles ganes de participar i aquell sentiment de solidaritat. Ara la gent és menys solidària, fins i tot la d'aquelles barriades que varen ser capaces de mobilitzar-se, amb assemblees, manifestacions... de participar en objectius globals, com la lluita contra la urbanització de sa Dragonera, o en favor de la construcció del parc de la Mar, amb aquell eslògan de "parc Sí, pàrquin No". O aquella famosa campanya de "Un consultori per barri i un ambulatori per zona". La gent participava massivament i amb moltes ganes. Aquesta mateixa gent ara no participa...

-I no perquè s'hagin solucionat tot els problemes, sinó perquè la gent ha canviat...

-Hi ha hagut moltes millores, però crec, de totes maneres, que queda molt per fer a Palma. En tots aquests anys s'han fet moltes millores, però no hem aconseguit que els barris siguin meravellosos, en part perquè la seva configuració tampoc no hi permetia grans virgueries, però sí millores notables. Son Gotleu n'és un exemple emblemàtic. La seva massificació no permet miracles, però s'han millorat molt les condicions del barri.

-Vostè vivia al Rafal Nou, un dels primers barris que va constituir Associació de Veïns.

-Sí, era un barri construït d'esquena a la ciutat, amb falta de comunicacions... Els mateixos veïns varen fer un pont per poder travessar el torrent i comunicar-se amb el Rafal Vell i Son Gotleu...

-Com es coneixia la gent, com sortia de l'aïllament i, a més d'integrar-se en una Associació de Veïns, es coordinava amb altres barriades?

-Entre els anys 75 i 76 es varen legalitzar pràcticament totes les Junes Promotores de les Associacions de Veïns i paral·lelament va néixer la Coordinadora d'AAVV. Era molt fàcil entrar en contacte uns amb els altres... Anàvem a una reunió i coneixíem una gent, i aquella gent ens duia a una altra gent. Així vaig retrobar Cata Moragues, Francisca Bosch, Pep Vílchez... ja ens coneixíem del temps de la JOC. Participàvem a moltes coses que havia promogut el Partit Comunista. A Ignasi Ribas el vaig conèixer a una reunió al seminari vell, on es parlava de la necessitat de pressionar en favor de la creació d'una Universitat. Record que vàrem discutir fins molt tard i que el debat principal va ser si havíem d'escriure el comunicat en castellà o en català... Aquelles eren discussions antològiques. I hi arribaves a conèixer la gent perquè l'anaves trobant a diferents focus de mobilització. Ens retrobàvem moltes vegades els mateixos, perquè hi havia tantes coses a fer... Després ens tornàrem a trobar quan Franco va ser mort i s'obriren noves perspectives de participació... El Partit Comunista, juntament amb el Moviment Comunista i l'Organització d'Esquerra Comunista, que molta gent ja no les anomena ara però que varen ser molt actives, varen participar molt intensament en la creació del moviment veïnal.

LA INDEPENDÈNCIA

-Com ho feien, les entitats ciutadanes, per aprofitar la capacitat organitzativa, la claretat de les anàlisis, dels militants polítics, i per mantenir a la vegada la independència del moviment veïnal?

-Jo personalment vaig ser una defensora a ultrança de la independència del moviment veïnal en relació als partits polítics, i això personalment em va causar enfrontaments amb alguna gent. Són coses que ara record amb sentiment, perquè tot i allò m'he continuat relacionant molt bé amb aquella gent. Una anècdota: se'ns va convocar a una reunió de la Coordinadora, allà on ara l'Obra Cultural Balear té la seva seu, i hi havia unes reunions a Madrid de coordinadores d'Associacions de Veïns. I s'hi va plantejar que nosaltres també hi anàssim. Jo vaig demanar, això qui ho munta? per què hi hem d'anar?, s'ha discutit a les associacions?, i a la vista de la manca de respostes vaig votar que no hi anéssim. El vot de Pere Caminals va ser decisiu per desfer l'empat inicial, i finalment es va decidir no anar a Madrid. Això li va dur una reprimenda seriosa. A mi també: quan vaig arribar a la meua associació, els membres del PCE també m'ho varen recriminar molt seriosament. Després vàrem saber que la reunió de Madrid havia estat convocada pel PCE. No és que ho trobàssim negatiu en si, eren les formes subreptícies de fer les coses, les que ens molestaven. Una vegada em varen dir que jo era una enemiga de la classe obrera, i jo els vaig contestar que estava fins els nassos de consignes. Són anècdotes que ara record sense ressentiment, com una cosa que formava part de la situació. Però sí que hi havia un desig d'influència i d'aprofitament per part del PCE. No era un fet mal intencionat. Era, per la seva part, com una militància necessària per a ells. Volien organitzar l'oposició contra el franquisme. Però clar, no tots estàvem disposats a passar per les directrius d'aquell partit.

-I el PSOE?

-No els vàiem, ni tan sols la gent que ara destaca dins el Partit Socialista.

LA COHERÈNCIA

-Com ha aconseguit el moviment veïnal la seva coherència sense estar lligat a una organització dirigent o centralitzada?

-El moviment veïnal, per començar, no és una opció de poder, i això és importantíssim. Els seus dirigents tampoc no teníem aspiracions d'ocupar càrrecs dins les institucions. Aquest fet ens donava independència i coherència. Quan Jaume Obrador, com a regidor del PSM al primer consistori democràtic, va veure que les directrius del partit no coincidien amb les demandes del moviment veïnal, va dimitir. És un plantejament vital diferent del que tenen els polítics. És una actitud de servei a la societat, un compromís molt clar, sense protagonismes. Per això, malgrat tot, ha sobreviscut. Malgrat tot, perquè hi ha hagut intents de manipular el moviment veïnal...

-L'actitud dels partits de dreta ha canviat en relació al moviment veïnal. En el cas de Palma, als anys 70, l'ignorava.

A principis del 90 s'introduí a les Associacions de Veïns o en creà de noves, i això li ajudà a guanyar les eleccions municipals. Ara que governa l'Ajuntament les relacions han tornat a canviar...

-Fins al 79 vàrem tenir moltes dificultats per sobreviure. A partir del 79, quan l'esquerra arribà a l'Ajuntament, el moviment veïnal es va consolidar. No va ser un camí de roses. El PSOE tenia unes reticències molt grans cap al moviment veïnal. Supòs que el "sambenito" que érem corretja de transmissió del PCE hi influí. Record que amb ocasió de la primera reunió que vàrem mantenir amb Ramon Aguiló jo vaig haver de desmentir públicament que la Federació d'Associacions de Veïns estàs en contra del batle socialista. Poc a poc es varen vèncer aquelles reticències, i va ser precisament quan el PSOE obtengué majoria absoluta a l'Ajuntament, l'any 83, és a dir, quan el PSOE s'alliberà de la necessitat de pactar, i de les tensions que aquest fet li provocava, quan va entaular unes relacions fluïdes, de col·laboració amb les Associacions de Veïns en un marc de respecte mutu. Eren anys en què lluitàvem per aconseguir subvencions i perquè els barris millorassin. No va ser fàcil, però aquella actitud dels socialistes va permetre la consolidació d'un moviment ciutadà independent a Palma i va fer possible importants millores a les barriades.

LA DEMOCRÀCIA

-El Reglament de Participació Ciutadana de Palma va ser pioner a tota Espanya.

-Va costar molt de fer. I precisament es va poder signar quan el PSOE no va tenir necessitat de pactar amb ningú. Quan tenia més confiança i més seguretat en si mateix, quan no hi hagué crispacions. Llavors hi hagué una distensió en les relacions. De tota manera, la feina de les Associacions de Veïns no ha estat mai fàcil. Malgrat governàs l'esquerra no era fàcil veure complides les nostres reivindicacions. Perquè hi va haver una riuada de peticions, la gent havia dipositat moltes esperances en l'esquerra. Jo crec que el govern municipal socialista es va veure desbordat, perquè els veïns els exigien que complissin les seves promeses.

-I què eren més irresponsables, en el sentit d'irrealitzables, les promeses dels polítics o les exigències dels veïns?

-Jo crec que els polítics varen comprovar aviat que les seves promeses no s'ajustaven a la realitat. Jo crec que el moviment veïnal no era irresponsable. És més, tenia una actitud realista i solidària. Abans d'exigir alguna cosa per a un barri determinat, analitzàvem a la Coordinadora si a altres barriades hi havia necessitats més urgents, i entre tots decidíem les prioritats. La rehabilitació del Puig de Sant Pere, per exemple... i a més no exigíem "ara!", només exigíem que anassin fent.

-I en el balanç que vostè fa, quant a les realitzacions de l'Ajuntament, però també quant a les relacions que el govern municipal mantenia amb les entitats ciutadanes, s'ha notat molt la diferència entre el que era l'ajuntament socialista i el que és aquest ajuntament del Partit Popular?

-Jo crec que en aquests moments el Partit Popular viu de les rendes de tot el que va fer a les barriades l'ajuntament socialista durant dotze anys. Ara l'Ajuntament fa les obres en el centre, unes obres encaminades a afavorir els comerciants. A les barriades només es fa el que estava programat anteriorment. Hem notat molt la diferència. I també hi ha una gran diferència en la forma en què el Partit Popular tracta ara els barris, en relació a com ens tractaven els socialistes... Més que en les realitzacions, les diferències estan en el talant. El govern del Partit Popular no valora el moviment veïnal, no li agrada. Vol un moviment veïnal passiu i complaent. Aquí és la gran diferència entre el que entén l'esquerra què ha de ser l'organització de la societat civil i el que entén la dreta.

-I això que als anys 89 i 90, els anys previs a la victòria de Joan Fageda, semblava que el Partit Popular s'introduïa molt activament dins el moviment veïnal.

-No, no... És a partir que el Partit Popular arriba al poder municipal quan comencen a sorgir altres associacions de veïns. I quines associacions! "Por sus obras les conoceréis..." Són els que van a fer de claca al PP als plenaries, fins i tot quan pujaven els impostos, o es concretava la construcció de "El Corte Inglés"... M'agradaria saber quants de socis tenen aquestes associacions de veïns noves.

-I també li agradaria saber quants de doblers reben de l'Ajuntament?

-I quants de doblers reben... M'agradaria saber el volum de la seva activitat. No crec que sigui proporcional a les subvencions que reben. No em preocupa que elles rebin subvencions. El que em preocupa és que intentin retallar-les a la Federació per ofegar-la. Això no ho va fer mai el govern d'esquerres. Abans de les eleccions Tito Fiol (PP) ens parlava de concertació. De concertació, res, i a més s'ha apropiat de tot el programa d'Educació d'adults que va crear la Federació, per donar-lo a una empresa privada... que ves a saber qui són. I el programa integral que nosaltres dúiem a terme l'ha convertit en un programa d'acadèmia.

LA CRISI

-De totes formes, des de fora, sembla que les Associacions de Veïns eren més reivindicatives, més crítiques, durant els dotze anys de govern municipal socialista que en aquests cinc anys de govern del Partit Popular.

-N'hi ha que diuen que ha estat a l'enrevés. Jo pens que abans érem unes associacions molt conscienciades, molt lluitadores. Que després, a mesura que es varen aconseguir les primeres reivindicacions, ens asseguérem a reflexionar, i diguérem que ja era hora de potenciar una participació en la creació i la difusió cultural... Clar, ara tot és més difícil. Les infraestructures i els equipaments més necessaris ja els tenim, i quant a les activitats culturals..., els tallers i les festes, varen fer que les Associacions de Veïns augmentassin quantitativament el nombre de socis, però jo no sé si, amb tot, disminuï la qualitat dels plantejaments. Ja no és, com abans, solidari i compromès, tot això s'ha perdut una mica. Ara la gent ja no surt de ca seva per anar a una assemblea o a una manifestació,

ni tan sols la de barriades històriques quant a participació veïnal es refereix. Això no obstant, quan hi ha problemes, la gent es mou, tot i que de diferent manera.

-I per què ha canviat la gent? És que la democràcia formal resol les necessitats de participació que durant l'anti-franquisme es canalitzaven en assemblees, reunions, manifestacions...?

-Jo crec que la gent ha anat perdent a poc a poc el sentit de la convivència, de la participació... a mesura que ha assolit un estatus social confortable. Perquè en realitat l'atur només afecta dramàticament els més joves. En general la gent té un nivell de vida, de consum, que ha apagat el compromís social. N'hi ha que diuen, "jo estic desenganyat dels polítics, tots són iguals..." I per què n'hi ha que es desenganyen dels polítics i d'altres que no ens desenganyam? No ens podem oblidar que, malgrat tot, s'ha de continuar.

LA PERSEVERÀNCIA

-És curiós, perquè això és cert, però també a la vegada es cosoliden les organitzacions ecologistes, les pacifistes, les de dones, de consumidors, les culturals... Ara hi torna a haver una plurimilitància. Sembla que per exercir de ciutadà s'han de tenir quatre carnets.

-No. Una cosa és donar suport a determinades opcions, fent-te soci, i una altra és ser un membre actiu. No es pot estar en tot i a tota hora. D'altra banda, aquestes entitats estan interrelacionades, es donen un suport mutu... En total són uns centenars de persones, les actives.

-Quin futur tenen les Associacions de Veïns?

-Jo veig un futur amb unes certes dificultats. Ja les estam constatant. A la Federació ens adonam que l'actitud del PP, d'impulsar una Federació paral·lela, ens fa mal. Hem vist Associacions històricament lligades a la nostra Federació que se'n van a l'altra per motius inexplicables.

-Pels doblers?

-No ho sé, no hi vull entrar, no en tenc proves. Però el moviment veïnal no ho té fàcil. Passam uns moments molt difícils. I a vegades ens sentim cansats. Veim que tota la lluita que haguérem de passar durant la clandestinitat, tots els esforços que vàrem fer entre el 76 i el 79, es tornen a reproduir ara, després d'un parèntesi de pau... A vegades és descoratjador, i hem de vèncer les ganes de dir adéu fins una altra... Però bé, són moments de crisi que al final se superen, perquè tenim un compromís que ja forma part de la nostra existència. Jo ja no sabria viure d'una altra manera, no em puc trair a mi mateixa.

Antoni Serra va desenvolupar una intensa activitat política i cultural des dels anys seixanta fins a l'actualitat. Encara que estigui allunyat de la política segueix intensament els esdeveniments culturals i pega canya des de la seva columna diària a "Última Hora". Considera que no s'han acomplert les expectatives de la transició i que no s'ha avançat gaire, des dels temps en què escrivia les recordades *Cartes d'un ciutadà pre-autonòmic*.

En el llibre *Gràcies, no volem flors* va recordar aquells temps amb ironia i humor. Organitzador del Congrés de Cultura Catalana ha estat sempre a l'avantguarda cultural. Recorda aquells anys amb humor i amb una reflexió lúcida, creu que les coses no han canviat tant, sempre s'ho va prendre amb escepticisme.

Pot ésser que no només Mallorca sigui una terra inexistent.

El desencisat

Entrevista a Antoni Serra

per Antoni Oliver

-Com era la societat dels anys 1973 i 74, els anys previs a la transició democràtica a una ciutat petita com Palma i què feia vostè en aquell moment?

-Al 73, per exemple, jo feia dos anys que havia tornat de Barcelona. Hi vaig ésser des de 1968 a 1971 que vaig tornar a Ciutat per dirigir la nova llibreria Tous. La meua activitat era més aviat de tipus intel·lectual i literari. Estava relacionat amb el sector cultural i literari i també amb el de la política clandestina, també amb gent de Barcelona i de Madrid on tenia relació amb Alfonso Sastre, Rodríguez Méndez, Lauro Olmo, aquest tipus de gent.

-Quin focus d'activitat cultural i política hi havia a Palma?

-Quant a les accions culturals tot era a base o bé d'exposicions o de lectures. Hi va haver algunes exposicions que varen ésser un poc conflictives a través de la galeria Pelaires on hi havia una mena de lloc de reunió i focus cultural. La mateixa llibreria Tous va ésser un centre de difusió i de divulgació de la cultura. Es varen fer dues coses importants que varen ésser dues setmanes del llibre editat a Mallorca. La primera va ésser a base de taules rodones on hi varen participar la majoria d'escriptors de per aquí i el segon any va ésser a base de ponències. Es varen fer exposicions de tipus reivindicatiu, alternatives. Record dues exposicions d'aquestes, l'art pobre, i la primera exposició de Criada 74. Això juntament amb una altra cosa que varen intentar que era una alternativa a la editorial Moll "La col·lecció Turmeda", que varen crear tres col·leccions, Turmeda, Gavilans i Tomir. Això juntament amb presentacions de llibres, conferències, etc., va ésser un focus important d'acció cultural. N'hi havia d'altres, com era la Casa Catalana; però que ja recull el que havia passat a les aules de teatre que són dels anys 1966, 67 i 68. Record que aleshores, jugant entre aspectes culturals i aspectes polítics es va fer una trobada sobre una anàlisi aprofundida de la història de Mallorca que va passar a Porreres, a Mont-i-sion. Això va ésser el 74 i al final hi va haver un petit incident, perquè va venir Rosa Leon i va intervenir la Guàrdia Civil. En aquesta trobada hi participaren personatges com el primer Sebastià Serra, Jaume Vidal, Josep Valero, Tugui (Miquel Tugores). En aquesta línia anava la vida cívico-cultural.

-A part d'aquests aspectes culturals, la societat com era? Molt bolcada cap al turisme, passava de tot, com era?

-La societat mallorquina aleshores estava terriblement bolcada cap al turisme. Les seves preocupacions anaven per aquí. Des de 1953 era una societat amb indústria turística, dúiem una vintena d'anys bons amb l'experiència d'aquell primer turisme. Aquella societat no tenia moltes alternatives a plantejar. Es començà a abandonar el camp. Es passà d'una societat rural a una societat de serveis. Per tant, les seves inquietuds cap a la cultura eren molt pobres. S'intentà pal·liar-ho a través de les institucions, l'Ajuntament mantingué els Premis Ciutat de

Antoni Serra va néixer a Sóller l'any 1936. Estudià Medicina a Barcelona (1953) i a partir de 1960 es dedicà al periodisme a València. Després de viatjar per tot l'Estat espanyol guanyant-se la vida amb els oficis més variats, va fer de pallaso en un circ, entre d'altres oficis, torna a Mallorca per treballar en el diari "Última Hora". A mitjans dels anys seixanta, torna a Barcelona on fa feina al diari Tele Exprès i a les revistes Serra d'Or i Tele Estel. El 1971 de nou arriba a Palma per encarregar-se'n de dirigir la llibreria Tous. També va ésser cap de redacció del diari "Última Hora" en el qual encara col·labora. Ha publicat El cap dins el cercle (1979), Rapsodia per una nit de Walpurgis (1981), Carrer de l'Argenteria, 1936 (1988), Per ben morir (1988), Llibre de família (1989) i Més enllà del mur (1985). Ha publicat també cinc novel·les del cicle Mosqueiro: El blau pàlid de la rosa de paper, Espurnes de sang, L'arqueòloga va somriure abans de morir, RIP, senyor Mosqueiro i Cita a Belgrad. Les seves darreres obres són L'Avinguda de la fosca i el recull d'assatjos L'anàrquica escriptura. De forma parel·lela a la seva carrera literària, ha desenvolupat una gran tasca de dinamització cultural, com a organitzador del Congrés de Cultura Catalana, a les Aules de Poesia i Teatre, així com una intensa activitat política a la clandestinitat, al PSUC i més endavant al PSAN que abandonà per dedicar-se de ple a la literatura.

Palma. La societat té les preocupacions bàsicament econòmiques, de desenvolupar el turisme i aconseguir els més guanys amb el mínim temps. No la veia una societat excessivament interessant i, sobretot, era molt tancada en si mateixa. Malgrat que el turisme dóna una sensació d'obertura cap a l'exterior, però és una obertura més aparent que real. La societat estava molt tancada. Hi havia una famosa dita que circulava per Ciutat que deia que "Mallorca serà franquista molts d'anys després d'haver mort Franco" gràcies a l'empresariat, perquè l'empresariat estava emmarcat dins aquestes línies. Jo la veia una societat bastant tancada i no diguem des del punt de vista lingüístic. Es començaven a fer uns esforços d'obertura de la cultura catalana, pròpiament nostra.

Això culminà l'any 1976 amb el Congrés de Cultura Catalana, on hi va haver moltes d'activitats plàstiques, lúdiques, etc. però ja havia mort Franco.

-Abans, en aquest temps, 73-74, quins grups es movien a l'oposició i com era la política oficial?

-Home, la política oficial, era com sempre. No canviava molt. És evident que hi va haver l'intent de l'obertura dels sectors franquistes que acaba amb el discurs d'Arias Navarro de l'esperit del dotze de febrer i tot allò, però una vegada passat, res. Hi hagué un sotrac oficial importantíssim que fou l'atemptat a Carrero i vengueren les primeres obertures. L'any 74 vénen unes eleccions a procuradors que aquí varen tenir un cert interès perquè es va presentar Josep Melià, en front de grups més falangistes, com per exemple el de Barrado. Hi va haver pugnes i entrebancs a Melià que representava l'obertura més clara. Melià sempre havia defensat els intents del canvi des de l'interior del franquisme. En canvi Barrado era l'estructura més clàssica del falangisme, del feixisme més clàssic. Va ésser interessant perquè Melià va sortir. Hi havia hagut un petit canvi a la societat. Clandestinament jo aquí vaig conèixer el Partit Comunista que ja havia tengut unes certes accions als anys quaranta. Endemés, hi havia militants que mantenien una certa activitat, per exemple *es mestre* Guillem Gaià que juntament amb Gibert Rigo formaven, amb Francesca Bosch i Marcos Peralta, el comitè provincial del PCE, Ginés i Maria Quiñonero. Ells tenien relació amb sectors obrers, a l'hosteleria i a la construcció, on Marcos Peralta intentà els primers nuclis de Comissions Obreres. Els socialistes es presenten bastant més tard, el 1974. Sorgeixen a una famosa trobada on es presenten, a la "Instància de forces polítiques unitàries", l'any 1976 a Cura, després de la mort de Franco. En aqueixa trobada es presenten Félix Pons i Emilio Alonso, és aquí on surt la primera formació inicial del Partit Socialista de les Illes (PSI) que es gestava, a través d'Antoni Tarabini i Sebastià Serra, jugant amb els comunistes, i Serra jugava amb el PSAN. En aquella trobada de Cura es clarifiquen les posicions. Encara hi havia de governador civil, Carlos de Meer.

LA SOCIETAT MALLORQUINA ESTAVA ESPANTADA

-Abans de morir Franco, hi ha un cert moviment ciutadà, la campanya del parc de la Mar, etc.

-Hi ha una reacció, també comencen a sortir determinades reivindicacions ecologistes, que aleshores no es plantejaven tan clarament. Comencen alguns crits d'anarquistes joves, que comencen a sortir. És evident que la societat ha canviat, però segueixo dient que els canvis no són tant profunds. Era una minoria que tenia una certa capacitat de fer determinades accions, però no hi havia una gran sensibilitat dels sectors

populars. La primera mobilització important és el 78 amb la Diada Autonòmica. Hi ha accions dins alguns hotels, a través dels capellans progressistes i obrers hi ha grups socialistes i d'UGT. Comencen a treballar personatges com Paco Obrador, Carmel Bonnin, però eren nuclis molt conscienciats. També s'ha de mencionar el Pius XII, amb Ramon Oró i Josep Rovira que té una gran crisi teològica i crema tots els llibres de teologia en el pati del col·legi. S'hi feien projeccions de pel·lícules, com *L'acuirassat Potemkin*, i moltes d'activitats que van conscienciant determinats elements ciutadans. La gran població era completament aliena a això. Endemés, la societat mallorquina estava realment acollonada de veure què passaria quan Franco morís. Estava espantada.

-Supòs que des de l'oposició no es creia res de res de l'obertura.

-Res de res, no ens creïem res.

-Quina esperança o quina desesperança du la mort de Franco, com es viu?

-Els primers dies de la mort de Franco hi ha un impàs, tenen por de la repressió, es creien que a la secretaria del Movimiento hi havia uns elements importants que podien controlar la situació, es deia el dia de la mort de Franco que circulaven unes llistes de persones per ésser detingudes, Carlos de Meer era capaç d'aqueixes coses i de molt més, era un dels personatges més tenebrosos que podia haver donat la història del franquisme. Després, en veure que no hi havia una decisió excessivament ferma per continuar la dictadura, o fer una postdictadura dictatorial, aleshores, els sectors de la clandestinitat comencen a donar-se a conèixer. I després és una peça clau a nivell d'Estat l'actitud de Suárez. És un home que surt de la secretaria general del Movimiento, era el ministre i la capacitat de canvi que tengué aquest home no era pensable. A mi em va sorprendre molt.

-Hi ha una petició de destitució de Carlos de Meer des de la mateixa secretaria del Moviment.

-Pot ésser que demanassin que se le'n duguessin.

-Hi hagué una situació atascada. Arias Navarro fou absolutament incapaç d'engegar la reforma. L'oposició va creure la reforma Suárez?

-Jo ja no estic en política. Em retir l'any 76 i ho vaig fer públic en el diari. Jo militava en el PSUC i vaig passar al PSAN i l'any 76 quan em faig càrrec del Congrés de Cultura Catalana em retir i dic que la política no m'interessa i que el que m'interessa és la cultura. Les meves darreres actuacions polítiques dins el PSAN són a l'Assemblea Democràtica de Mallorca on hi anàvem pel PSAN Tomeu Fiol i jo, pel PSOE Emilio Alonso i Félix Pons o Ramon Aguiló, pel Partit del Treball, Miquel Tugores, pel Carlin en Biarnès i Villalonga, pel PCE, Xesca Bosch i per PSP, Ferran Porto.

-Aquesta gent creu la reforma Suárez?

-Jo no me la crec. Hi ha la famosa crítica de Suárez al català que diu que no és una llengua per accedir a la ciència. És quan hi ha tota una reacció. Aquí ja començam a actuar molt seriosament dins l'àmbit de la cultura catalana. Aleshores, la meua actuació és cultural. Suárez, posteriorment rectifica, i reconeix el seu error i la manca de diplomàcia i la realitat és que vàrem tenir excel·lents relacions amb els estaments oficials. Hi havia de batle Paulí Buchens i vàrem tenir moltes converses per a activitats. Després de les eleccions de 1977 mantenim unes bones relacions amb els diputats elegits.

POLÍTICS DE PRIMERA GENERACIÓ

-D'on surt la gent que es presenta a les eleccions aquí a Mallorca?

-Dels partit polítics clandestins, que n'hi havia algun que tenia una trajectòria molt curta, com el PSOE, dic curta perquè havia desaparegut el partit i es refundà el 74, encara que la seva trajectòria era llarga per la seva existència d'abans de la Guerra. L'únic que s'havia mantingut, fent una activitat clandestina, era el Partit Comunista. Això s'ha de dir així de clar, és la veritat, i els carlins.

-I de les forces, que en podríem dir, de dreta?

-Varen crear Unió de Centro Democrático (UCD) per una banda i Alianza Popular per l'altra. Alianza Popular és el franquisme recalcitrant, encara que comparat amb els falangistes, el camarada Bonet, no tant. Però allò del camarada Bonet, és el falangisme canyí.

-UCD era el franquisme reciclat?

-Era el franquisme evolucionat, amb unes persones que ja havien tengut contactes amb la clandestinitat. Per exemple, Jeroni Albertí havia tengut relació amb l'oposició a través d'algunes societats o de la Fundació Dragan. Tota aqueixa gent representa un determinat sector empresarial, que durant el franquisme no s'havia dedicat a fer política, però sí havia tengut una certa relació. Albadalejo, l'empresari de Yanko, també. A través del "Diario de Mallorca" s'havia intentat crear una instància que es deia Tramuntana un col·lectiu heterogeni, hi havia gent com Lluís Matas, de formació republicana, Fèlix Pons, Antoni Alemany, uns dels grans instigadors de Tramuntana, Albadalejo, ja s'havia creat una plataforma.

-És a dir que UCD junta els oberturistes del règim i aquesta gent?

-Sí, però no tots. Melià no hi entra, intenta una aventura solitària, amb Climent Grau, Unió Autonomista, que és un fracàs, no aconsegueix cap diputat. Jo no m'atreveixo a dir que Melià fos un franquista. Va actuar dins el franquisme, no crec que sigui un franquista reciclat, crec que era un demòcrata dins el franquisme, un home amb una cultura indubtable, i que, aleshores, va creure que tal vegada s'intentàs fer la reforma dins el mateix règim i fer-lo esclatar... Jo crec que no participa amb UCD en aquells moments perquè tal vegada li queda aquell rezel que UCD és encara un reflex del que pugui representar el règim anterior, però hi participa després.

LA DIADA PER L'AUTONOMIA

-Un anys després, es concedeix el règim pre-autonòmic, i vostè comença a escriure les "Cartes del ciutadà pre-autonòmic". Va pensar que això de la pre-autonomia era una presa de pèl o què?

-Jo sempre he dit el mateix. Aquí hi va haver una famosa Diada, la del 28 d'octubre del 78. Aqueixa Diada l'organitzen

set o vuit persones. Nosaltres pensam que no té sentit la Diada si no és amb la participació dels partit polítics. Comencen a tenir contactes amb ells. Tots comencen a plantejar el tema i decideixen participar-hi. Abans de la Diada es decideix fer un mes d'acció constant a tota Mallorca i crear un substracte a través dels partits polítics que hi participen. Es pensen diversos llocs per fer-la i ve la gran sorpresa: hi participen més de trenta mil persones. Això no vol dir que hi hagués trenta mil persones que eren autonomistes i que entenien l'autonomia. No, ja ho havien vist quan anaven pels pobles. Ara, hi havia una cosa positiva, que la gent tenia esperança i necessitava alguna cosa. Quan se'ls ofereix la possibilitat de l'autonomia, que no saben ni què és, participen, i surten al carrer. Allò és una gran i emocionant festa popular. En política, això s'ha de capitalitzar, perquè sinó, no té sentit. És aquí on els partits polítics fallen. Comencen a fer la farina blana, a anar molt lentament, es creen comissions i sectors de treball, borradors d'Estatut, etc, que es fa en el Col·legi de missers, hi ha Antoni Roig per UCD i Miquel Duran, Aina Moll. Quan arribam a uns mínims punts, però mínims, d'aquells sectors, arribava el

que era ministre "para las regiones", Clavero Arévalo, un dia que ens reunim, amb les coses clares. Hi havia hagut el Pacte Autonòmic, que Alianza Popular no volgué signar, que signà Abel Matutes a títol personal. A la gent que s'havia manifestat no se li donà una alternativa i començà a haver-hi un desencís i es creà aquella pre-autonomia, que fou una situació totalment descafeïnada, com és encara ara. A mi em costa parlar d'autonomia quan el que hi ha és una descentralització.

-Com enfocaria ara el tema de les nacionalitats? S'ha d'esgotar la via autonòmica o s'ha d'anar directament a altres possibilitats, autodeterminació, per exemple?

-En aquests moments estic molt confús en l'aspecte autonòmic. Que hi hagi una certa intel·lectualitat que pugui tenir les coses clares i fer una certa pressió, no ho veig. Hi ha una situació d'autonomia debilitada i el que volen és una sèrie de competències més. En primer lloc s'hauria de dur l'autonomia fins als darrers extrems possibles, cosa que és difícil perquè nosaltres no varem anar per la via de les comunitats històriques. En principi seria partidari de fer un

estat federal i les comunitats històriques no han de renunciar mai al dret de la autodeterminació, tots els pobles tenen aquest dret, és a la Carta de les Nacions Unides. No sé per què s'ha d'escandalitzar ningú quan es parla d'autodeterminació. Autodeterminació no vol dir res o ho pot dir tot. Evident que jo no faria cap guerra per aconseguir l'autodeterminació ni arribaria a situacions límits.

L'ÈPOCA DEL DECENSÍS

-Hi ha un moment en què això arranxa i comença a funcionar. S'ha aprovat la reforma política i hi ha un règim autonòmic, quin balanç fa, per exemple, des del 83?

-Aplicat a les Illes, un balanç negatiu. Que ens hagi governat el senyor Cañellas o un governador civil, no hi veig cap diferència, a pesar que Cañellas no representi el Govern central, l'autonomia ha estat molt limitada, hi ha poques possibilitats de fer res.

-Està vostè d'acord amb l'anàlisi de Melià que diu que Cañellas representa la continuació del franquisme a les Illes?

-Jo, sí. Endemés, consider que Cañellas no ho és individualment, sinó que té un suport. Dins el PP hi ha uns sectors que són la pura continuació del franquisme, els sectors més recalcitrants, els dos germans Cañellas, etc. Dins el Govern i a l'Ajuntament hi ha actituds en la línia continuïsta del franquisme. És evident que no poden cantar el "Cara al sol", és un franquisme renovat, però la política que s'ha seguit és aquesta. Ja es veu el que ha costat, per exemple, incorporar el salari social, culturalment la sensibilitat de l'època Cañellas ha estat nul·la, mínima i absurda.

-Després ve l'època del desencís. Aquesta democràcia circula cap a uns camins que no són els que esperaven?

-Primer ens hauríem de demanar què és el que esperàvem i què esperava cadascú. De entrada aquí no es produeix el trencament, hi ha una transició, s'incorpora el rei, s'accepta la monarquia, no se la qüestiona, en realitat. Tampoc no es podien esperar grans canvis. El que sí es podia esperar, o almenys jo sí esperava, era que la societat pogués actuar democràticament, d'una manera més normalitzada, arribar a una societat democràtica normalitzada. Jo quan els socialistes arriben al poder, tenc l'esperança que és un sector de l'esquerra, socialdemòcrata, però que pot tenir una sensibilitat més desenvolupada i que els llistons de repartiment de la riquesa dins un estat poden ésser més racionalitzats. Això no es produeix. Tampoc no es produeix culturalment. Jo havia lluitat per trencar les pautes que culturalment havia imposat el franquisme i donar uns comportaments més democràtics, això tampoc no es produeix amb els socialistes.

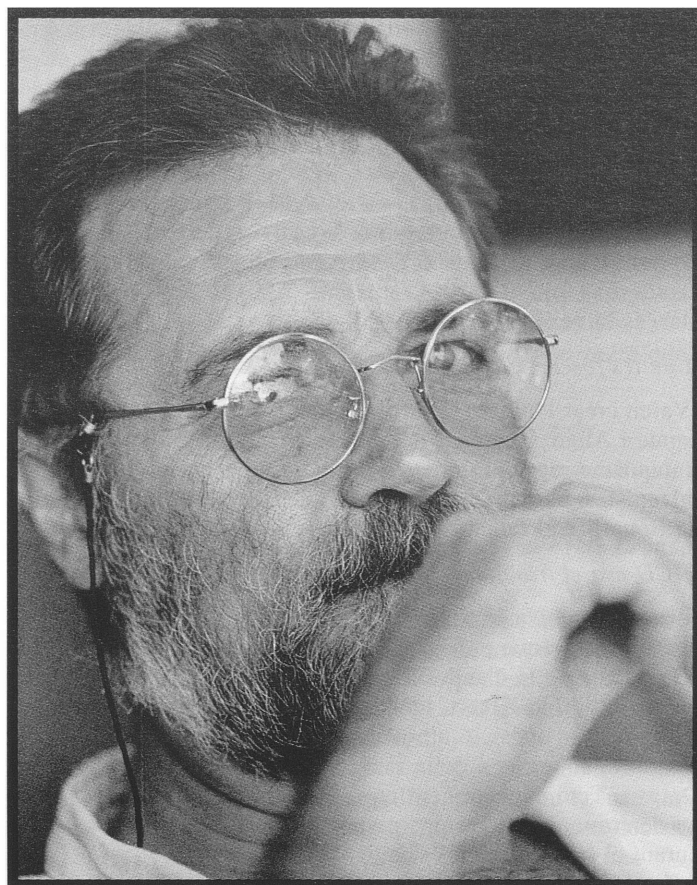
-Quin tema és el més negatiu d'aquests anys de govern socialista?

-La corrupció.

-Més que el tema dels GAL?

-Jo crec que el GAL, sense una possibilitat de corrupció no s'hagués produït. Una cosa pot ésser conseqüència de l'altra. El que passa és que tampoc no hem de creure que la corrupció dins el món socialista sigui la gran panacea per argumentar que ha de pujar la dreta al poder. No crec d'altra banda, que si la dreta puja al poder actuï de manera molt diferent, històricament hem vist quin ha estat el comportament de la dreta.

-Té vostè un rezel a la dreta?

-El que tenc és més aviat pànic.

-Vostè ha canviat de plantejaments polítics, ha passat de defensar l'autodeterminació a altres plantejaments?

-En primer lloc, jo no he estat mai un polític. He fet política dins el franquisme perquè els qui l'havien de fer no la feien. Jo el que volia fer era dedicar-me a la meua professió que és la d'escriptor. Vaig lluitar per la democràcia i després em vaig retirar, perquè volia continuar amb la meua professió. La meua revolució és fer la millor obra possible, literàriament. Això és la meua aportació com a revolucionari en el món. Això ho deia Cortázar. Un té uns idearis polítics. He estat i som un nacionalista, no he renunciat a aquesta creença. Al que sí he renunciat, tal vegada, és a com es pot aplicar el nacionalisme en aquest moment.

-Mallorca continua éssent una terra inexistent, i no hi ha cap possibilitat que aquesta societat evolucioni per aconseguir més cotes d'autogovern, de democràcia, en definitiva?

-No, perquè si acceptàssim que això és la terra inexistent, vol dir que tenim una capacitat de reflexió. Però com que tothom creu que té existència i que vol tenir existència, aleshores fa que no facin aqueixa anàlisi. Hi ha personatges que a mi m'interessen molt políticament, per exemple Fèlix Pons, m'ha sorprès un personatge com Soler, per la seva actitud decidida cap a la normalització lingüística, que només per això ja estaria bé. El que passa és que els mallorquins, els illencs, no podem tenir l'existència, perquè no ens autovaloram. Ens autodestruïm, cream l'autoodi. I mentre un poble i uns ciutadans s'autoodiïn, des de fora no ens valoraran. Madrid no ens considerarà mai, els alemanys, només ens consideraran com a terra de fer inversions o de passar vacances. Quan parl de la inexistència parl d'aquesta qualitat de la inexistència. Només existim puntualment quan necessiten alguna cosa d'aquí.

La Clau d'ONA

PER ENTENDRE EL PRESENT, PER OBRIR EL FUTUR

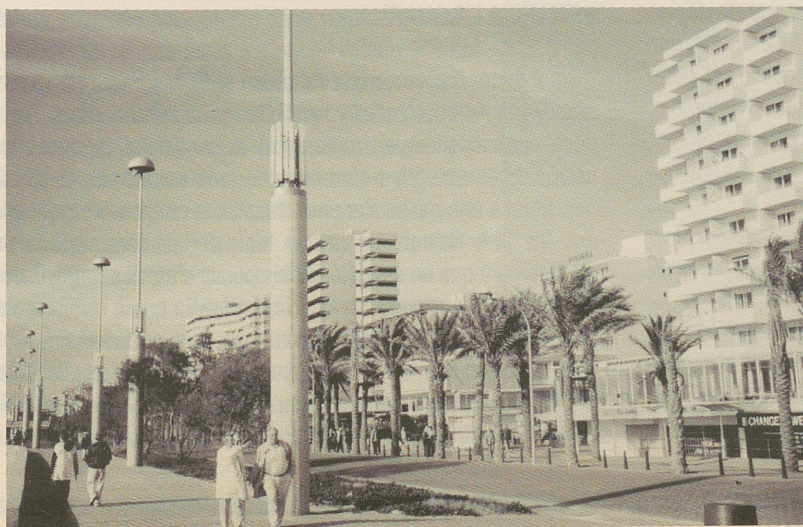
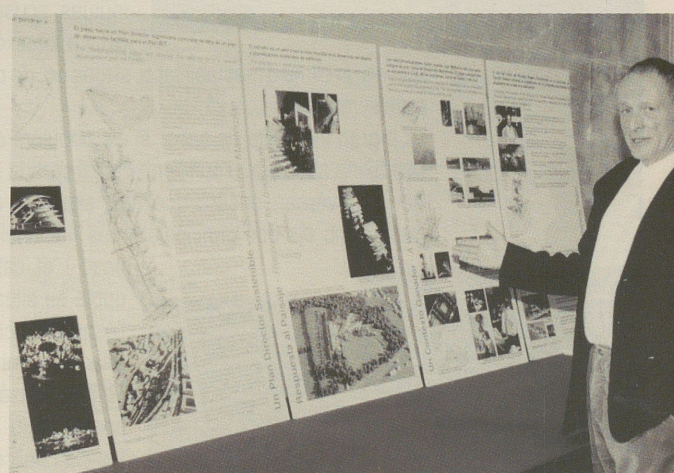
3-M les urnes enmig de la tempesta

(pàgs. II i III)

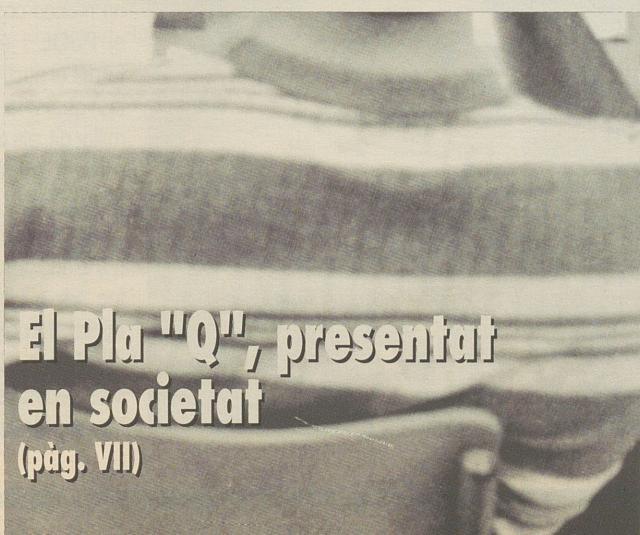
El Parc BIT engega motors i sorgeix la discrepància

(pàgs. V i VI)

El Pla "Q", presentat en societat

(pàg. VII)

3-M les urnes enmig de la tempesta

Les eleccions generals del pròxim dia tres de març poden significar un canvi radical en la manera de fer política a tot l'Estat. Les enquestes aposten per un triomf conservador. Mentrestant, les urnes han agafat els principals partits de les Balears a contrapeu, amb problemes interns greus i importants decisions a prendre.

Eduard Gamero

ars, en un clima d'inestabilitat o, si més no, de crisi interna als dos partits majoritaris.

La gran incògnita és saber si els populars aconseguiran o no la majoria absoluta, o suficient -com li agrada dir al seu líder- per poder governar, encara que això signifiqui arribar a un difícil pacte amb els dos principals grups nacionalistes de l'Estat, el basc i el català. Igualment el dubte se situa a l'altre costat, a l'esquerra, on les impossibles relacions entre Julio Anguita i Felipe González fan témer que una coalició entre els socialistes i la coalició sigui inviable. Hi ha moltes coses que divideixen el PSOE i el PCE, partit que forma el nucli central d'EU, entre les quals la idea d'Europa o, millor dit, els compromisos concrets a través del tractat de Maastricht.

S.V.

Aquestes eleccions són, sens dubte, les més transcendents des que el PSOE és al poder a Madrid, no només perquè les enquestes prediuen una victòria del Partit Popular que pot dur José María Aznar a la Moncloa sinó perquè s'han de prendre mesures polítiques molt importants per assegurar que Espanya serà entre el grup de països que s'integraran a la unió monetària d'Europa. Les urnes han de triar, per tant, entre dues opcions que tendran una mateixa responsabilitat històrica però que divergeixen a l'hora de triar el camí a seguir. Els socialistes han reforçat la seva esquerra per assegurar la defensa de l'estat del benestar i reclamar el vot dels que s'havien desencisat, mentre que el PP s'apunta al centrisme, amb una operació de màrqueting polític que reforça el seu paper d'alternativa. Hi ha, per tant, un debat ideològic de fons, però la realitat ens du, una vegada més, pels tirans de les desqualificacions personals i les mútues acusacions de corrupció. I a tot això, aquí, a les Balears,

siguin, perquè si una cosa és clara en aquests moments és que després del 3-M el continuïsmes serà impossible. Aquesta és la primera vegada des de la victòria socialista de 1982 que la dreta té clares opcions per poder formar govern i, per tant, hi ha moltes possibilitats que la alternança de poder, la possibilitat de la qual és el fonament de la democràcia, es posi en pràctica de bell nou. No obstant això, a diferència del canvi que significà el relleu de la UCD per el PSOE, avui ja no hi ha perill d'involucionismes, el 23-F és quasi prehistòric, però si hi ha perill d'involucionismes socials, com també n'hi ha, en cas contrari -en el cas d'una nova victòria de l'esquerra- que un sector de la dreta no accepti la derrota i que continuï finançant la inestabilitat política tal com ha fet durant les dues darreres legislatures.

Crisis internes al PP i al PSOE

Des de Mallorca, pot ser que els esdeveniments es vegin amb més tranquil·litat, però aquesta aparentment calma no deixa de ser molt relativa: el Partit Popular, que sempre ha somniat poder governar a Madrid per gaudir d'un tracte més favorable. I això no obstant, ara, justament ara, s'enfronta a una lluita interna des que Gabriel Cañellas va ser obligat a dimitir. El darrer Congrés Nacional del PP va tornar a ficar el dit a la nafra quan Álvarez Cascos esmentà el cas Cañellas com a exemple d'actuació del partit davant casos de corrupció. Fins i tot el president Soler gaudeix de mala imatge a la premsa més conservadora, a l'ABC, a causa de la seva política lingüística, de manera que no és estrany que els problemes es multipliquin. La nova cúpula dirigent popular ha tengut greus dificultats per ordenar les seves files, sobretot amb la sortida extemporània de Francesc Gilet quan es va veure desplaçat del cap de les llistes per Eduard Gamero, l'arma secreta de Soler utilitzada per tranquil·litzar els electors o, si més no, el sector empresarial, davant els atacs que sofreix des de l'ala més dretana del seu propi partit.

Els aires no bufen més pacífics a les files socialistes. El PSOE prescindeix, per voluntat pròpia, del fins ara president del Congrés de Diputats, Fèlix Pons, sense haver sabut integrar, almanco pel que fa a Mallorca, el sector crític. Sense el polític més carismàtic i sense unió les dificultats augmenten. En certa manera, tal com passa en el PP, l'equip dirigent del PSIB-PSOE juga una doble partida en aquestes eleccions: per una banda, mantenir els tres diputats actuals i per l'altra no rebaixar el seu llistó electoral. Teresa Riera, una de les dues dones -juntament amb la candidata del PSM- que encapçalen les llistes electorals per al Congrés, és la carta de l'executiva del PSIB per intentar una remuntada.

PSM I EU A L'AGUAIT

En el tercer lloc de sortida se situen el PSM i Esquerra Unida, amb Maria Antònia Vadell i Jaime Bueno, respectivament. Ambdues coalicions creuen tenir opció a un diputat, sobretot els nacionalistes que a les darreres eleccions autonòmiques s'haurien situat a una passa d'aquest objectiu, la qual cosa significaria que les Illes Balears poguessin tenir per primera vegada un representant que no fos de cap dels partits d'àmbit estatal. Per la seva banda EU segueix la mateixa estratègia que a nivell estatal quan pretén recollir el vot desencisat dels socialistes. Jaime Bueno, misser que ha intervingut en la denúncia del cas del túnel de Sóller procura fer-se enfora tant dels escàndols de corrupció del PSOE estatal com dels del Partit Popular de les Balears.

Teresa Riera

Mes enllà d'això, però, aquestes eleccions són una prova de foc per a la democràcia espanyola, no perquè sigui en perill el sistema, sinó per les inevitables repercussions socials que tendran els resultats siguin quins

LA IMPOSSIBLE COALICIÓ NACIONALISTA

Entre els partits que almanco tenen representació en el Parlament balear queden UM i els Verds. Els uns i els altres estan pràcticament descartats de la lluita per a un escó estatal, però no, en canvi, per la disputa testimonial que ja projecten per d'aquí a tres anys, és a dir, per a les pròximes autonòmiques i municipals. Unió Mallorquina havia proposat formar una coalició nacionalista amb el PSM que, en la seva opinió, els hagués permès sumar vots i col·locar un nacionalista mallorquí en el Congrés, però el PSM va rebutjar la idea perquè va creure que les diferències ideològiques entre els dos partits són massa profundes i que el seu electoral no ho entendria. El PSM ja ha tengut problemes interns tant per haver-se coaligat amb Convergència i Unió per a les Europees com per haver format el pacte de progrés al Consell Insular de Mallorca amb PSOE i UM.

POLÍTICA ENERGÈTICA I SON REUS

Aquest és el panorama -en el qual, en tot cas, també cal destacar l'agrupació de tota l'esquerra eivissenca per donar suport a un únic candidat per al Senat, a Pilar Costa, i disputar així l'escó al PP- en el qual transcorre aquesta campanya electoral a la qual es barregen els problemes locals, els estatals i, fins i tot,

La situació política i social de les Balears no és cap llac de tranquil·litat, ans tot el contrari: se sap que som prop de canvis estructurals importants a causa de la pròpia evolució del turisme i de les noves tecnologies, i que s'han de prendre decisions importants per mantenir el precari equilibri que hi ha entre desenvolupament econòmic i medi ambient. El Govern balear es troba entre l'espasa i la paret, com també s'hi troba l'oposició. El pacte de progrés del Consell Insular ha topat amb les cendres de la incineradora de Son Reus, que no saben on i com abocar. Les pertorbacions polítiques, tant estatals com autonòmiques, mantenen activa la tempesta. Haurem d'esperar que passin les eleccions per poder preveure cap on evolucionarà el nostre temps ■

Mª Antònia Vadell

Jaime Bueno

els europeus. El fenomen de la globalització política, lligada a l'economia, sembla cada vegada més irreversible. En el cas local, va ser el mateix PP qui incorporà a la campanya qüestions tan delicades com la política energètica. La decisió de descartar la central de S'Estalella com a solució a la creixent demanda de consum energètic reforça la imatge d'un president Soler que en els seus discursos institucionals no es cansa d'apostar per un desenvolupament sostenible, però la reintroducció en el debat de l'enllaç submarí amb la Península és, com a mínim, un risc d'imprevisibles conseqüències. El cable no satisfà ni els sectors desenvolupistes, ni els tècnics de GESA, ni tampoc els ecologistes, que el consideren una solució insolidària.

PRINCIPALS CANDIDATURES A LES ILLES BALEARS

PP

Congrés

1. Eduard Gamero Mir
2. Mª Luisa Cava de Llano
3. Cristóbal Pons Franco
4. Pedro Cantero Verger
5. Antonio Pastor Cabrera
6. Salvador Botella Mantolán
7. Abel Matutes Juan

Senat per Mallorca

José Cañellas Font
Jaume Font Barceló

Senat per Menorca

Bernardo Llompart Díaz

Senat per Eivissa

José Juan Cardona

PSOE

Congrés

1. Maria Teresa Riera Madurell
2. Antoni Costa Costa
3. Albert Moragues Gomila
4. Francesc Antic Oliver
5. Eduardo Calvo Torralba
6. Maria Estrella Mata García
7. Carmen Peiró López

Senat per Mallorca

Antoni Garcías Coll
Antoni Josep Roig Riera

Senat per Menorca

Tirs Pons Pons

PSM

Congrés

1. Maria Antònia Vadell Ferrer
2. Joan Bosco Gomila Barber
3. Andreu Francesc Coll Bufí
4. Onofre Pons Sureda
5. Ester Riudavest Vidal
6. Leopold Llompart Bordero
7. Roser Gallardo Ferrer

Senat per Mallorca

Antoni Alorda Vilarrubies
Sebastià Serra Busquets

Senat per Menorca

Joan Manuel Martí Llufrí

ESQUERRA UNIDA

Congrés

1. Jaime Bueno Pardo
2. Rubén Marí Carreras
3. Miguel Ramón Juan
4. Magdalena Tugores Bautista
5. A. Hemingway Cleninson
6. Inmaculada Morán Blanco
7. Arturo Fullana Román

Senat per Mallorca

Isabel E. Nora del Castillo
M. Margarita Thomàs andreu

Senat per Menorca

Josep Maria Foguet Coll

UM

Congrés

1. Juan Vidal
2. Monica Pastor
3. Antoni Salas
4. Delfín Motos
5. Miquel Llinàs
6. Magdalena Comas
7. Pere Mulet

Senat per Mallorca

Antoni Pasqual
Miquel Ferrer

ELS VERDS

Congrés

1. Miquel Angel Llauger
2. Aina Lucia Clar
3. Joan Buades
4. Carme Ribas
5. Joan Mestre
6. Pilar Guasch
7. Josep Ramon Balanzat

Senat per Mallorca

Margalida Rosselló
Joana Coloma Busquets

AGRUP. ELECTORES

Senat per Eivissa

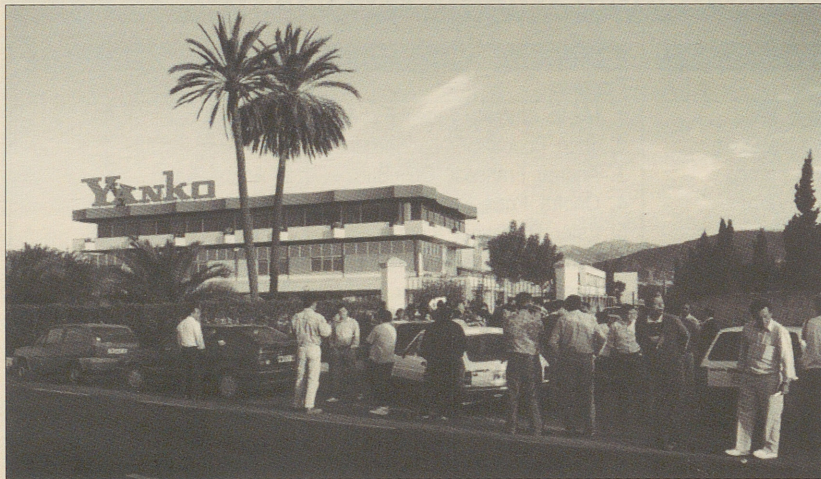
Pilar Costa

La sabata s'enfonsa amb Yanko i toca fons

La crisi de l'empresa Yanko ha significat una arcabussada contra la línia de flotació del sector del calçat després que s'haguessin dipositat moltes esperances en una reindustrialització que aposta tant per la indústria tradicional com per empreses innovadores. Yanko representa, justament, allò que es creu necessari per a la subsistència: un producte de qualitat i una marca la imatge de la qual és reconeguda internacionalment.

ca les portes, un cop molt fort, una arcabussada directa a la línia de flotació del sector del calçat. "L'Objectiu-2" de la Unió Europea ha suscitat moltes esperances que trontollarien amb la pèrdua dels dos-cents cinquanta llocs de feina del grup Albadalejo. Hom creia que la capavallada de les fàbriques de sabates s'havia acabat després d'haver registrat la pèrdua de la meitat dels seus llocs de feina des de 1991 i, això no obstant, encara no s'havia tocat fons. El tancament de Yanko reduiria l'actual cens laboral del calçat en un deu per cent. Som, en conseqüència davant una crisi l'impacte social de la qual és molt superior a les pròpies dimensions de l'empresa.

Treballadors davant la fàbrica d'Inca de Yanko.

MOBILITZACIONS AMB FORT RESSÒ SOCIAL

És per això que les mobilitzacions fetes pels treballadors han tengut tant de ressò social i que el Govern ha intentat fer d'intermediari per trobar una solució. De fet el Govern s'ha compromès en la viabilitat de l'empresa des que fa dos anys fundà una societat exportadora dirigida a El Japó. L'objectiu era aprofitar una marca ja coneguda per fer conèixer un producte que per la seva qualitat és competitiu a mercats tan exigents com el niponès. Però Yanko ja era en suspensió de pagaments, amb deutes a la Seguretat Social que sobrepassaven els mil tres-cents milions de pessetes. Josep Albadalejo, el creador de la marca i president del grup familiar, havia sabut crear un disseny i un estil propi que varen fer de la marca Yanko un objecte de desig en ple declivi industrial dels anys setanta, però va ser incapaç més tard de proporcionar la tranquil·litat econòmica que la indústria de la sabata necessitava per poder mantenir la seva posició capdavantera i superar les noves crisis.

En realitat els problemes financers de Yanko sorgeixen simultàniament a la crisi que pateix tot el sector a les Balears quan ha de fer front en els mercats internacionals i, fins i tot a l'espanyol, a la competència

S.V.

No hi ha cap dubte que la crisi de Yanko ha arribat en el pitjor dels moments, encara que es tracti de fet d'una crisi que s'arrossegava des de feia més d'un lustre. La comarca del Raiguer ha apostat per la reindustrialització -les ajudes de la Unió Europea han incentivat a través del CDER una nova inversió de sis mil milions de pessetes en el sector industrial- i, per tant, la desaparició de l'empresa més emblemàtica de la comarca serà, si finalment tan-

dels països del tercer món i d'altres zones productores de la Península que per les condicions laborals existents, o perquè han submergit bona part de la seva mà d'obra, ofereixen sabates molt més barates. Albadalejo i uns quants empresaris més volgueren capejar la crisi reduint les despeses de producció però sense rebaixar la qualitat del producte, la qual cosa els va dur directament a l'aparició dels números vermells als comptes de resultats i a molts de problemes sindicals. El 1990 Yanko facturava 3.800 milions de pessetes, però no era suficient per superar la crisi. De llavors ençà les dificultats s'anaren incrementant. El 1993 disposava d'un actiu de 5.600 milions, però a poc a poc els bancs han anat mossegant el patrimoni i actualment la pràctica totalitat dels immobles han estat embargats. A finals de l'any passat ja no hi havia patrimoni suficient per avalar el futur de l'empresa ni per pagar la nòmina.

UNA MARCA DE QUALITAT

Però el gran patrimoni de Yanko -a pesar d'una gestió empresarial que ha acabat per fer aigua per tots els costats- és, justament, la qualitat del producte, és a dir, la clau del futur per a tots els sabaters de les Illes, per molt paradoxal que aquesta afirmació pugui semblar. Tots els teòrics de la reindustrialització, tant els polítics com els economistes, coincideixen a afirmar que només la millora de la qualitat pot fer que les sabates mallorquines o menorquines siguin competitives. I Yanko és una excel·lent sabata. I, per això, ningú no va posar el crit al cel quan el Govern balear va participar a la societat exportadora adreçada a El Japó, que és un dels mercats més prometedors per al nostre calçat, perquè sabien que el distintiu Yanko pot obrir les portes a molts d'altres companys de viatge. Ara pareix que, almanco, s'ha salvat la marca, gràcies a la participació del Govern i perquè Albadalejo s'ha mostrat disposat a cedir-la a tercers per salvar l'empresa, però és evident que no n'hi ha prou amb una etiqueta per poder rescatar un producte.

UN NOU IMPULS INDUSTRIAL PER AL RAIGUER

Una passejada per les viles sabateres del Raiguer mostra avui un desolador paisatge de naus industrials oblidades -cent fàbriques desaparegudes i dos mil cinc-cents treballadors al carrer en només un lustre- mentre que el Govern ha iniciat la construcció del que serà el centre tecnològic de la Mancomunitat, futura seu del CDER o quan a Inca ja s'ha instal·lat el Centre Europeu d'Empreses Innovadores. Un nou impuls industrial, possiblement a l'ombra d'allò que s'anomena sector quaternari, empeny des de baix per omplir el buit d'una economia que havia entrat en declivi, però aquest propòsit serà impossible sense el suport de la indústria tradicional. La innovació necessita de l'experiència i, en aquest sentit, el centenar de fàbriques que han rodat la clau seran ja difícilment substituïbles, sobretot si a aquesta negra llista se li afegeix ara una de les més emblemàtiques de totes.

El futur industrial del Raiguer, per molt innovador que vulgui ser, és inimaginable en un paisatge sense sabates. Afortunadament, i al marge d'algunes veus discordants -que prediquen la perpetuïtat del desenvolupisme turístic com a únic model econòmic- hi ha prou consciència que això és així. Durant les darreres setmanes hem assistit a una desfilada de bons propòsits repartits amb desenes de reunions, tant a Palma com a Inca o a Binissalem, on hi ha la seu de la Mancomunitat. És una recerca del consens, a la qual hi han participat polítics, empresaris i sindicalistes, que tants bons resultats sembla poder donar al Raiguer, amb el benentès que es tracta d'un consens no per salvar una empresa sinó, sobretot, per salvar un esperit: el sector de la sabata no només no pot perdre un sol lloc de feina més sinó que ha de rescatar per a la normalitat els molts de centenars de treballadors i treballadores que són a l'economia submergida. Els sindicats reclamen que totes les subvencions públiques impliquin el compromís empresarial de crear nous llocs de feina n

El Parc BIT engega motors i sorgeix la discrepància

L'encàrrec del "màster plan" del Parc BIT a Richard Rogers, el guanyador del concurs internacional d'idees, significa que el projecte estrella de la Conselleria d'Economia ja ha engegat els motors cap a la seva primera pedra. És el centre d'una estratègia - convertir les Balears en un megaparc telemàtic- que pràcticament ningú no discuteix, però que ha trobat, pel que fa al projecte de Son Espanyol l'oposició d'ecologistes i de veïns perquè pensen que el parc encobreix una urbanització de luxe convencional.

ONA

El passat vint-i-dos de gener el president Soler signà amb l'arquitecte Richard Rogers el contracte per redactar el "màster plan" del Parc BIT, la primera passa cap a la realització del més ambiciós projecte de la Conselleria d'Economia per diversificar el model de les Balears amb la incorporació d'un fort component "quaternari". Rogers, que és autor d'obres tan importants per a la història de l'arquitectura com el Centre Pompidou de París, l'edifici Lloyds de Londres o el pla de Niça, va ser el principal guanyador del concurs internacional d'idees convocat pel propi Govern balear la primavera de 1994. De llavors ençà les expectatives entorn del Parc BIT s'han incrementat notablement, de manera que, segons les nostres informacions, la Conselleria ja hauria rebut garanties de l'interès d'una important multinacional per fer-ne la construcció. Tot fa pensar, per tant, que la primera pedra d'aquesta ciutat del segle XXI podria posar-se el 1998 per fer-se realitat en el termini de dos o tres anys.

El Parc BIT és el centre del projecte del "mega-parc telemàtic", que no és altra cosa que convertir tot el territori de les Illes Balears en un lloc accessible per a les autopistes de la informació. Multimilionàries inversions de la companyia Telefónica han iniciat ja la instal·lació de la xarxa digital que ha de facilitar l'accés del teletreball des de qualsevol indret de les Illes. De moment ja hi ha diferents tallers, entre els quals un centre de disseny a Biniarraix i un estudi d'arquitectura a Pollença, on és possible un treball a distància amb prestacions d'alta tecnologia i, igualment, en aplicació de l'estratègia seguida pel CDER (Centre per al Desenvolupament del Raiguer) s'ha posat en marxa la construcció d'un centre tecnològic a Inca. La idea és atreure a les Balears empreses multinacionals i treballadors a distància per crear una estructura de serveis complementària a un sector que actualment està monopolitzat pel turisme.

El projecte de Richard Rogers vol ser eminentment ecològic i conservador del paisatge. Es tracta de crear una ciutat, per a un màxim de cinc mil habitants, on els edificis no superin en cap cas les tres altàries i on es combinin els espais agrícoles amb espais residencials comunitaris. Segons l'arquitecte "es podrà viure, treballar i exercitar l'oci sense necessitat de fer grans desplaçaments". En aquest sentit el Parc BIT és, sobretot, una zona residencial que té al seu abast tots els avanços tecnològics per facilitar el treball a distància i la recerca informàtica en un ambient molt propici a la relació social entre els residents. I, a més a més, Rogers aplica conceptes ecològics per aprofitar al màxim tots els recursos hídrics i per estalviar energia. Els habitatges seran eficients, amb sistemes propis de recollida d'aigües pluvials i amb unes instal·lacions que fan ús de l'energia solar i eòlica per poder estalviar un mínim del cinquanta per cent de la despesa energètica.

Richard Rogers a Son Espanyol.

SON ESPANYOL, AL COSTAT DE LA UIB

El Parc BIT s'ubicarà a la possessió de Son Espanyol, situada al costat del campus de la Universitat, a vuit quilòmetres de Palma. La superfície total és de devers cent cinquanta hectàrees, de les quals la "ciutat" de Richard Rogers n'ocuparà un màxim de quaranta. A la resta hi continuarà havent una important activitat agrícola, però també un possible camp de golf i els vials d'accés. El coautor del Centre Pompidou creu que aquest és un projecte únic en el món, perquè no es tracta de cap parc tecnològic similar als ja existents, en els quals persisteix la idea de la fàbrica, sinó que aporta una visió nova: el fet residencial. Per això, segons va informar, el projecte serà presentat a un pròxim congrés de la UNESCO sobre desenvolupament sostenible que se celebrarà a principis d'estiu a Istanbul. El Parc BIT, des de la convocatòria del concurs d'idees, ha tengut una important projecció internacional. La pròpia conselleria n'ha fet una difusió, el fruit de la qual s'espera, tal com hem dit abans, en forma d'inversions.

REPERCUSSIÓ INTERNACIONAL

A més a més, però, el mateix concurs, que va ser objecte d'una exposició al Col·legi d'Arquitectes a Palma, ha tengut un ressò internacional prou important. El quadern del concurs, en el qual hi figuren arquitectes de l'anomenada de Foster, Mossessian, Hara, Prados i de l'eivissenc Elies Torres, sense oblidar els mallorquins Emili Nadal i Antònia Mayol, és un instrument de consulta cercat per professionals de l'arquitectura i de l'urbanisme de tot el món. En aquest sentit, Richard Rogers garanteix un projecte que entrarà a la història de l'arquitectura i que, sens dubte, obtindrà el ressò que la Conselleria d'Economia cercava en iniciar l'estratègia "Balears 2.001" que ha donat pas al Parc BIT i, en definitiva, a la futura extensió de la xarxa digitalitzada d'informació a tots els racons de la comunitat autònoma.

Encara no s'ha parlat de les inversions a realitzar, però, en qualsevol cas, segons fonts de la Conselleria, el cost inicial del Parc BIT se situaria entre els tres i els cinc mil milions de pessetes, una xifra que aparentment és accessible fins i tot per als inversors privats de les Illes -el govern s'ha posat fort en assegurar que el parc és una proposta pública però que la inversió ha de correspondre a la iniciativa privada- acostumats a inversions immobiliàries semblats i, fins i tot, molt superiors, si bé el risc pot ser superior perquè no es tracta d'un hotel o d'una urbanització residencial convencional perquè les inversions tec-

nològiques implicaran a la força uns preus que inicialment no poden ser competitiu amb altres fórmules de turisme residencial.

D'altra banda aquesta inversió va lligada a la implantació del megaparc telemàtic que, en aquest cas, superarà amb escreix el Parc BIT atès que s'han previst despeses superiors al cinquanta mil milions de pessetes. El megaparc pretén la modernització global de les Balears i respon, indubtablement, a les expectatives creades per a una economia que supera la mitjana de la U.E. i que és a una situació geogràfica estratègica, dins de l'arc de la Mediterrània, que li ha permès ser qualificada com la "Florida" d'Europa.

LA SENYERA DE LA COMPETITIVITAT

Fins aquí els aspectes positius d'un Parc BIT que és la bandera del Pla estratègic de competitivitat dissenyat pel Govern balear, però aquest és un projecte que divideix la societat. La idea global, com hem dit, no té massa oposició, en qualsevol cas només la derivada dels impactes culturals d'una immigració d'elit que voldrà imposar les seves pròpies pautes de comportament social. Sí ha sorgit, en canvi, una forta oposició al projecte de Richard Rogers per la seva ubicació a Son Espanyol i per una aparent massificació -cinc mil persones- que fa, en opinió dels detractors, que sigui increïble concentrar tants de teletreballadors en un únic lloc de residència. El debat, per tant, és obert. S'exigeix una reflexió i, sobretot, una complicitat de tots els sectors socials i polítics implicats en la trama del Parc BIT per, en cas que el projecte sigui realitat, no desvirtuar gens ni mica les intencions que el Govern ha especificat des del primer moment.

EL GOB CONTRA UNA NOVA CIUTAT

A l'endemà de fer-se públic l'encàrrec formal a Rogers del "màster plan" del Parc BIT, el GOB va fer conèixer la seva oposició al projecte. D'entrada denuncià que el Govern s'havia avançat a la normativa que havia de legalitzar la urbanització de Son Espanyol i quan han vist que es feien obres a les cases de possessió n'ha exigint la paralització. Segons el grup ecologista "la conversió de cent cinquanta hectàrees d'un espai rural de gran valor paisatgístic en un complex, mescla de negoci, oci i residència, situat enmig del camp constitueix un error, tant des del punt de vista territorial com econòmic, ambiental i paisatgístic".

El GOB no s'oposa a la idea d'un megaparc telemàtic extensiu a tot el territori insular, però sí a la utilització d'una zona concreta per a la qual s'ha d'adaptar expressament la normativa urbanística. Segons els ecologistes Mallorca no necessita cap nova ciutat. "Sembla un error -es deia a una nota informativa de l'associació ecologista- pretendre concentrar a un sol lloc les activitats com les que s'hi volen dur, quan s'està demostrant que la informàtica permet la descentralització..." i a més a més "posar en marxa aquest Parc BIT significarà incrementar el consum d'aigua (persones, camps de golf...) i d'energia". En definitiva "el GOB considera que no s'han estudiat a fons les alternatives, ja sigui sobre la conveniència o no de crear el Parc BIT, en comptes de considerar totes les Balears com un megaparc, ni les possibilitats de cercar ubicacions més lògiques, manco impactants i territorialment més justificades".

CRÍTQUES DE LA COMISSIÓ INSULAR D'URBANISME

A la veu crítica dels ecologistes s'hi han sumat els veïns de Son Espanyol preocupats per l'impacte de la urbanització sobre les seves cases i, també, el PSOE i el PSM. Francesc Quetglas, president de la Comissió Insular d'Urbanisme ha manifestat que

els socialistes fan seu l'informe tècnic elaborat pels tècnics del CIM que denuncia greus contradiccions entre els objectius del Govern i la proposta de Parc BIT. Segons aquest informe el Parc BIT encobreix una urbanització residencial que no es justifica per la voluntat d'estendre el teletreball.

Per la seva banda el PSM, endemés d'insistir en els impactes paisatgístics i en el consum de recursos escassos com l'aigua i l'energia afegeix un nou concepte: l'impacte cultural. Quan la societat mallorquina encara no ha acabat de digerir el turisme de masses i la forta immigració de mà d'obra motivada pel desenvolupisme dels darrers trenta anys, comença ara una nova immigració que, per la seva rellevància social pot ser encara molt més perjudicial des del punt de vista de la identitat cultural. En aquest sentit el Parc BIT significaria, segons els nacionalistes, un ghetto elitista que viuria apartat de la realitat lingüística de Mallorca, i fins i tot enfrontat a ella.

EL GOVERN DEMANA UNA REFLEXIÓ SOCIAL

Tant el president Soler com el conseller Matas diuen ser conscients de les dificultats que suposa engegar un canvi de rumb en el model econòmic de les Balears, perquè, entre altres coses, pot causar disfuncions com les esmentades pels ecologistes i pels nacionalistes però entenen que l'única alternativa al consum massiu de territori de les dècades passades és, justament, inversions que signifiquin a llarg termini un alt valor afegit per a la societat. És el cas, va dir el president, després de signar el contracte amb Richard Rogers, del Parc BIT. El Parc és el vaixell insígnia d'un canvi necessari, encara que suposi fer un ús parcial d'un territori, com la possessió de Son Espanyol, d'indubtable valor paisatgístic. En opinió de Jaume Matas el projecte de Rogers és revolucionari en relació als sistemes d'urbanització emprats fins ara a les Illes perquè té presents les precarietats d'aigua i d'energia, la qual cosa pot ser exemplaritzadora per a futures iniciatives urbanístiques, i, sobretot, estén la idea d'una Mallorca on el treball és compatible amb la qualitat de vida.

Richard Rogers va presentar les idees mestres del seu Parc BIT quasi simultàniament al Consolat de la Mar, davant la premsa, i al Consell Insular de Mallorca. L'objectiu era, sens dubte, evitar que cap grup polític no es pugui sentir marginat. En aquest sentit, tant el Govern com oposició i ecologistes, coincideixen que el futur del Parc implica dur endavant una reflexió sobre el seu abast. El Govern és conscient que ha de convèncer l'oposició per realitzar un projecte que afecta tota la col·lectivitat i, també, per això mateix, convèncer també els sectors més conservadors de la societat que han mostrat públicament les seves discrepàncies amb un projecte que consideren faraònic i inútil perquè pensen que les Illes no tenen cap altra alternativa que l'explotació turística i l'explotació territorial.

Mentrestant a l'estudi de Richard Rogers, a Londres, ja es treballa en el "màster plan" sobre les pròpies idees originals de Parc BIT que, com ja hem dit, varen ser premiades pel gran jurat que li atorgà el principal guardó pel seu disseny ecològic. Per la seva banda, tot i els primers entrebancs a la Comissió Insular d'Urbanisme, el Govern ha iniciat els tràmits urbanístics per fer realitat el projecte. A la Clau d'Ona (número 22) vàrem titular les primeres notícies sobre el Parc i el concurs internacional d'idees com "la frontera de l'economia-ficció". Ara ha arribat el moment de traspasar la línia que marca la divisòria entre el somni i la realitat i, per tant, de vetllar perquè aquesta il·lusió signifiqui realment una nova manera de fer les coses, l'inici d'una etapa de desenvolupament sostenible i no la continuació, com temen els ecologistes, del model econòmic d'abús indiscriminat del territori que vigeix encara a les Illes Balears. El Govern té la paraula i la societat, sens dubte, la resposta ■

El pla "Q", presentat en societat

La Fitur ha servit d'escenari per a la presentació del pla "Q", és a dir, del Pla de qualitat de l'oferta turística, que ha elaborat el Govern i que pretén donar resposta a les exigències del mercat. Engloba des de projectes de modernització fins a qüestions estrictament culturals, com la normalització lingüística en el sector del turisme.

ONA

El president Soler reiterà davant els periodistes que assistiren a la Fitur de Madrid que el Govern balear està disposat a preservar el medi ambient i, per tant, a oferir un producte turístic que cada vegada tenguí més qualitat. El cap del Govern es va traslladar a la capital d'Espanya per presentar el Pla de qualitat de l'oferta turística, el Pla "Q", a la Fira turística internacional,

millora dels serveis que té el seu eix principal en la recentment inaugurada Escola d'Hoteleria i de Turisme. I és a partir d'aquí quan anuncia un projecte pilot -absolutament pioner arreu de l'Estat- que rep el nom concret de Pla "Q" i que marca les pautes a seguir per l'Administració en els pròxims anys.

El pla pretén arribar a un grau de qualitat de tota l'oferta que la faci competitiva en qualitat a tots els mercats competidors. Preveu diferents etapes d'actuació, algunes de les quals ja es varen iniciar l'any passat. En destaca, per exemple, la realització d'auditories ecològiques als establiments turístics. El 1995 se'n varen fer noranta; enguany, entre la temporada baixa i l'estiu, s'espera realitzar-ne altres tres-cents cinquanta. Això permetrà fixar els fonaments per a l'execució immediata del pla, però, sobretot, el que resta per fer és el desenvolupament del POOT en el cas de Mallorca i l'aprovació del de Menorca, Eivissa i Formentera, així com la posada en marxa del segon Pla d'embelliment que, d'acord amb el Ministeri, preveu una atenció molt especial als esponjaments.

El Pla "Q" inclou, igualment la creació del Centre Europeu d'Estudis Turístics que vol ser a l'avantguarda tant de la formació com de la recerca. L'aplicació al sector turístic de les noves

Platja de Palma

una fira on ha destacat, justament, la presència d'una sala nova dedicada al turisme de naturalesa. Segons Soler el Pla és una de les fites que s'ha proposat l'executiu per fer realitat la promesa de desenvolupament sostenible que va fer al discurs d'investidura. Entre els projectes de major pes hi figuren el segon Pla d'embelliment i el desenvolupament del POOT, però també importants inversions en tecnologia i formació.

El Pla "Q" fa memòria de tot allò que s'ha fet a les Balears en els darrers anys per a la millora de l'entorn i, en general, de l'oferta turística, des de la Llei d'espais naturals que, a pesar de tot, protegeix el quaranta per cent del territori insular, fins a la modernització hotelera, el Pla integral de sanejament o l'embelliment de zones turístiques. Igualment se'n fa ressò de la

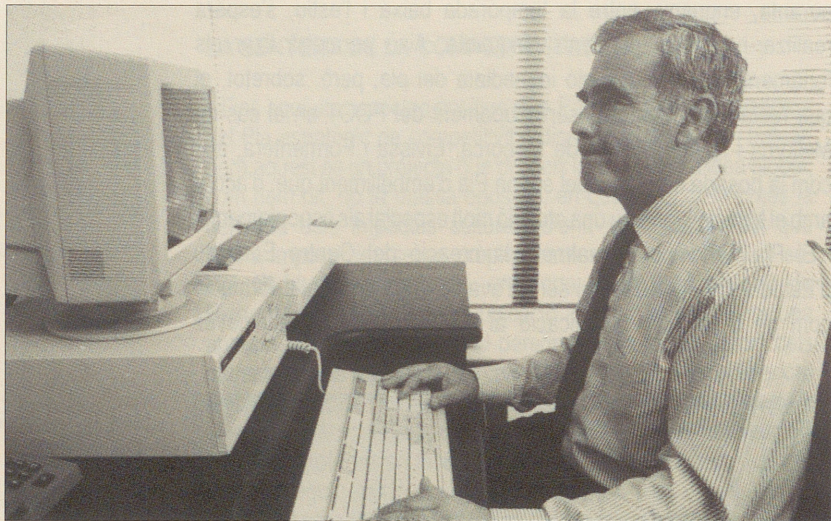
tecnologies de la informació és un dels objectius dins d'un programa d'I+D que posa un èmfasi molt especial en el programa Mintour, un programa cofinançat per la Unió Europea que reunirà tota l'oferta turística de la Mediterrània via Internet. Igualment preveu actuar en la normalització lingüística del sector turístic donant al català un tractament similar, almenys, al de les altres quatre grans llengües del nostre l'entorn: el castellà, l'alemany, l'anglès i el francès.

I, finalment, en col·laboració amb les organitzacions empresarials d'hoteleria de les Balears el pla instaurarà un registre de qualitat (l'etiqueta "Q") que tindrà un caràcter voluntari però que podrà ser emprada en les promocions per garantir la qualitat dels serveis que donen els establiments subjectes a qualificació ■

Joan Palou: "El Foment ha de ser la consciència crítica del turisme"

El Foment de Turisme de Mallorca ha celebrat enguany el seu 90 aniversari en un moment especialment delicat per al seu futur. Segons el president de l'entitat el Foment té una raó de ser en el futur de la societat mallorquina: ser la consciència crítica del sector turístic i conscienciar esperances.

Joan Palou

S.V.

Noranta anys d'història són difícils d'esborrar. El Foment de Turisme de Mallorca ja no és aquella institució que decidí potenciar la indústria dels forasters a principis de segle, però conserva gairebé el mateix horitzó: fer de la que ara és la principal activitat econòmica de l'Illa un motiu d'orgull. Si més no, això és el que creu el seu president, Joan Palou, qui ha manifestat en més d'una ocasió que el Foment no només arribarà a centenari sinó que continuarà essent un lligam imprescindible entre la societat civil i les administracions públiques.

-El Foment ha celebrat el seu 90 aniversari, però no tot han estat enhorabones. També s'han escoltat moltes crítiques. Sincerament, creu que aquesta institució s'ha sabut adaptar al pas del temps, no li pesen massa els anys?

-Sincerament, crec que el Foment és fidel a la seva història. Ho va ser en el passat quan va haver de centrar-se en la promoció exterior i ho és ara quan es decanta cap a convertir-se en un foro de debat social entorn del turisme. Les crítiques sempre són bones, perquè són un revulsiu que ajuda a millorar la feina, però també poden ser interessades. Pensa que hi ha qui creu que el Foment no té sentit avui perquè ja no participa tan directament en la promoció i que no s'ha de ficar en qüestions com la del "handling" de l'aeroport. Però, en canvi, jo, i com jo molts, pensam que el Foment té l'obligació d'intervenir en tot allò que afecta el sector. I això ho varem demostrar l'any passat quan ens varem posar al capdavant de la mobilització contra el descontrol de l'espai aeri. Tothom ha recongut el paper que desenvolupà el Foment en benefici de tot el sector.

-I en el cas del "handling" de Son Sant Joan, actua en benefici de tot el sector?

-El cas és el mateix. Tothom sap que no és convenient que tot el servei de terra d'un aeroport com Son Sant Joan sigui en mans d'una sol majorista, perquè qualsevol conflicte laboral té repercussions molt greus per a tot el sector. Per tant varem creure que estratègicament era important que el sector com a tal intervingués i, per això, promoguérem una societat formada per més de cent socis del propi Foment que finalment s'aparellà amb Lufthansa i Centennial. Però el que és important no és que aquesta societat, amb la qual el Foment no hi participa directament, es pugui fer amb la concessió, encara que feim feina perquè això sigui així, perquè creim que serà la millor opció, sinó trencar el monopoli d'Iberia per, mitjançant la competència, garantir el servei i guanyar qualitat.

CONSERVAR EL PATRIMONI I EL MEDI NATURAL

-El tema del control aeri va centrar l'activitat del Foment el 1994, mentre que enguany la màxima atenció es pot haver posat en el "handling". Quin serà el tema estrella d'enguany?

-El Foment ha de romandre permanentment en guàrdia per si sorgeixen problemes que necessiten una mobilització del sector, però més enllà d'això el paper del Foment ha de ser propiciar una consciència crítica a la societat sobre tot allò que el turisme representa per a Mallorca. Per això continuarem amb les jornades de debat que periòdicament feim i, també, amb algunes accions puntuals per conscienciar els ciutadans de les Illes que cal preservar el nostre patrimoni artístic i el medi natural. El turisme del futur va cap aquí i ja no podem cometre més errors. Per això, perquè pensam que hem de començar des dels fonaments, perquè hem de conscienciar esperances, el Foment dedica molts d'esforços a campanyes de neteja de platges i de zones turístiques. I, l'any que ve, gràcies a una subvenció de Futures, iniciarem un pla de restauració de trenta molins del Pla de Sant Jordi.

-Per què els molins?

-Perquè són un símbol de Mallorca. Formen part del paisatge que els turistes veuen per primera vegada quan aterren a Mallorca i, també, el darrer record que se'n duen quan s'enliren. Fins i tot un molí mallorquí és el logotip de TUI, el més important majorista de viatges d'Alemanya. És una manera pràctica de demostrar que hem de preservar el nostre patrimoni si volem garantir el futur turístic.

EL CENTRE INTERNACIONAL DE PREMSA

-I la promoció exterior, creu que el Foment n'ha de restar al marge?

-Ni ho crec, ni hi queda. El Foment continuarà col·laborant com sempre amb l'administració turística i farà les feines subsidiàries que li encomani. Potser ja no participi tan activament en la promoció exterior, per a això hi ha IBATUR i ho fa molt bé, però sí en la promoció interior que, al cap i a la fi, és la més important perquè la millor propaganda que es pot fer d'una zona turística no és mitjançant una fira o un catàleg de majorista de viatges, tot i que és imprescindible, sinó el boca a boca dels turistes satisfets quan han tornat a casa seva. D'altra banda el Foment és amfitrió constant de periodistes estrangers i, just ara, acaba de posar en marxa el Centre Internacional de Premsa que, sens dubte, donarà una activitat a la seu del Foment com mai no s'havia vist fins ara ■

- CONJUNTURA -

L'economia aixeca el peu de l'accelerador però conserva el ritme

Tots els símptomes econòmics fan preveure que enguany continuarà la mateixa tònica de creixement, encara que a un ritme inferior. S'espera un any turístic molt semblant a 1995 amb la recuperació d'espais d'activitat important a mesos de temporada baixa. Creix l'ocupació i, també, el consum.

ONA

És com si l'economia hagués aixecat el peu de l'accelerador. En el darrer any va passar del 7'2 per cent d'increment del PIB en el primer trimestre fins al 3'8, la qual cosa ha suposat un apropament a la mitjana espanyola i europea, és a dir, mantenir malgrat tot un bon ritme que augura la possibilitat de continuar amb la tònica de recuperació iniciada el 1994 (gràfic 1). Per a enguany s'espera una nova temporada turística que, a més a més, registrarà increments relativament importants durant els mesos de primavera i tardor. És possible que el turisme britànic registri una lleugera reculada, segons les informacions recollides entre els majoristes de viatges de Londres, però els alemanys es mantenen fermes a pesar de la desacceleració econòmica del seu país. Un recent viatge del conseller de Turisme a Frankfurt ha permès sondejar el nivell actual de reserves (a 31 de gener) un nivell que augura un increment del nombre de turistes germànics superior al cinc per cent.

RECUPERACIÓ GENERALITZADA

Variació PIB 1995	
	%
Agricultura	0'0
Indústria	2'5
Construcció	7'5
Serveis	5'2
Total	5'0

Del darrer "Butlletí de Conjuntura" de 1995, que edita la Conselleria d'Economia, cal destacar no només la xifra anual del PIB, un 5 per cent, sinó el fet que la recuperació és pràcticament generalitzada a tots els sectors. Només l'agricultura resta al mar-

ge si bé a un nivell neutre, és a dir, sense increments ni reduccions. Serveis es manté entorn de la mitjana, un 5'2 per cent, i la Construcció actua de motor, amb un 7'5. Finalment destaca la Indústria amb un augment del 2'5 per cent, el primer PIB netament positiu dels darrers quatre anys.

DEU MIL TREBALLADORS MÉS

Aquesta bonança econòmica ha tingut una repercussió molt positiva a l'ocupació, de manera que a finals de 1995 hi havia deu mil llocs de feina més que l'any anterior. Segons la Conselleria d'Economia, les Illes Balears són la comunitat de tot l'Estat on el creixement econòmic s'ha traduït més clarament en noves ocupacions, encara que reconeix que són llocs de feina poc

estables "a causa de la nova legislació existent en matèria de contractació laboral" (gràfic 2).

El secretari general d'UGT a les Balears, Lorenzo Bravo, s'ha fet ressò d'aquesta situació. UGT ha presentat una campanya de suport al pla d'ocupació elaborat a nivell estatal. A les Balears el setanta per cent dels nous contractes són inferiors a sis mesos, "la qual cosa -digué el dirigent sindical- no només fa que es rebaixi la protecció de l'atur sinó que precarieritza cada vegada més el mercat laboral". De fet, com es pot comprovar amb les xifres el nombre de treballadors amb contractes indefinits ja és inferior al de temporals i no arriba a una tercera part del cens laboral.

ALTA INFLACIÓ

Quant a la inflació, les Illes Balears registraren el 1995 un augment de l'IPC d'un 4'6 per cent, tres dècimes més per damunt de la mitjana estatal que va ser del 4'3 per cent. Per sobre del nivell mitjà de preus a les Illes se situà, sobretot, l'habitatge i l'assistència mèdica. En aquest sentit cal destacar el pes de l'increment de les tarifes d'aigua, per mor de l'"operació vaixell" a les despeses de l'habitatge. L'alimentació, els productes de la llar i els transports es mantengueren lleugerament per davall del conjunt, mentre que el vestit i la cultura foren els segments que registraren menors augments.

AUGMENTA LA MATRICULACIÓ DE COTXES

Un dels signes més visibles de la recuperació és el consum i, de manera molt especial, la matriculació de vehicles que a les Balears s'incrementà en prop de cinc mil a diferència de la resta de l'Estat, on les vendes varen disminuir durant tot 1995. A la nostra comunitat autònoma el "Pla renove" va funcionar, la qual cosa fa preveure que enguany passi el mateix amb els descomptes sobre els impostos i, també, a conseqüència de la grossa de Nadal que haurà tingut un incidència prou important ■

MERCAT LABORAL A LES BALEARS

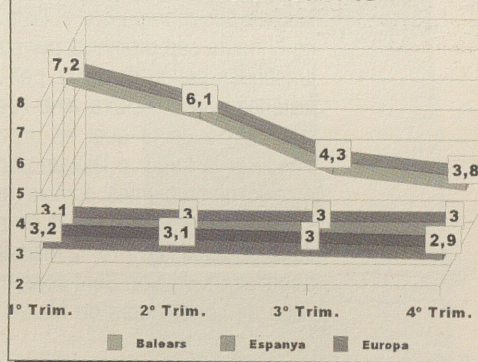
31 de desembre de 1995

Població activa	316.290
Contractes indefinits	101.740
Contractes temporals	105.494
Autònoms	70.228
Aturats	38.828

IPC 1995

	Illes Balears	Espanya
1. Alimentació	3'9	4'5
2. Vestit	2'0	2'9
3. Habitatge	10'9	5'4
4. Llar	3'9	4'2
5. Medicina	6'2	3'9
6. Transports	3'9	4'3
7. Cultura	3'1	4'3
8. Altres	4'6	4'5
Index General	4'6	4'3

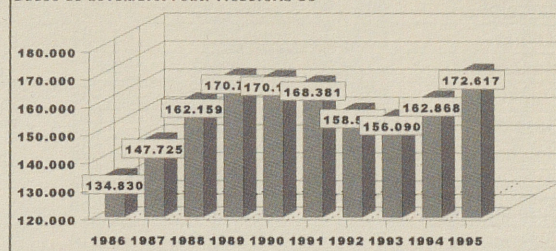
Variació trimestral del PIB

Gràfic 1

Treballadors del Règim General de la SS

Dades de novembre. Font: Tresoreria SS

Gràfic 2

VEHICLES MATRICULATS A LES BALEARS

	1994	1995
Mallorca	34.069	38.883
Menorca	3.835	4.112
Eivissa i Form.	4.056	4.615
Total Illes	42.860	47.610

- CONJUNTURA -

Son Sant Joan: enguany passarà dels quinze milions de passatgers

PASSATGERS MES A MES (Absolut)

	1994	1995	94/95	%
Gener	346.356	349.183	47.827	13,81
Febrer	404.553	464.572	60.019	14,84
Març	660.400	644.529	-15.871	-2,40
Abril	974.650	1.184.712	210.062	21,55
Maig	1.678.013	1.660.964	-17.049	-1,02
Juny	1.800.686	1.896.858	96.172	5,34
Juliol	2.069.837	2.054.654	-15.185	-0,73
Agost	2.019.907	2.056.179	36.272	1,80
Setembre	1.869.791	1.950.572	80.781	4,32
Octubre	1.498.331	1.484.022	-14.309	-0,95
Novembre	420.285	478.156	57.871	13,77
Desembre	404.882	464.076	61.194	15,19
TOTALS	14.145.691	14.733.477	587.786	4,16

Gràfic 1

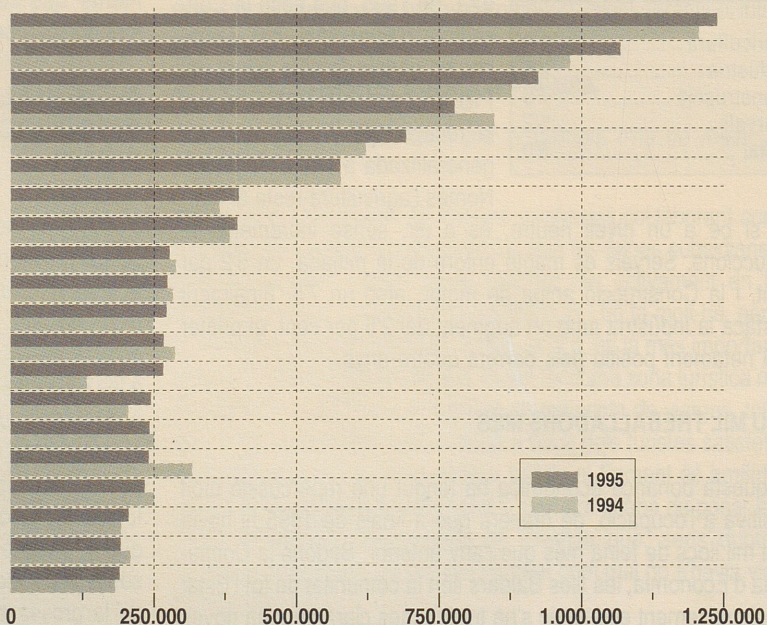
1995 va finalitzar quan només mancaven tres-cents mil passatgers per sobrepassar el llistó dels quinze milions. Enguany no hi haurà cap problema per superar la marca: les previsions turístiques parlen d'un cinc per cent d'augment. Serà una fita històrica que coincidirà amb l'estrena de la nova terminal, la inauguració de la qual és prevista per al juny si bé haurà d'esperar la tardor o l'hivern per començar a ésser operativa. Això vol dir problemes, com va recordar el director de l'aeroport, Pedro Meaurio, quan recullí de mans del ministre de Turisme, Javier Gómez Navarro, la medalla d'or del mèrit turístic per als treballadors de Son Sant Joan que el 1994 varen fer front a la vaga de controladors de Marsella.

Gràfic 2

PASSATGERS PER AEROPORTS DE PROCEDÈNCIA

Comparació 1995/1994 d'aeroports amb major volum de trànsit

AEROPORT	1995	1994	Diferència	% Variació
Dusseldorf	1.240.949	1.205.400	35.549	2,95
Barcelona	1.068.136	980.198	87.938	8,97
Madrid	924.738	877.757	46.981	5,35
Manchester	779.607	846.448	-66.841	-7,90
Frankfurt	694.250	622.094	72.156	11,60
Gatwick	578.381	577.817	564	0,10
Hamburg	400.419	367.727	32.692	8,90
Hannover	397.568	384.686	12.882	3,35
Birmingham	277.719	288.045	-10.326	-3,58
Glasgow	274.036	282.650	-8.614	-3,05
Colonya	272.401	250.001	22.400	8,96
Eivissa	267.866	286.272	-18.406	-6,43
Munich	266.975	133.530	133.427	99,92
València	246.410	206.877	39.533	19,11
Menorca	242.803	251.744	-8.941	-3,55
Stuttgart	241.345	317.643	-76.298	-24,03
Zurich	234.269	250.834	-16.565	-6,61
Newcastle	206.394	194.550	11.844	6,09
Amsterdam	191.720	209.443	-17.723	-8,46
East Midlands	190.314	182.652	7.662	4,19
Altres	5.737.195	5.636.573	100.622	1,79
TOTAL	14.733.477	14.145.691	587.786	4,16

PASSATGERS DE SON SANT JOAN PER NACIONALITATS (1995)

Augmenten:	%	Baixen:	%
Alemanys	+7'44	Britànics	-1'32
Espanyols	+6'49	Belgues	-3'65
Austriacs	+8'23	Italians	-11'73
Danesos	+23'14	Holandesos	-5'75
Luxemburgesos	+7'22	Suïssos	-5'50
		Francesos	-2'91

